

D 1734

A MÉHÉSZET KISKÁTÉJA

KÉRDÉSEK BEN ÉS FELELETEK BEN

ÍRTA

IGNÁCZ SÁNDOR
NYUG. MÉHÉSZETI FELÜGYELŐ

HARMADIK, LÉNYEGESEN BŐVÍTETT KIADÁS

A vallás- és közoktatásügyi minisztérium
VÁNDORKÖNYVTÁRA

A Z A T H E N A E U M K I A D Á S A
BUDAPEST, 1946

Lelt. 1955

II / 178

Leltár
1983

ORSZ. MEZŐGAZDASÁGI KÖNYVTÁR

LELTÁRI SZÁM:

30.109

LELT. 1963

Leltár 1958

Felelős kiadó: Solt Sándor

462217. Athenaeum, Budapest. Felelős: Gorszky Tivadar igazgató

1. *Mióta foglalkozik az emberiség a méhészettel ?*

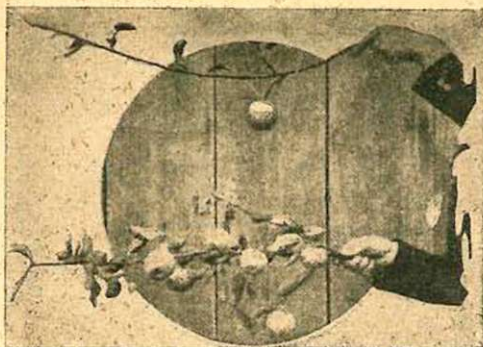
Nagyon régen. Ezelőtt 5000 évvel az egyiptomiak, föníciaiak és a babilóniak már nagyban foglalkoztak a méhészettel.

2. *Mióta foglalkoznak Magyarországon a méhészettel ?*

Valószínű, hogy a magyarok már az őshazában is foglalkoztak. Hazánkban az első méhészkedési nyomokat Szent István király idejében (1015 évben) találjuk meg.

3. *Milyen hatással van a méhészet a növényzetre ?*

A méhészet nagyon jó hatással van a növényzetre, mert a méhek a virágpór gyűjtése közben egyik virágról a másikra átviszik a testükre (szőrözetükre) tapadt virágpórt, amiből ha mindjárt csak egy szem esik is le a virág bibéjére, máris meg van termékenyülve és ezzel előáll a magvak nagyobb csiraképessége, a termés nemesítődése és így vég eredményben a többtermelés is.

1. ábra. A felsőágot nem járták össze a méhek, ezért nincs is rajta csak egyszem alma, míg az alsó ág tele van gyümölcssel, mert összejárták.

4. *Mit csináljanak a gazdák, ha magvakat termelnek és nincsenek közelükben méhészetek?*

Kérjék meg a méhészeket, hogy kivihessék a méheiket virágzás idejére a tanyájukra, ahogy ez már külföldön nagyon is szokásban van, mert a méhek által a virágok összejárása következtében sokkal több és szebb magja terem a gazdának, mint méhek nélkül és emellett mind csiraképes lesz.

5. *Mi történik azzal a maggal, amelynek a virágját a méhek nem termékenyítik meg?*

Ha ezt a magot elvetik: nem kel ki.

6. *Hogyan állapították meg azt, hogy annak a virágnak a magja, amit a méhek nem járnak össze, az nem kel ki?*

Úgy, hogy a virágzónövényt virágzás előtt fátyollal letakarták és ezért a virágzás alatt a méhek a fátyoltól nem repülhettek a virágra és mikor ezek-

nek a virágoknak a magjait külön megszedték és elvetették, nem keltek ki.

7. Milyen helyet válasszunk a méhesnek ?

Méhesnek olyan helyet válasszunk, amely nem széljáratos, ahol a méheket télen nem háborgatják, ahol a méhes mellett nincs trágyadomb s közvetlenül a méhes alatt a talaj nem mocsaras, végül amely reggeli napot kap, de 10—11 óráig és azután árnyékba kerül és a szomszéd mesgyétől és épületektől 4 méterrel kell beljebb tenni a kertünkbe, ha a kijáró a szomszéd felé néz, de ha ellenkező irányba néz a kijáró, akármilyen közel is van a mesgyéhez, nem esik kifogás alá. Ha pedig nem lehet a kaptárt beljebb tenni, állítsunk a mesgyére 2 méter magas deszkakerítést, vagy ültessünk oda ugyancsak két méter magas sövényt és ekkor sem eshetik kifogás alá.

8. Mit csináljunk az olyan helyekkel, ahol a szelet nem lehet elkerülni ?

Ültessünk fákat, bokrokat, vagy készítsünk szélfogó gátakat a méhes körül.

9. Nagyobb folyópartra és hegytetőre célszerű-e méhészetet telepíteni ?

Nem célszerű, mert a folyó partja mindig szeles és így hűvösebb is, ugyan így a hegytetőn is, ezenkívül a hegytetőre a méheknek teherrel fölfelé szállni fáradságos.

10. Célszerű-e olyan területhez közel méhészetet létesíteni, ahová éjjel a kohókból egyszerre ikvisznek 3—400 mázsa felolvasztott és izzó állapotban levő követ ami folyik mint a víz ?

Csak úgy lehet ilyen helyhez közel méhest felállítani, ha a méhes és a kiöntött izzó olyadék között olyan magas hegy áll, ami a kaptárak előtt elta-

karja azt a helyet, ahová a fölolvasztott, de még izzó állapotban levő követ kiöntik, mert a kiöntés után 1 óránál is tovább tartó olyan nappali világosság támad a sötét éjben, hogy a méhek nyáron kirepülnek a kaptárból a fényre és egyenest a tűzbe mennek, ahol elpusztulnak.

11. Alkalmas-e olyan gyártelephez közel méhest építeni, ahol cukorral és gyümölcszel dolgoznak ?

Nem, mert a méhek bemennek a helyiségekbe és elpusztulnak.

12. Hasznos-e a méhekre a szőlő ?

Nem hasznos, mert ha sokat hordanak belőle : megerjed a jó mézzel együtt és megkapják tőle a vérhast, amibe vagy mind, vagy nagy részük belepusztul.

13. Kikezdi-e a méh a szőlőbogyót ?

A méh nem tudja kikezdeni, csak a darázs és a poszméh (vadméh).

14. Ha a szőlőt betesszük a méhkaptárba, hozzányúl-e a méh ?

Nem nyúl hozzá, még akkor sem, ha a szőlőbogyókat éles késsel bevágjuk.

15. Elhordják-e a méhek a szőlőmustot ?

Szüretnél a kádakból visznek, de ha betesszük a kaptárba, nem hordják, vagy ha hordanak is, nagyon keveset.

16. Szabad-e a szőlőben méheket tartani ?

Az 1929. évi XVII. t.-c. 15 §-a értelmében szabad.

17. Hogyan pusztítsuk a darazsakat ?

Télen a padláson és a fészerekben a fészüket szedjük össze és égessük el, nyáron pedig a szőlőben és a méhes előtt 1—2 méter magasságban szűkszájú üvegeket kötözzünk fel a fákra vagy karókra, az üvegekbe pedig felkötözés előtt öntsünk félig vízzel hígított gyümölcsíz (gyümölcslevet) vagy mézesvizet amibe aztán belemennek a darazsak és bele is fulladnak.

18. Merre nézzen a méhes eleje ?

Ha csak lehet: keletnek, délkeletnek vagy délnek. Ha így nem lehet, úgy állítsuk fel, ahogy a helyzet megengedi.

19. Hogyan legyenek az álló kaptárak a méhesben elhelyezve ?

A föld színétől 50 centiméterrel magasságban, (hogy a békák, gyfkok stb. le ne ehessék a kiült méheket); ezenkívül kora tavasszal a magasabba állított kaptárakból hamarabb repülnek a méhek. A röpnylások egymástól 40—50 cm távolságra legyenek. A kaptárak legfeljebb három sorban állhatnak egymás tetején.

20. Hogyan helyezzük el a fekvő és a rakodó kaptárakat ?

A vándor és a rakodó kaptárakat nem méhesbe, hanem a szabadban szépen sorba rakva helyezzük el, ha lehet fák alatt úgy, hogy 10—11 órakor essenek árnyékba. Azután ezek is keletnek nézzenek kijárással és 40—50 cm magasan álljanak a földtől. Díszkertben is elhelyezhetjük, amerre nem igen járnak emberek. Fák vagy bokrok elé.

21. *Milyen legyen a méhes belmérete ?*

Szélessége legkevesebb két méter, hogy a lépszekrényeket is elhelyezhessük és hogy kényelmesen méhészkedhessünk benne. Ügyeljünk a kellő magasságra is.

22. *Szükséges-e a kezdőnek mindjárt méhest építeni ?*

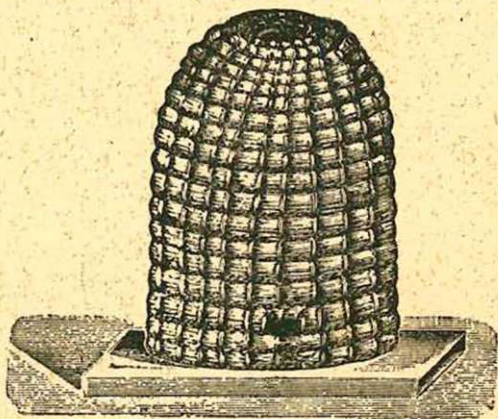
Kezdő csak akkor építsen, ha már látja a biztos fejlődést. Addig kistetőkkel ellátva tegye a szabadba a kaptárakat. Ha pedig vándorfekvő- vagy rakodókaptárakkal méhészkedik, akkor meg a méhesre egyáltalában nincs szüksége.

23. *Mit nevezünk ducnak ?*

Kint a szabadban egymás tetejére állított állókaptárakat nevezzük ducnak.

24. *Mit nevezünk kasnak ?*

A szalmából, gyékényből vagy vesszőből font kosárforma alakú méh lakásokat. (2. ábra.)

2. ábra. Szalmából készült.

25. *Mit nevezünk tönknek és köpünek ?*

Tönknek nevezzük azt a fatörzset, melynek a közepét úgy vájják ki, hogy abban méheket lehet tartani. Köpünek pedig azt a hosszúkás, négyszögletes, hasábalakú ládát, amelyet négy darab 65—80 cm hosszú deszkából szegelnek össze és a tetejére is szegelnek egy borító deszkadarabot. A köpüben elhelyezett méhek (raj) szabadon építkeznek és ezért a lépeket nem lehet kiszedni.

26. *Hogyan helyezzük a kasba, a tönkbe és a köpübe a rajt ?*

A természetes rajt a kasba, a tönkbe és a köpübe úgy helyezzük, hogy vagy már a fáról (ahova a raj letelepedett) belerázzuk, vagy beleseperjük, vagy pedig egy másik alkalmatosságba (rajbefogó zsákba vagy ládába) a rajt előbb befogjuk és ebből a kasba, tönkbe, illetve köpübe öntjük, melyet aztán a méhekkal együtt a helyére állítunk.

27. *Mikor és hogyan szűrjük át a kason, tönkön és köpün a nyársakat ?*

Másnap, amikor csúcsára állítjuk a kast, stb., megnézzük, hogy a méhek milyen irányban építenek, és a megkezdett építménnyel ellenkező irányban (keresztben) szűrjük át a kason a nyársakat. A kast megint visszaállítjuk a nyársak átszűrése után a helyére.

28. *Miért szükséges a kasokon stb. nyársakat átszűrni ?*

Azért, hogyha a méhek telehordták mézzel a lépeket, a nagy melegben le ne szakadozzanak.

29. *Hány darab nyársat szűrjünk át egy kason ?*

Egy közepes nagyságú (40—50 liter irtaltalmú kason egyet közel (10—15 cm-re) a csúcsához, kettőt

pedig egymástól jobbra-balra (vízszintes irányban) a kas fele magasságánál valamivel lejjebb.

30. Hogyan tűzzük át a nyársakat a tönk és a köpü faoldalán ?

Mielőtt a tönkbe vagy köpübe méheket tennénk, négy oldalon megfelelő helyen fúrjuk át a tönk vagy köpü oldalát és a nyársakat ezeken a lyukakon szúrjuk keresztül. Azt a lyukat pedig, amelybe nem tűzünk nyársat, nemkülönben azt, amelyet a nyárs nem dugaszol el egészen, tapasszuk be sárral, hogy ott a méhek se ki, se be ne mehessenek.

31. Hogyan irányítsuk a lépek építkezési irányát a kasban, a tönkben és a köpüben ?

A kas, tönk és köpü csúcsába műlépkezdéseket (ujjnyi szélességű és körülbelül 10 cm hosszú műlépszalagot) ragasztunk be, 35 milliméter távolságra egymástól. A méhek erre abban az irányban folytatják a lépek kiépítését, amely irányban a kezdeses műlépeket beragasztottuk.

32. Mit nevezünk kaptárnak ?

Kaptárnak nevezzük azt a deszkából, nádból, szalmából, vesszőből, ragasztott lemezből, bádogból stb. készült alkotmányt, amely kiszedhető keretekkel van felszerelve.

33. Mi az előnye a kaptárnak a kassal szemben ?

A kaptárnak nagyon sok előnye van a kassal szemben. A kaptárból, a család átvizsgálásánál, kiszedhetjük a lépeket méhekkal együtt és a kaptárban könnyen átvizsgálhatjuk a családot, nevelhetünk benne anyát, elvehetjük belőle a mézet, anélkül, hogy a lépeknek és a méheknek valami bajuk esnék. Csinálhatunk a kaptárból muraajt, irányíthatjuk a méhek munkálkodását, stb.

34. Mikor megfelelő a kaptár ?

A kaptár csak akkor megfelelő, ha pontosak a méretei és ha a méz kamrája arányban van a fészekkel.

35. Mivel legyen kitömve a kaptár két falköze ?

A két falközt régebben gyaluforgáccsal, kukoricahánccsal (dolmánnyal), száraz mohával, papírral és ehhez hasonlókkal tömtük ki, ma azonban ha csak méhesben nem állanak a kaptárak, már semmivel sem, mert a gyakorlat azt mutatja, hogy ha

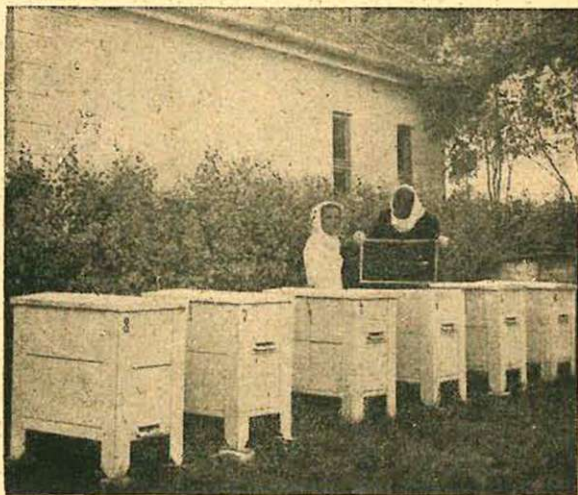
3. ábra. Erzsébet királyné volt 3 soros országos méretű álló kaptára.

(Dr. Koppán J. felv.)

a kitömött kaptár kint áll a szabadban és az eső beleszivárog, a forgács stb. nem bír kiszáradni és ezért egy-kettőre megrothad. Különben, ha elég bőven van méze a méhcsaládnak és tudja a testét mivel fűteni, akkor nem fagy meg soha. A fűrészpör és a hamu kitömése soha sem volt jó, mert ha a kaptár megrepedt, akkor ezek folyton beperegtek és így mindig piszkos volt a kaptár belseje.

36. Hányféle kaptár van ?

Vannak kisebb és nagyobb kaptárak. Állók, (3. ábra), melyekben a lépsorok egymás fölött vannak, több fiókból álló rakodó kaptárak (4. ábra), melyek egymásra rakva nagyobbíthatók. Van továbbá vándor-fekvőkaptár, két anyára berendezett kaptár, lapozókaptár.

4. ábra. Rakodó kaptár 2 fiókkal.

37. Mit nevezünk vándor-fekvőkaptárnak ?

Vándor-fekvőkaptárnak nevezük az egykeret-sorú kaptárt (5. ábra), amelynek keretei 2—3—4-szer nagyobbak, mint az állókaptaré.

5. ábra. Ignác-féle kétanyás vándorfekvő kaptáros méhészetének egy része.

38. Lehet-e állókaptárban olyan nagy kereteket használni, mint a vándor-fekvőben ?

Nem lehet, mert keretfogóval kiszedni nagyon nehéz és kellemetlen.

39. Mit nevezünk lapozókaptárnak ?

Lapozókaptárnak nevezük azt az állókaptárt, amelyben a lépek (keretek) véggel állanak az ablaknak vagy az ajtónak.

40. Lehet-e fekvő- és rakodókaptárakat lapozónak készíteni ?

Az egy keretsorú fekvőt lehet, ha a vándorko-

csira úgy szereljük a kaptárakat, hogy a kocsi közepén van a folyosó és egymás tetejére rakjuk; de az oldalt kiszedés nem olyan kényelmes, mint felülről. Rakodónak legfeljebb az alsófiókot (fészket) lehet lapozóvá átalakítani, akkor már nem egészen rakodó, hanem inkább félig álló, félig pedig rakodó lesz belőle.

41. *Hogy készülnek az állókaptárak?*

Először mindig pontosan készítsük el lécből a kaptár vázát, azután az oldaldeszkákat szegeljük rá, hogy kettős (dupla-) falú legyen, azután verjük be a bognárfejű szegek fejeit egy lyukasztóval, gyaluljuk meg símára mindkét oldalát, vágjuk ki a hornyokat, szegeljük rá a tetőt és aljat, végül az elejét.

42. *Mennyi faanyag kell egy országos méretű négysoros egyes kaptárhoz?*

Szükséges két darab 4 méter hosszú léc, két darab 5 méter hosszú 21 cm széles és $1\frac{1}{2}$ cm vastag deszka, továbbá 220 cm hosszú, 21 cm széles, $1\frac{1}{2}$ cm vastag, azután fedődeszkának 150 cm hosszú, 15 cm széles, 1 cm vastag; és végül ajtónak, tetőnek és aljnak 260 cm hosszú, 29 cm széles és $3\frac{1}{2}$ cm vastag deszka.

43. *Milyen a belmérete az országos négysoros kaptárnak?*

Belmagassága $80\frac{1}{2}$ cm, mélysége 42 cm. Ha horonnyal készül, akkor 25, ha pedig a hornyok (nút) helyett lécecskéket használunk, akkor 26 cm és 2 mm széles legyen a belseje.

44. *Mit nevezünk fészeknek és méz kamrának?*

Azt a helyet, ahol a méhek kelnek, fészeknek, a fészektől a Hanemann-rácossal elválasztott helyet pedig, ahova a méhek a mézet hordják, méz kamrának nevezzük.

45. *Mekkora legyen a kaptár mézkamrája ?*

A mézkamra sohase legyen kisebb a fészeknél.

46. *Miért készítünk országos méretű állókaptárakból hármaskaptárakat ?*

Azért, mert egy darab hármaskaptár kevesebbe kerül, mint ugyanannyi családra szóló egyes kaptár és a méhek is jobban telelnek a hármaskaptárban, mint a külön-külön álló egyes kaptárban.

47. *Milyen kaptárakkal méhészkednek az újabb időkben ?*

1920. év után lassan kezdtek áttérni a vándorfekvő- és a rakodó kaptárakra, amelynek a kezelése azért jobb, mert felülről a méhész azt a keretet veszi ki, amelyiket akarja. Ezenkívül a kétanyára berendezett kaptárakkal kezdenek méhészkedni.

6. ábra. Kétanyás vándorfekvő kaptárak, Kis Lajosé.

48. *Milyen méretű keretek vannak a fekvő- és a rakodó kaptárban ?*

A fekvőben keretléccel együtt (keret fülét nem számítva bele) 50 cm a szélessége és 32 cm a magassága ; a rakodóban pedig túlnyomólag 42 cm széles és 27 cm magas. De akadnak ezeknél még kisebbek és nagyobbak is.

7. ábra. Kétanyás vándorfekvő kaptárak.

49. *Melyik keret jobb : a széles vagy a magas ?*

A széles keret (téglaalakú) azért jobb a magas keretnél, mert a magas keret csak félig van melegben, míg az alacsony széles keret teljesen melegben van, így az anya az egészet bepetézi, a magasat

pedig csak félig s ezért a család fejlődése a magas, keskeny lépen lassabban történik, mint az alacsony, széles lépen.

50. *Milyen kerete van az országos méretű kaptárnak?*

Keret fül nélkül: 24 cm széles és 18 és félcm magas.

51. *A fekvő vagy a rakodó kaptárak közül melyik a megfelelőbb?*

A vándorfekvő-kaptár azért jobb, mert vándorláshoz könnyen elkészíthető, szállításkor pedig biztosabb benne a méhek életbenmaradása és vizsgálatnál nem kell leemelgetni a méz kamrát, mint a rakodónál. (4. sz. ábra)

52. *Miért jobb a kétanyás kaptár, mint az egyanyás?*

Azért jobb, mert több mézet lehet vele termelni.

53. *Mivel lehet a kétanyás kaptárban a többtermést elősegíteni?*

Azzal, hogy a kétanyás kaptárban két anya petézik és ennek a kétanyának a népét akácvirágzás előtt 10 nappal összeegyesítjük és így egy hatalmas család lesz benne, amelynek nagy része felszabadul az otthoni munkától és háromnegyedrészre mézet gyűjthet.

54. *Lehet-e más virágra is egyesíteni?*

Lehet minden nagytömegű virágra egyesíteni, mint pl.: baltacimre, szöszösbükkönyre, tarlóvirágra, somkóróra stb. Az első akácvirágzásra egyesített családokat nem választjuk szét, hanem csak a H-rácsot helyezük középre és így egyesítve viszik második akácra s azután választjuk szét a második akác után.

Ignác: A méhészet kiskönyve.

2

55. *Lehet-e repcére egyesíteni ?*

Repcére egyesíteni nem kell, mert akkor még nem olyan népesek. A repcével azt akarjuk elérni, hogy jól felerősödjenek akácvirágzásra a családok. De azért ebből is gyűjthetnek.

5. *Hogyan történik az egyesítés ?*

Amikor az akácvirág fürtje 3—4 cm hosszú, ilyenkor a kétéves anyát megkeressük, összemorzsolva eldobjuk és az anyarácstról levesszük a záró-

8. ábra. Kétanyás vándorfekvő kaptárak.

deszkát, hogy a rácson keresztül azonosságúak legyenek és úgy hagyva, maguktól összeegyesülnek.

57. Minden egyesítésnél eldobjuk az egyik anyát ?

Az akácra egyesítésnél, ha nem akarjuk, nem muszáj még a kétéves anyát sem eldobni, különösen ha jól petézik. Betesszük azon a lépen, amelyiken van, méhekkal együtt az anyanevelőbe, teszünk még hozzá egy mézest és egy üres lépet, de mind a kettőt bőven méhekkal. Ezt az anyát visszaadjuk a szétválasztásnál, de később a helyén az anyanevelőben nevelt fiatal anyával kicseréljük.

58. Ha egyesítésnél az egyik anyát eldobjuk, hogyan neveltetünk anyát a nevelőben ?

Egyesítés után az elvett anya volt fészket 4 nap múlva megnézzük és ha van befedett anyabölcső. azokat megsemmisítjük, csak a nyitottakat hagyjuk meg. 5 nap múlva újból megnézzük és egy lépen a legszebb 2 bölcsőt bőven méhekkal betesszük az anyanevelőbe, utána beteszünk még egy mézestlépet és egy üreset, de mind a kettőt méhekkal, míg a többi bölcsőt, — ha valamely családnál nem használnánk fel, — megsemmisítjük.

59. Mi történik ezután az egyesített családdal ?

Az anyarácsot (H. rác) felvesszük és a meg hagyott anyát 8 keretre zárjuk a ráccsal, azután, ha nem volna elég lép a mézkamrában, azt 24-re kiegészítjük és így hagyjuk 32 kereten a méz elvételeig.

60. Mi történik az elvett anya fiasításával?

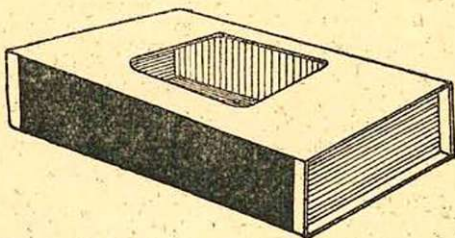
Az elvett anya fiasítása ottmarad a kaptárnak abban a részében, ahol volt, ami mind ki fog kelni az akácvirágzás alatt és telehordják a helyüket mézzel.

61. *Ha mind a két család nagyon népes, akkor is csak az egyik anyát dobjuk ki egyesítésnél a kaptárból ?*

Ha mind a két család igen népes, akkor a két-éves anyát akácvirágzás előtt 10 nappal kidobjuk, míg az egyéves fiatal anyát ugyanakkor méhekkel együtt azzal a léppel, amelyiken van, betesszük az anyanevelőbe, adunk még hozzá 1 lépet üresen, de méhekkel és egy másik lépet, szintén méhekkel, de mézzel. Ezután rögtön levesszük az anyarácsról az elzáródeszkát, hogy összeegyesüljenek, azután 4 nap múlva megnézzük e családot és ha volna befedett anyabölcsője, azt mind megsemmisítjük, csak a nyitottakat hagyjuk meg, 5 nap múlva újból megnézzük és az apró bölcsőket csipkedjük le, csak 2—2-őt hagyunk meg minden volt anya helyén a két fészekben. Ezután az anyarácsot kivesszük a kaptárból és így hatalmas egy család lesz a kaptárban, ami rendes időjárás mellett a 32 keretet telehordja mézzel.

62. *Mikor anyásítsuk meg az egyesített családokat ?*

Mikor a beérett mézet elvesszük, az anyarácsot visszahelyezzük a kaptár közepére, rátesszük az elzáródeszkát vagy a bádoglapot (bádogkaptárban) és aznap vagy másnap az anyanevelőből kifogjuk

9. ábra. Gyufadoboz elkészítve anyabeadásra.

az anyát gyufadobozba vagy anyazárkába, müléppel leragasztjuk és a kijáró nyíláson betoljuk a kaptár aljadeszkájára.

63. Mi történik a nevelőben maradt kiscsaláddal ?

A nevelőben maradt kiscsalád csinál magának anyabölcsőket, amelyekből 4 nap múlva a befedetteket (ha volna) lecsipkedjük és 5 nap múlva meg az aprókat csipkedjük le, csak két nagyot hagyunk meg, amelyből ha kikel és megtermékenyül az anya, kicseréljük vele az idősebb anyát, a népet pedig, ha már nem lehet vele anyát neveltetni, odaegyesítjük egy gyöngye családhoz vagy pedig 3—4 anyanevelő népet összeegyesítjük egy üres kaptárba, de az egyik nevelő kiscsaládnak legyen anyja vagy egy ötödiket tegyünk hozzá anyával és így kiteleltetve, család lesz belőle jövőre.

10. ábra. Házilag készült anyazárka. Dugót kivesszük, betesszük az anyát és müléppel leragasztjuk. A gyufadoboz jobb,

64. Mit csinálunk az anyanevelő kiscsaláddal, ha második akácra vándorolunk ?

Ha második akácra megyünk, akkor nem csinálunk semmit az anyanevelővel, tehát úgy visszük el a nevelőt anyával, (bölcsővel nem jó, mert csaknem mindig tönkre mennek a bölcsök, a rázástól) ha megszűsze visszük. A nevelőből a középső lépet kivesszük és helyette üres keretet teszünk, hogy meg ne fuladjanak; esetleg rostaszövettel fedjük be a nevelőt. Ha most már tarlóvirágra vándorolunk, akkor kitelepíthetjük egy üres kaptárba a kiscsaládot és otthon hagyjuk. De el is vihetjük a fenti módon magunkkal és ősszel, mielőtt hazajönnénk, az anyát zárkába téve, műléppel lefödve, beadjuk a családnál lévő idősebb anya helyett a kiscsaládjával együtt. Végül pedig azt tehetjük, hogy még itthon, mielőtt elmennénk, oda egyesítjük egyik családhoz és a nevelőt üresen visszük a vándortanyára.

65. Az akácvirágra összeegyesített két család szétválasztásánál a fiasítással mi történik ?

Az összeegyesített két család szétválasztásánál a kaptárnak abból a feléből, ahol az anyát meghagytuk, a fiasításából áttesszük a kaptárnak abba a részébe 3 fiaslépet, (de frisspete is legyen valamelyikben) amely mézkamra volt és ahová a nevelőből az anyát fogjuk beadni.

Ha a nevelőben a fiatal anya nem volna megtermékenyülve, akkor az áttett petéből kibujt álcára csinálnak bölcst és mire a bölcső 10 napos lesz, a nevelőben az anya már meglesz termékenyülve, amelyet kifogunk és beadjuk a családnak, míg az anyabölcsős lépet pedig a nevelőbe tesszük.

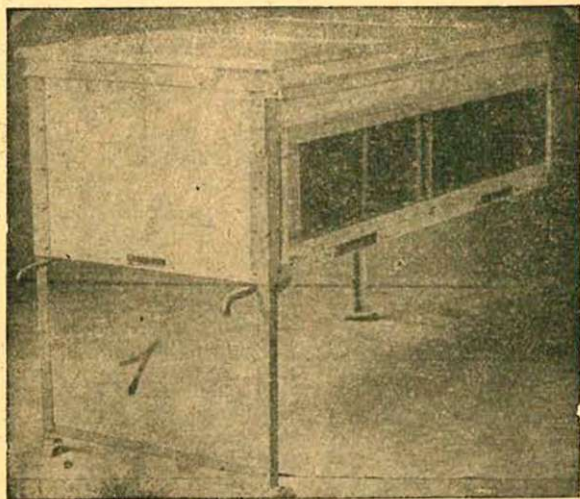
66. Hogy készül az Ignác-féle kétanyás vándorfekvő-kaptár ?

Úgy, hogy kettő-kettes négyszögletes vastaglécből (stafliból) előbb készítsük el a vázát, amely

135 cm hosszú és 33 cm magas, kivágjuk a két kijárnyilást, rászegeljük a belső falat, azután a fenékdesszkát (úgyhogy a fenék végét a külső fal takarja), a két végét és most szegeljük rá a külső oldalakat, amely a belső oldalnál 4—5 cm-rel magasabb legyen. Végül aztán a tetőt és a berendezést készítjük el. (Lásd: „Méhészet gyakorlati tanácsadó kezdő és előrehaladott méhészek számára” VII-ik átdolgozott és bővített kiadását).

67. *Hol legyen az Ignác-féle vándorfekvő kétanyás kaptáron a szellőztető?*

A keretek felett és a kaptár elején. (11 sz. ábra).

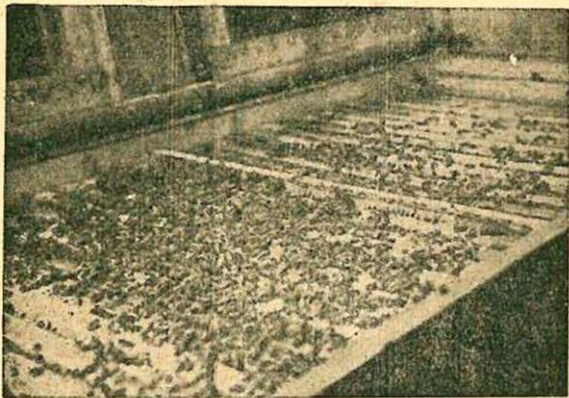
11. ábra. Kétanyás vándorfekvő kaptár, vándorlásra elkészítve (rostaszövet elől) csak a lábakat kell még feltolni a sarkába.

68. *Milyen kaptárakat használjunk ?*

Kétanyára berendezett nagy vándorfekvő kaptárakat.

69. *Milyen méretű keretek vannak a kétanyás kaptárban ?*

A keret szélessége léccel együtt 50 és a magassága 32 cm. A felső keretléc hossza 58, az alsó 50 és az oldallécek 30 cm hosszúak.

12. ábra. Kétanyás bádognaptárban olyan jól fejlődik a család, hogy tele van méhvel.

(Dr. Koppán J. felv.)

70. *Milyen a belmérete a kétanyás kaptárnak ?*

A két anyás kaptár belhossza 135 cm és 52 cm széles. Belefér 32 keret és az anyanevelő láda 3 kerettel.

71. *Milyen ürtartalmú legyen a kas ?*

A kas 40—50 liter ürtartalmú legyen.

72. *Miért ne legyen nagyobb a kas, tönk és köpü 40—50 liter ürtartalomnál?*

Azért, mert az első évben belehelyezett raj nem bírja kiépíteni, a jövő évben pedig, amikor tovább folytatja a lépek építését, már csak heresejteket épít. Ezenkívül a túlnagy kasból gyönggehordású vidéken eső leg meg sem rajzik a család, az anya pedig megöregszik benne és elpusztul, anélkül, hogy észrevennők, minek következtében utána pusztul a család is.

73. *Szükséges-e a kaptárak és ablakok megszámozása?*

A számozás azért szükséges, mert csak így tudjuk a családokat megkülönböztetni egymástól és így nem téveszthetjük össze, hogy melyikkel mit kell csinálni.

74. *Hová tegyük a kaptárakra és az állókaptár ablakaira a számokat?*

Álló kaptárnál hátul az ajtó külső lapjára és elől ugyanazt a számot a kaptár homlokdeszkájára, hogy előlről is lássuk. Fekvőknél és rakodónál ugyan csak elől és hátul; a kétanyás kaptárra elől és hátul két-két számot teszünk rá és pedig középtől balra is, meg jobbra is 1—1 számot, ahol a családok lesznek. Állóknál az alsó ablaknak az alsó végére, a felső ablaknak pedig a felső végére.

75. *Mit nevezünk hidegépítménynek?*

Hidegépítménynek nevezzük azt, amikor a kaptárban a lépek élével állnak a kijáró rőpnyílnak.

76. *Melyik jobb, a hideg- vagy a melegépítmény?*

A hidegépítményre berendezett kaptárnak azért nagyobb az előnye, mert nyáron jobban levegőzik

és mindjárt a léputcákon mehetnek a méhek végig. Télen pedig, ha a fészekből kifogyott a méz, nem kell egyik lépről a másikra áthúzódnok (mint az orsz. méretű kis kereteken), hanem a léputcán húzódnak tovább. A melegéptménynek viszont az az előnye, hogy télen nem olyan szellős.

77. Miért szükséges a törzskönyvvezetés ?

Azért szükséges a törzskönyvvezetés, mert csak így tudjuk ellenőrizni saját munkánkat és az anyák életkorát, mit végeztünk a családnál stb. A törzskönyvbe írunk be tehát minden munkát amit a méhcsaládnál végzünk. Valamint a család viselkedését és hozamot, az anya melyik családtól származott stb., amiből évek múlva is megállapíthatjuk, hogy melyik család milyen jó tulajdonságokkal bír és törzsből származik.

A törzskönyv tükre lesz a méhészetünknek.

78. Mit nevezünk valódi viasznak ?

Valódi viasznak nevezzük azt a viaszt, amit maguk a méhek a saját szervezetükben termelnek.

79. Hogyan tudják a méhek a viaszt a szervezetükből kiadni ?

A hasuk alatt lévő viasztükrökön izzadják ki amit aztán a lábukkal lesimítva használják fel a lépek építéséhez.

80. Hogyan termelik a méhek a viaszt ?

Úgy termelik, hogy sok mézet fogyasztanak és így magukat hízlalva, viasz képződik a szervezetükben.

81. Mit nevezünk lépnek ?

Lépnek nevezzük a méhek építményét.

82. *Mit nevezünk sejtnek ?*

Sejtnek nevezzük a lépnek mindkét oldalán lévő hatszögletes lyukacsákat.

83. *Hányféle sejtet építenek a méhek ?*

A méhek háromféle sejtet építenek, még pedig : munkásejteket, heresejteket (melyek nagyobbak a munkásejteknél) és kivételes esetekben anyasejteket, azaz anyabölcsőt, de ezt csak akkor, ha anyát nevelnek. Az anya kikelése után az anyabölcsőket néha úgy eltüntetik, hogy nyomukat sem lehet látni.

84. *Hogyan építenek a méhek ?*

Egymásba kapaszkodva függnek lefelé, mint a függöny és ilyen állapotban izzadják ki a hasuk alatt lévő viasztükrökön a viaszlemezeket, amelyeket a lábukkal törölnek le a hasuk alól és úgy adogatják mindig feljebb és feljebb, amíg a legfelsőbbhöz nem ér, amely rágóival megformázza és odailleszti, ahová kell.

85. *Mikor és mennyit építtessünk a méhekkel ?*

A méhekkel csak akkor építtessünk, amikor hordás van, leginkább akácvirágzás alatt ; ha nincs hordás, nem építenek. Igaz, hogy mennél többet építtetünk, annál kevesebb lesz a méz, de ennek ellenére is építtessünk mindig családonként pár darabot, — még ha nincs is jelenleg rá szükség, eljön majd az idő, amikor nagyon is szükséges lesz, mert a méhésznek rendszerint kevés a lépkészlete, márpedig ha nincs elegendő lép, akkor lassan szaporodik a méhállománya. Természetesen, ha a szükség megkívánja, akkor többet is építtethetünk.

86. *Építés közben mivel erősítik a méhek a sejteket ?*

Hártyafélét szőnek az építmény falába (sejtekbe) és ezzel erősítik azokat.

87. *Mennyi mézet használnak fel az építéshez ?*

Minden kilogramm viasz előállításához 12—14 kilogramm mézet használnak fel. Hűvösben többet, melegben kevesebbet.

88. *Mit nevezünk műlépnek ?*

Műlépnek nevezzük azt a viaszlapot, melynek mind a két oldalán rajta vannak a munkássejtnyomok, de újabban olyan műlépeket is készítenek, amelyekben már kiépített munkássejtek is vannak.

89. *Jó-e az egész nagyságú sejtekkel készített műlép ?*

A nálunk készült egészsejtű műlépbe nem petézik az anya.

90. *Miért használunk műlépeket ?*

Azért, mert ha nem adunk a családoknak egész műlépet, akkor csak heresejtes lépeket építenek.

91. *Miért nem jó a heresejtes lép ?*

Azért, mert ha a fészekben telepetézi az anya, akkor sok lesz a here, ha pedig a mézkamrába tesszük, nem akarnak mézet gyűjteni a heresejtekbe.

92. *Mi a különbség a here- és a munkássejtek között ?*

A különbség az, hogy a heresejtek jóval nagyobbak, mint a munkássejtek. Egyébként mind a kettő hatszögletes.

93. *Meddig építenek a természetes rajok munkássejteket, ha nem adunk nekik egész műlépet ?*

Országos méretükből 10—12 lépet, nagyobb méretűekből pedig 4—6—8-at, míg a többit heresejtesnek építik,

94. Minden viasz jó műlépnek ?

Csak a méhek által termelt viasz jó. A nem valódi viaszt a méhek el sem fogadják, hanem lerágják. Egyébként a hamisított viaszból készült műlép, ha ki is építenék a méhek, megnyúlik, a sejtek ezáltal nem lesznek hatszögletesek, sőt legtöbbször le is szakadoznak.

95. Miről lehet felismerni a hamis viaszból készült műlépet ?

Arról, hogyha a hamisnak gondolt műlépből egy pengő nagyságút jó meleg tűzhely vasára teszünk és bűzös zsíregési szagot vagy pedig a gyertyaeloltás utáni szagot érzünk, akkor a műlép hamisított, ha pedig kellemes szagot áraszt, akkor valódi viaszból készült.

96. Hogyan védjük meg nyáron a viaszmolyok ellen azokat a tartaléklépeket, amelyek nincsenek bent a kaptárban a méheknél ?

A tartaléklépeket úgy védjük meg, hogy tavasz kezdetén, amikor már jönnek a meleg napok, a lépszekrényben vagy egy ládában egy darab cserépen meggyújtunk egy fél kénszalagot, az ajtót becsukjuk és ezt, amíg be nem adjuk a méheknek, hideg őszig minden tizennégy, nagy melegben minden tíz napban megismételjük. Ugyanígy kénezzük ki a lépszekrénybe eltett mézzel telt lépeket is.

97. Mivel védhetjük még meg a tartaléklépeket a viaszmolyok ellen ?

Védekezhetünk még globollal is, de mielőtt a lépeket a méheknek beadnánk, jól (legalább két óráig) ki kell szellőztetni. A tartalék mézes lépekhez nem tehetünk globot, mert a méz magába veszi a globol szagát.

98. *Célszerű-e az üres lépeket nyáron a szabad levegőre kiaggatni, hogy a viaszmosolyok tönkre ne tegyék ?*

Nem jó, mert kint a szabadban az idegen méhek is rárepülhetnek és ragályos betegséget vihetnek oda ; ezenkívül pedig a sejteket belepí a por és így a méheknek sok dolguk lesz a kitisztításával.

99. *Mit nevezünk hizlalt lépnek ?*

Azt, hogy a sejteket nem 11—12 mm mélyre építik, hanem 14—16—18 stb. mélyre és így sok méz fér el benne.

100. *Használható-e a hizlalt lép a fészekben ?*

Nem, mert ha akár üresen, akár pedig tele mézzel tesszük a fészekbe, ott, ha kifogyasztják belőle a mézet, a sejteket lerágnak rendes nagyságra, mert máskülönben az anya nem petézi be.

101. *A mülépet megeszik-e a viaszmosolyok ?*

Nem. Mennél többször volt a sejtekben fiasítás, annál jobban tönkreteszik, de a mülépet és a viaszt nem bántják, ezért ezeket nem kell kénezní.

102. *Hány egyede van a méhnek ?*

A méhnek három egyede van : úgymint az anya vagy királynő (nőnemű), here (hímnemű) és a munkásméhek, amelyek tulajdonképpen szintén nőneműek. (13. ábra.)

103. *Hány főrésze van a méhnek ?*

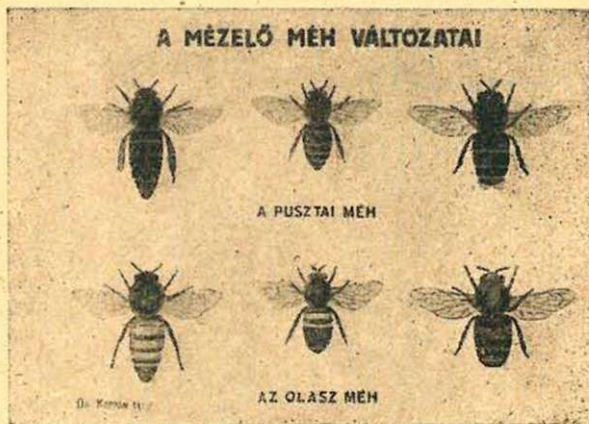
A méhnek három főrésze van : fej, tör és potroh.

104. *Mi van a méh fején ?*

A méh fején vannak a csápok, a rágók, a két összetett oldalszem, amelynek mindegyike 3500 kis szemecskéből van összetéve, azután a homlokfeletti három pontszem és a szájrészek.

105. *Mi van a méh torán ?*

A toron van a két szárny és a három pár láb, melyek közül az utolsó pár azért fontos, mert azon vannak a virágporkosarak, amelyben a virágport hordja haza.

13. ábra Felsősor balról jobbra : anya, munkásmén, here.
Az alsó ugyanúgy.

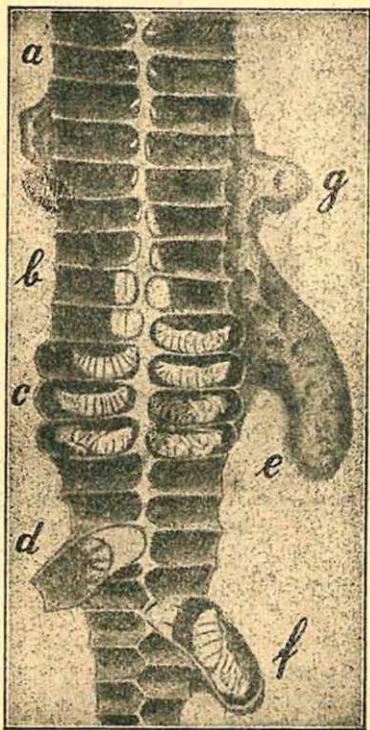
(Dr. Koppán J. felv.)

106. *Mi van a potrohon és a belsejében ?*

Szabad szemmel is látható, hogy a potroh az anyánál és a munkásméhekénél 6—6 egymásba tolható gyűrűből áll, míg a herénél hétből. A munkásméheknek és az anyának a potroha végén van a fulánk, ami a herének nincs ; a munkásméheknek a hasa alatt vannak a viasztükrök, a belsejében van a mézhólyag, az emésztőgyomor, a belek, a légtömlők és a légcatornák, valamint a csenevész petefészkek. Az anyánál a petefészkek teljesen ki van fejlődve.

107. *Mi fedi a méh testét ?*

A méh testét szőrözet fedi; ha az lekopik, a test egészen megfeketedik.

14. ábra. Keresztmetszet: *a*) pete, *b*) álca, *c*) bábbá kezd fejlődni, *d*) kifejlett méh, *e*) befedett anyabölcső, *f*) kifejlett anya a bölcsőben, *g*) anyabölcső alap.

108. *Mi tartja össze a méh izmait ?*

Szaruhoz hasonló hajlékony bőrváz, melyet kitinnek nevezünk.

109. *Mit nevezünk családnak ?*

Minden külön élő méhtömeget, amely akár egy kasban, akár pedig egy kaptárban él, családnak nevezzük.

110. *Hány nap alatt kel ki az anya (királynő) ?*

Az anya 18 nap alatt kel ki, mely idő alatt három napig pete, hat napig álca és kilenc napig báb. (16. ábra)

111. *Mindig 18 nap kell az anya kikeléséhez ?*

Nem. Néha 16—17 napra is kikel ; sőt ha előrehaladott álcából nevelik az anyát, akkor 10—11 napra is kikel, de ebből nem válik jó anya.

112. *Milyen petéből származik az anya ?*

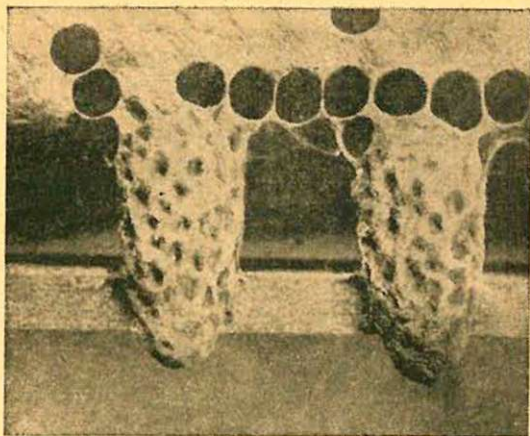
Ugyanolyan megtermékenyített petéből, mint amilyenből a munkásméh származik.

113. *Hogyan nevelik az anyát ?*

A munkásméhek a kiválasztott petének (tojásnak) vagy 1—2 napos álcának három munkássejtből akkora anyabölsőt csinálnak, (15. ábra), mint egy erdei makk és a petéből kikelt kis álcának az első perctől kezdve a fejmirigyeik által a saját vérükből választják ki azt a tejszínű, kitűnő táplálékot, amelyből elég sokat raknak a bölsőbe és ebből hatnapos koráig eszik az álca.

114. *Hogyan jön ki az anya a bölsőjéből ?*

Ugy jön ki, hogy előbb megszólal a bölsőjében : kvá—kvá hangot ad és ha nincs kint egy másik anya, ami nem felel neki : tú, tú hangon, akkor rögtön

15. ábra. Két szép nagy anyabolcsó a lép alsó szélén
(Dr. Koppán J. felv.)

előjön, ha pedig a régi, vagy ha egy előbb kikelt anya van a családnál, ami folyton tütül, akkor a fiatal nem mer előjönni, mert a kinti anya megöli a fiatalt.

115. *Melyik kikelő anyát fogadja el a népe?*
Azt, amelyik elsőnek kel ki.

116. *Milyen az anya külseje?*

Az anya jóval hosszabb a munkásméhnél, szárnyai a testéhez arányítva rövidek, a teste többnyire sárgás, lábai pedig mindig sárgák.

117. *Miért fejlődik egy és ugyanolyan petéből munkásméh vagy anya?*

Mert az anyának szánt termékenyített pete álcáját — mint már fentebb említettük — hatnapos koráig (amíg álca) a munkásméhek a saját vérükből

kiválasztott kitűnő táplálékkal látják el és ettől a kitűnő tápláléktól fejlődik ki nagyobbra az anyának az egész teste és a szervezete, amint a nagy anyabölcső is lehetővé teszi a fejlődést. A munkásméh-álca pedig csak kétnapos koráig kap kitűnő táplálékot és azután mézet, virágport és víz keveréket kap.

118. *Hány anya van egy családnál?*

Minden családnál egy anya van, legfeljebb — de ritkán — ha megöregszik, nevelnek helyette egy másikat és ilyenkor amíg él, az öreget is megtűrik.

119. *Hány napra termékenyül (párosodik) meg az anya?*

Az anyának a kikeléstől számított negyedik napon túl és 40 napon belül kell megtermékenyülnie

16. ábra. Kifejlődött anya.
(Dr. Koppán J. felv.)

3*

(párosodnia), ha ez alatt nem repül ki, elveszti termékenyülési szándékát és nem repül ki többet. Legtöbbször a kikelésétől 12—14 napra szokott megtermékenyülni, de ritkán hamarabb is.

120. Ha az anya nem párosodik meg, tud-e azért petézni ?

Az anya tud petézni akkor is, ha nem párosodik (termékenyül) meg, de az ilyen petékből csak herék kelnek ki.

121. Hol végzi az anya a termékenyülést (párosodást) ?

Az anya d. e. 10—d. u. 5 óra között életében egyetlen egyszer a levegőben végzi a párosodást (megtermékenyülést), amikor szép napos és szélcsendes idő van. Hűvös időben és szélben nem repül ki. Ezért nem lehet tavasszal és ősszel anyát neveltetni, mert a hűvös idő miatt nem tud megtermékenyülni és here se igen van.

122. Hogyan tudja az anya szabályozni, hogy here keljen-e ki a letett petéből, vagy munkásméh ?

Az anya úgy szabályozza a petelerakást, hogy abba a petébe, amelyből azt akarja, hogy munkásméh keljen ki, vagy anya, párosodásnál a herétől öröklött magszáלבól egyet belebocsát. Ha nem bocsát bele, akkor here kel ki a petéből.

123. Hány petét rak le az anya naponta ?

Az anya a nagyhordás ideje alatt naponta négyezer, de néha (jó és hosszabb hordás alatt) még ennél is jóval több petét rak le. Egy év alatt pedig lehet 500—600 ezret is.

124. *A megtermékenyített petéket mindig munkássejtekbe rakja az anya ?*

Igen. Csak kivételes esetekben történik meg és igen ritkán, hogy az anya heresejtekbe is termékeny petét rak le .

125. *Mit nevezünk anyakimerülésnek ?*

Azt, amikor az anyánál kifogy a magszál és a petéket nem tudja megtermékenyíteni. Ezt arról ismerhetjük meg, hogy a munkássejtekbe letett peték álcáit nem símán, de púposan (domborúan) fedik be, miből törpe herék származnak. Ezért nem jó az anyát két évnél tovább tartani.

126. *Meddig él az anya ?*

Az anya 4—5 évig él.

127. *Meddig hagyja élni a méhészt az anyát ?*

A méhészt az anyákat két éven át hagyja petézni, mert a harmadik évben már csökkenti a peterakást.

128. *Mi származik abból, ha az anya csökkenti a petélést ?*

Az, hogy a család nem fejlődik és így gyönges lesz, miáltal kevés mézet gyűjt.

129. *Mit eszik az anya és hogyan ?*

A munkásméhek a fejmirigyeik által a saját vérükből kiválasztott tejszínű táplálékot készítenek az anyának, amit a kirendelt etető méhek a nyelükön tálnak fel neki.

130. *Eszik-e az anya mézet ?*

Ha fogságban van, például szállítás közben, maga is hozzáfog a mézevéshez, de népe között csak

akkor eszik, ha etetik és pedig mindig csak a kiválasztott kitűnő táplálékkal.

131. Hová építik az anyának a bölcsőit ?

Legtöbbször a lépek széleire és az aljára, de készítenek a lép lapján is.

132. Hány anyabölcsőt készít egy méhcsalád ?

Készít 5—6—8—12-öt is, de néha 40-et is.

133. Milyen a here ?

A here jóval vastagabb és nagyobb a munkás-méhnél, ezenkívül sötétebb színű. (13. ábra).

134. Hány nap alatt kel ki a here ?

A here három napig pete, hat napig álca és 15 napig báb. Összesen 24 nap alatt kel ki.

135. Hogy fedik be a hereálcákat ?

A hereálcákat púposan (domborúan) fedik be.

136. Mi a hivatása a herének ?

A herének semmi egyéb hivatása nincs, mint az anyát megtermékenyíteni (párosítani). Ezek se nem építenek, se mézet nem hordanak.

137. Csak abból a családból termékenyítheti-e meg a here a fiatal anyát, amelyben kikelt ?

Az nem fontos, hogy van-e abban a családban here, amelyben a fiatal, terméketlen anya kikelt. Elég az is, ha a többi családokban vannak herék. Sőt még akkor sincs baj, ha a saját méhesünkben nincs is here, csak a szomszéd méhesekben legyenek, amelyek közül egy éppúgy megtermékenyítheti, mint a saját méhesünkben levő here. Külön-

ben is, hogy melyik családból származó here termékenyíti meg az anyát, azt nem lehet tudni.

138. *Van-e fulánkja a herének ?*

A herének nincs fulánkja .

139. *Meddig élnek a herék ?*

A herék elélnek sokáig, azonban csak addig hagyják őket élni, amíg rajzás után a fiatal anyák meg nem termékenyülnek. Ezután kiéheztetik és leszorítják őket a lépekről s részben élve, részben megölve, mind kidobálják.

140. *Mit jelent az, ha május közepén és július elején kidobálják a heréket?*

Ha májusban kidobálják a heréket, akkor nem lesznek korai rajok ; ha pedig még nem rajzottak és július elején dobálják ki őket, akkor már abban az évben nem rajzanak. Egyébként ha rajzanak, de azt látjuk, hogy a heréket kezdik kidobálni, akkor megszűnt a rajzás.

141. *Mit jelent az, ha még késő ősszel is látunk valamely családnál heréket ?*

Vagy nincs anyja a családnak, vagy terméketlen, vagy pedig már öreg az anya.

142. *Mit csináljon a méhészt, ha késő ősszel is talál herét a családnál ?*

Azt csinálja, hogy keresse meg az anyát és ha öreg, vagy terméketlen, akkor fogja ki és adjon a családnak az anyanevelőből fiatal termékeny anyát. Ha nincs anya a családnál, akkor is adjon. Ha pedig nincs anya a nevelőben, akkor meg egyesítse a családot egy anyás gyöngé családdal.

143. *Elfogadja-e az anyátlan család a terméketlen idegen anyát?*

Terméketlen anyát, ami még nincs megpárosodva, ne adjuk az anyátlan családnak, mert nem fogadja el.

144. *Miről ismerhetjük meg, hogy az anya terméketlen?*

Arról, hogy még nem petézik, vékony (nem duzzadt a potrohája) és gyorsan fut az ember szeme elől.

145. *Mit jelent az, ha ősszel minden családnál vannak még herék?*

Ez azt jelenti, hogy jó nyárutói és őszi hordás volt és rajzásra gondoltak a családok.

146. *Hogyan akadályozhatjuk meg, hogy ne legyen sok here?*

Ha egész műlépeket adunk a családoknak.

147. *Hány here legyen egy családnál?*

2—300 here úntig elég egy méhcsaládnál. Ez is csak azért annyi, mert lecsökkenteni teljesen azért nem lehet, hogy csak 10—15 legyen náluk, mert akkor, ha nincs a családnál elég here, képesek a munkásméhek a munkássejteket lerágni és úgy építenek több heresejtet.

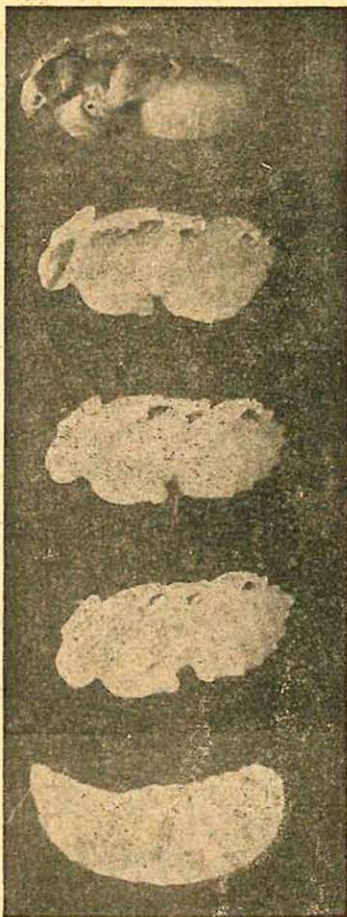
148. *Hány nap alatt kel ki a munkásméh?*

3 napig pete, 7 napig álca és 11 napig báb. Összesen 21 nap alatt.

149. *Milyen nagy a munkásméh?*

Kisebb az anyánál és a herénél. (13. ábra.)

17. ábra. Fejlődési folyamat : balról jobbra. Baloldat az első még álcá, a következők már bábok és a jobbszélén az utolsó már egészen kifejlett méh. (Dr. Koppán J. felv.)

150. *Milyen méhfajok vannak ?*

Van az úgynevezett szürkeshínű magyar méh és aztán, amelynek a potroh két felső gyűrűje narancssárga, bánáti méh, azután ciprusi szép világossárga színű, olasz, amely szintén sárga, a hangavideki (Németország) fekete méh, azután vannak görög, bolgár, kaukázusi, amerikai stb. méhfajok.

151. *Milyen méhfajokkal méhészkedjünk ?*

Szürke magyar méhekkal, vagy magyar és bánáti keresztezésűekkel. Ez a két faj szelíd és jó gyűjtők.

152/a. *Miről ismerjük fel a keresztezést ?*

Arról ismerjük fel, hogy ha a magyar méhet bánátival vagy olaszsal párosítjuk, akkor a bánáti keresztezett utódok potrohájának a két felső gyűrűje narancs- (barnássárga), az olasz keresztezetté pedig citromsárga lesz.

152/b. *Milyen petéből kelnek ki a munkáméhek ?*

Megtermékenyített petéből.

153. *Hogyan fedik be a munkásálcákat és hány nap alatt ?*

Hatnapos korában minden munkásálcát simára fednek be.

154. *Mi a munkáméheknek a teendője ?*

Ők építenek, mézet és virágpport gyűjtenek, vizet hordanak be és etetik a kicsikéket, tisztogatják és fűtik a kaptárakat, őrt állanak, ők építik a sejteket stb.

155. *Mivel táplálkoznak a méhek ?*

A méhek mézzel és virágpórral táplálkoznak.

156. *Mivel táplálják a munkásalcákat ?*

Két napig olyan kitűnő táplálékot kapnak, mint az anya, azután silányabb ételt és pedig : mézet, virágport és vizet kevernek össze és ezzel táplálják az alcákat.

157. *Táplálkoznak-e a bábok ?*

A bábok nem táplálkoznak, hanem álomba ereszkednek és így alva fejlődnek ki.

158. *Ki szabadítja ki a kikelendő méheket a befedett sejtől ?*

Ők maguk rágják ki belülről a sejt fedelét és így jönnek ki belőle, teljesen megérett állapotban.

159. *Milyen távolságra repülnek el a méhek ?*

Légvonalban három kilométerre ; de már nem minden méh, ennél távolabbról már nemigen hordanak.

160. *Miben hozzák haza a méhek a mézet ?*

A potrohukban levő mézhólyagban (mézgyomorban), amelyből ugyanazon szívócsövön bocsátják ki magukból, mint amelyiken felszívták.

161. *Megszűrik-e a méhek a virág kelyhéből kiszívott nektárt ?*

Az erősen szőrözött nyelvükkel minden folyadékot megszűrnek a méhek, amit magukba szívnak.

162. *A méheknek mind a három egyede gyűjt mézet ?*

Csak a munkásméhek.

163. *Miben hordják haza a virágport ?*

A munkásméhek a hátsó lábukon levő kosárkában.

164. Miért fontos a méheknek a virágpor ?

Mert a méz kevés fehérjét tartalmaz és ezért virágpor nélkül a fiasítást (fiatalokat) nem tudnák egészségesnek felnevelni.

165. A méheknek mikor adjunk pörkölt lisztet ?

Tavasszal, amikor már repülnek, de még nincs virág miről gyűjteni.

166. Hogyan adjuk oda a pörkölt lisztet ?

Egy kg. finomra szitált lisztet tepsiben megpörköljünk, egy kávéskanálnyi porcukrot és egy jó késhegynyi törött paprikát teszünk bele s kihelyezzük a méhes elé 8—10 méter távolságra. Egyedül lisztet is adhatunk.

167. Meddig hordják el a pörkölt lisztet ?

Amíg a határban nem találnak virágport.

168. Milyen lisztet pörköljünk a méheknek ?

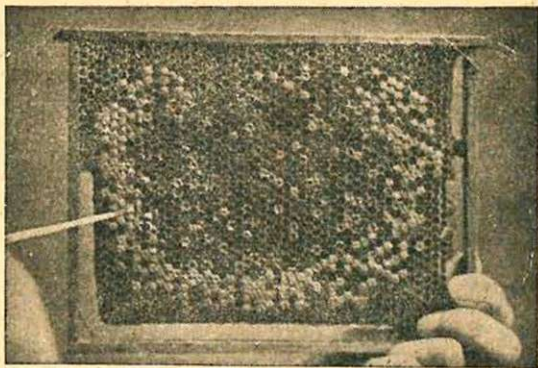
Zabliszt a legjobb, de ha ez nincs, akkor búzalisztet, vagy amilyen van.

169. Mire van még szükségük a méheknek ?

Ennivalón kívül február végén vagy március elején vízre, amit a kaptárba adunk be. Később, ha már meleg van, a vizet a méhes elé tesszük 8—10 méter távolságra. Szükségük van még levegőre — ezért a kijáró nyílást soha sem szabad teljesen lezárni, mert megfulladnak—, valamint szükségük van még ragasztó gyantára (propoliszra) is, amivel a repedéseket ragasztják be.

170. Mit nevezünk ragályos álcárothadásnak ?

Ragályos álcárothadásnak azt a betegséget nevezzük, amikor a fedett fiasítás nem kel ki, hanem megrothad.

18. ábra. A lép közepén mind be van már horpadva, tehát betegek, csak körül a szélén lehet még egészséges befedett fiasítást látni. A lép baloldalán a beteg sejt lett felbontva.

171. Hogyan ismerhetjük fel, hogy a család ragályos betegségben szenved ?

Ha az elmaradozott (ki nem kelt) sejteket vagy azokat, amelyeknek a fedele egy árnyalattal sötétebb vagy horpadtabb, gyufaszállal felnyitjuk és ezekből barnaszínű, az enyvhez hasonló, nyúlós anyagot húzunk ki; végül, ha a kaptárakból kellemtelen szag árad ki. (18. ábra.)

172. Hogyan kapják meg a ragályos betegséget a családok ?

Fertőzés útján, még pedig úgy, ha a méhész idegen, kihalt méhesekből eszközöket vásárol, idegentől szerzett mézzel etet, kölcsön kér vagy kölcsön ad bármiféle eszközt, ezenkívül a megfertőzött virágról a méhek maguk is behurcolják a baktérium magvait, a spórákat, amelyek bejutnak az álcák gyomrába, ott baktériummá fejlődnek és megölik az álcákat.

173. Megkapják-e a kikelt méhek ezt a ragályos betegséget ?

Csak az álcák kaphatják meg, mert a kikelt méhhez már nem bír ez a betegség.

174. Hogyan védekezzünk a ragályos álcározhatóság ellen ?

Amely családnál megállapítottuk a ragályt, hogy az a többi családra át ne ragadjon, beteszünk a beteg család kaptárába egy darab cserépen nyereg alakra meghajlított fél kénlapot és mikor este már minden méh hazajött, bedugjuk a kijárónyílást, meggyújtjuk a kaptárba tett ként, lecsukjuk a kaptár ajtaját és a méhek 10 percen belül mind megfulladnak.

175. Mit csinálunk a lekéneezett méhekkel és annak lépeivel ?

A lekéneezett méheket és a fiasításos lépeket elégetjük vagy jómélyen elássuk, a többi lépet pedig odaadjuk a fertőtlenítőbe, ahová a hatóság beutalja.

176. Mit csinálunk a lekéneezett család mézes lépeivel.

A mézet abból a lépből, amelyben nincs fiasítás, a minisztérium rendelete értelmében kipergethetjük és a többi fertőzött üresléppel együtt a fertőtlenítőbe adjuk, de addig is úgy kell elzárni, hogy azokhoz méhek ne juthassanak és időnként, míg nem viszik el, kéneezni kell. A mézet azonban csak emberi fogyasztásra szabad felhasználni, mert ha a méheknek adjuk, akkor azok is megkapják a ragályos álcározhatóságot.

A pergetőt pedig jóerős lugosvízzel suroljuk ki és azután tegyük ki a napra, hogy az belesüssön, miáltal a betegség okozója (spórák) elpusztulnak.

177. *Ki lehet-e a beteg családot gyógyítani azzal, hogy az összes lépeit elvesszük és műlepeket adunk neki?*

Csak abban az esetben lehetne megmenteni a család életét, ha még a betegség baktériumai nem oszlottak volna szét (még nem spórázott volna) és a méhek teste nincs megfertőzve. De ki tudja ezt megmondani?

178. *Be kell-e jelenteni a ragályos álcárothadást a hatóságnak?*

A m. földmivelésügyi minisztérium 257.200/1942 számú rendelete értelmében a ragályos álcárothadás fellépését jelenteni kell a községi vagy városi előjáróságnak, de lehet a méhészeti kerület felügyelőségének is, ahol aztán intézkedés történik a betegség elfojtása érdekében.

179. *A fertőzött fiasításból kell-e ismertető mintát küldeni?*

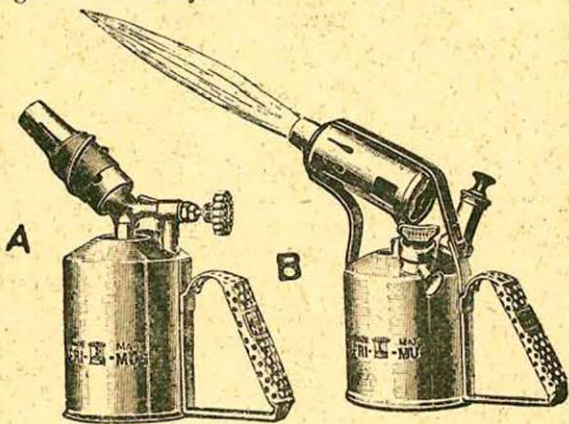
Igen, a gödöllői Méhészeti és Méhbiológiai Kutatóintézetnek, egy tenyérszi nagyságú beteg fiasításos lépet jól becsomagolva kell küldeni, ahol azt megvizsgálják és intézkedés történik.

180. *Felismerhetjük-e, hogy a méh teste nincs-e megfertőzve (beleprve) spórával?*

Csak nagyítóval, ezért leghelyesebb a beteg családot megsemmisíteni akkor is, ha csak kevés ragályos álcát találunk nála, mert nagyon ritkán sikerül a rajállapotba tevésével a családot megmenteni. Így legalább a mülép nem vész kárba. Egyébként az 1894. évi XII-ik t.-c. 60. §-a írja elő, hogy meg kell semmisíteni.

181. *Mit csináljunk a lekéneezett család kaptárjával?*

Benzines forrasztólámpával kívül-belül kormosra égetjük, ha kívül festett, akkor fessük le, ez is elég. Ha pedig nincs forrasztólámpánk, akkor frissen oltott sűrű mésszel meszeljük be és 3—4 hét múlva lúgos vízzel súroljuk ki.

19. ábra. Benzín forrasztólámpa.

182. *Mi a további védekezés a ragállyal szemben?*

Minden család kezelése után mossuk le a kezünket és az eszközöket káli-vagy háziszappannal vagy 10%-os lysoform-oldatban és csak azután nyúlunk más családhoz. Ezenkívül (ha akarjuk), formalin-oldattal permetezzük meg a kaptárakat kívül és a méhesnek minden részét. A vaseszközöket pedig föltétlenül égetéssel fertőtlenítsük. A méhes elé lehullott méheket minél gyakrabban seperjük össze és égessük el. Igen ajánlatos ezen elhullott méheket klórmentes vízzel leönteni, mert a ragályos álcárothadás spórája 100 fok C-nál nem pusztul el és a kénezés sem öli meg.

183. Szabad-e idegen mézzel etetni ?

Sem idegen mézzel nem szabad etetni, sem pedig idegen rajt nem szabad befogni, mert ezzel is behurcolhatjuk a ragályt.

184. Mit nevezünk közönséges álcárothadásnak ?

Azt a betegséget, amikor a fedett fiasítás meghül, megrothad és az álca nem nyúlik, hanem olyan lesz, mint a kocsonya. Ez nem ragályos és nem is fejlődik azzá.

185. Milyen időben terjed a ragályos álcárothadás ?

Mennél melegebb van, annál jobban terjed.

186. Hány fok melegben szabad a fiasítást kiszedni ?

Legalább 10 fok meleg legyen.

187. Mit nevezünk vérhasnak ?

Azt a betegséget nevezzük vérhasnak, amikor a méhek hasmenést kapnak és a kaptárban ürítkeznek.

188. Mitől kapják meg a méhek a vérhast ?

Attól kapják meg, ha télen a hideg miatt sokáig nem repülhetnek ki ürítkezni, vagy rossz táplálékkal (nyerscukorral, mézharmattal, levéltetvek váladékával) vannak betelve s végül ha a téli nyugalmukat zörgéssel zavarjuk. Nyáron nincs vérhas.

189. Megkapják-e a méhek a vérhast zárt helyiségben ?

Ha olyan helyiségben teleltetjük, ahol állandóan fűtenek és ott folyton járnak-kelnek, akkor is megkapják.

190. Miről vesszük észre, hogy a család vérhasban szenved ?

Ha a család erősen zúg, ha a röpnnyílásba, nemkülönben a röpdeszkára jönnek ki a méhek ürítkezni, ezenkívül ha megszagoljuk a röpnnyílast és a kaptárból kellemetlen szag árad ki.

191. Hogyan menthetjük meg a vérhasban szenvedő családokat ?

Ha a zúgásból megállapítjuk, hogy a vérhas szorongatja őket, de még nem kapták meg, akkor a családot úgy menthetjük meg, hogy bevisszük egy meleg helyiségbe, a röpnnyíllásra rostaszövetzsákot akasztunk, melynek a másik vége vászonnal van elzárva és azt vízszintesen kihúzzuk. A méhek kijönnek ebbe a rostaszákba ürítkezni. Ha azonban nem jönnek ki, akkor etessük meg őket langyos mézzel, miáltal hamarabb kijönnek ; ennek elvégzése után újból kihelyezhetjük a családot a helyére. De ha már ürítkeztek bent a kaptárban, akkor már hiába tesszük fel a rostaszákot, nem jönnek ki a zsákba.

192. Hogyan tisztogassuk meg a vérhastól bepiszkolt kaptárákat és lépeket ?

Tavasszal kiszedjük a lépeket a méhekkal együtt a kerettartóládába, vagy ha hűvös van (10 fok), akkor felrakjuk a lépeket a mézkamrába, ha fekvőkaptár, akkor ennek abba a felébe, amelyben nincsenek méhek ; rakodónál pedig a felső fiókba, a röpnnyíllást bedugjuk és a kaptáraknak lysoformos vagy lúgos vízzel való kisúrolása után ismét visszarakjuk a méheket a helyükre. Az üres lépeket, melyeket nem teszünk vissza a kaptárba, beáztatjuk egy-két órára, azután puha kefével megkeféljük és kitesszük a levegőre megszáradni. Azonban ne tegyük a napra, mert ott megolvad, hanem inkább

a padlásra, de itt se hagyjuk sokáig, nehogy az egerek megrágják. A mézes lépeket langyosvizes ruhával töröljük le, a keretektől pedig a piszkot késsel kapjuk le.

193. Miről vesszük észre, hogy gyomorvészben szenvednek a méhek ?

Arról, ha azt látjuk, hogy a méhek a kaptár elé a földre hullanak, ott nagy területen (néha 200 négyzetölnön is) ide-oda szaladoznak és diónagyságú csomókba verődnek össze.

194. Milyen tünetei vannak még ennek a betegségnek ?

Ha télen — bár a méhek tisztulási repülést tarthattak — mégis vérhasba estek. Ez már azt mutatja, hogy a család gyomorvészben szenved.

Ha tavasszal (esetleg a méhek már ki is jártak) jön egy pár hűvös nap és ez alatt a pár nap alatt mind lehullanak az aljdeszkára. Végül pedig, ha erősen hullanak és a földön szaladoznak.

195. Melyik hónapban hullanak legjobban gyomorvészben a méhek ?

A legnagyobb mérvű gyomorvész tavasszal van és pedig április második felében és május első felében. De ritkán hullanak más időben is.

196. Mit veszünk észre a gyomorvészben lehullott méheken ?

Ügyszólván semmit, ha azonban szétszakítjuk a méhet, gyomrában és beleiben tejszínű anyagot látunk. Ez már azt mutatja, hogy a család gyomorvészes.

197. *Mi okozza a gyomorvést ?*

A *Nosema apis* nevű kis élősd, amely spórázik. Ennek a spórája jut be a méh gyomrába, ahol kis élősdívé fejlődik és ez rágja ki a méh gyomrát, miáltal a méh elpusztul.

198. *Ragályos-e a gyomorvész ?*

Ragályos, mert a másik családra is áttérjed.

199. *Hol fertőz legjobban a gyomorvész ?*

Az itatón, ahol a beteg méhek ürítkeznek is és megfertőzik a vizet. A lehullott és elpusztult méhek testét, amikor megszárad és szétbomlik, a szél ráviszi az itatóra, úgyszintén a kaptárba, a mézeslépekre stb. Kezelés közben kézen, eszközön ugyancsak átvihető egyik családról a másikra.

200. *Mivel lehet a gyomorvést elősegíteni ?*

Cukoretetéssel, mint silány táplálékkal.

201. *Lehet-e gyógyítani a gyomorvést ?*

Nem tudjuk gyógyítani. Rendszerint ha májusban elérkezik a jó meleg idő és a jó hordás, az öreg, kijáró méhek (a betegek) mind elhullanak, a nap sugarai pedig elpusztítják a spórákat és így megáll a betegség magától is.

202. *Szabad-e a gyomorvészben lehullott család lépeit használni ?*

Szabad, de előbb jól meg kell kénezní a kaptárral együtt. A kaptárt ezenkívül még lúgos vízzel is jól súroljuk le.

203. *Megkapják-e az anyák a gyomorvést ?*

Igen. Sőt néha tavasszal, amikor az első átvizsgálást tartjuk és azt látjuk, hogy feltűnően sok fiatal

anya pusztult el a télen : ennek is rendszeren a gyomorvész az oka.

204. *Minden méh megkapja a gyomorvést ?*

Leginkább az öreg méhek ; ritka köztük a fiatal.

205. *Hogyan győződhetünk meg legjobban arról, hogy tényleg gyomorvésszesek a méhek ?*

A földön szaladozottak közül, vagy a kaptár fenekére lehullott méhekből 20 db-ot dobozban elküldünk a Gödöllői Méhészeti és Méhbiológiai Kutatóintézetbe, ahol megvizsgálás után a beküldőt értesíteni fogják az észleletekről.

A vizsgálat díjmentes és a kisdobozt : »Minta érték nélkül« jelzéssel pár fillérért viszi el a posta.

206. *Mit nevezünk méhatkának (acarapis wodi) ?*

Egy kis élősdű állatot, amit szabad szemmel nem lehet látni. Ez a kis élősdű bebújik a méh torán lévő légzőnyílásokba, ahol a méh vérét szívja, azután a méh légzőnyílásában var képződik és elzárja a levegő bejutását a szervezetbe, minek következtében a méh szárnyai megbénulnak, nem tud repülni, leesik a földre és éppen úgy szaladozik a földön, mintha gyomorvésszes lenne.

207. *Miről ismerhetjük föl, hogy a méh gyomorvésszes-e vagy méhatkás ?*

Arról, hogy a méh-atkás méh a szárnyait nem tudja összecsukni és úgy szaladozik és ugrál a földön.

208. *Ragályos-e a méhatka ?*

Igen, mert egyik családról átterjedhet a másikra.

209. *Lehet-e az atkás családot gyógyítani ?*

Lehet. Veszünk patikában : gaultheri-olajat (Wintergrünöl methyl-salicyl-t) és ezzel teleöntünk

egy 25 köbcentiméteres üveget, amit gyapjuszövetből összegömbölyített dugóval csak gyöngén dugunk be, hogy az olaj elpárologhasson. Ha szükséges, még egyszer meg lehet tölteni az üveget. A másik gyógyítási mód pedig az: veszünk két rész tiszta benzint, két rész nitrobenzolt és egy rész szafrolt, amit a patikában kevertessünk össze és hét napig mindennap öntsünk belőle egy vastag posztóra (filcre) fél kávéskanállal és a párolgása megöli az atkákat, de megöli a fiasítást is, ezért csak akkor használhatjuk, mikor nincs fiasítás. Vigyázzunk a rablásra is mert ez könnyen clóidézi. Tűzzel ne érintkezzünk vele, mert robban. — Egyébként a méhatkás méhekéből megállapítás végett szintén lehet a Gödöllői Méhészeti és Méhbiológiai Kutatóintézetbe 20 db-ot küldeni, mint a gyomorvészesből. Hazánkban még nincs méhatkás betegség.

210. *Van-e még más védekezés a méhatkás családoknál?*

A lehullott méheket naponta össze kell seperni és elégetni.

211. *Mit nevezünk májusi vésznek?*

Amikor májusban a méhek nem bírnak repülni, hanem a földön szaladoznak, a potrohájuk pedig duzzadt.

212. *Mitől kapják meg a májusi vészt?*

A régi időkben az volt a hit, hogy a virág kelyhében megromlott nektártól. Ma sem tudunk többet.

213. *Ragályos-e a májusi vész?*

Nem ragályos.

214. *Mit nevezünk penészkórnak?*

Amikor a méhek a kaptár aljdeszkáján fetrengek és elpusztulnak.

215. *Ragályos-e a penészkor ?*

Nem ragályos.

216. *Mi a védekezés a májusi vész és a penészkor ellen ?*

Ügyszólván semmi. Megszűnnek maguktól. Sokszor a méhész észre sem veszi.

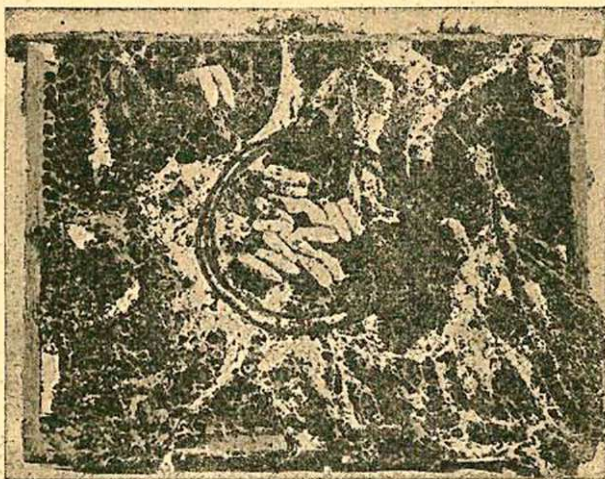
217. *Mik a méhek ellenségei ?*

A méheknek sajnos, sok ellenségük van. Ilyen a pók, miért is a méhes körül irtsuk a pókot hálójával együtt. Továbbá a béka, gyík, kígyó, sündisznó. Védekezésül a kaptárakat a földszínétől 50 cm magasra helyezzük; a halálfejes lepke, (20. ábra) amely július-augusztusban szokta a kaptárakat felkeresni, de csak ha a sötétség beáll. Fogas szűkítővel védekezzünk ellene, amit este felteszünk és reggel leszedünk. Ellensége még a fecske és a veréb is, amelyeket vakoltéssel riasztunk el; a harkály, a cinke-félék ellen

20. ábra. Halálfejes lepke.

(Dr. Koppán J. felv.)

21. ábra. A viasmoly hernyói eszik a iépet.

sodronyhálót feszítünk ki a méhes elé, vagy ezeket is riasztó pisztollyal tartjuk távol. Viaszmoly ellen a telt kaptárak aljdeszkájának tisztogatásával, az üres kaptárak tisztántartásával, a tartaléklépek és a lépszekrénybe rakott mézeslépek 10—14 naponkénti kénezésével védekezünk. A cickány és az egér ellen szintén fogas szűkítővel védekezünk ősztől tavaszig. Ellensége továbbá a méhtetű is, stb.

218. *Hogyan állapítjuk meg, hogy a kaptárban egér vagy cickány van?*

Úgy állapíthatjuk meg, ha télen zúg a család és a kaparóvasat végig húzzuk a kaptár aljdeszkáján és ha léptörmeléket húzunk ki, akkor egér van bent, ha pedig összeharapdosott méheket húzunk ki az aljdeszkáról a kijárónyíláson, akkor cickány van a kaptárban.

219. *Hogyan üzzük ki télen a kaptárból az egeret és cickányt?*

A röpnylásra tegyünk fel egy zsákot és kezdjük kiszedni a kaptárból a lépeket, mire az egér megijed és kifut a zsákba, amelyben agyonüthetjük. Ha hideg van, akkor vigyük a kaptárt meleg helyiségbe és ott bontsuk ki.

220. *Hogyan irtsuk a méhtetűt?*

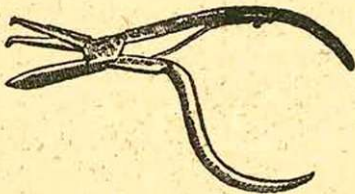
Úgy, hogy a kaptárba egy babnagyságú kámfordarabot teszünk és minden 4–5 napban kiserjük a kaptár alját.

22. ábra. Az anyát ellepték a méhtetvek.

221. *Hogyan távolítsuk el az anyáról a méhtetűt?*

Tegyük az anyát zárkába, vagy gyufaskatulyába és füstöljük meg jól dohányfüsttel vagy paprikázzuk jól be az anyát. Így le hull ról a méhtetű. De

23. ábra. Kovács Antal-féle keretfogó állókaptárhoz.

lehet az anyát a csukott markunkban is megfüstülni (a füstöt a mutató- és a hüvelykujjunk közt fujjuk be), azután megrázzuk, hogy a tetvek lehulljanak róla, vagy csipesszel szedjük le az anyáról.

Mielőtt az anyát beengednénk a családjához, füstöljük meg a családot is, hogy az anyát ne nézze idegennek.

222. Milyen eszközökre van szüksége a kezdő méhésznek?

Ha állókaptár, akkor keretfogóra, azután a többféle kaptárakhoz is használható kerettartóládára, kaparóvasra, seprőgaratra, műlépragasztó deszkára, műlépragasztó lámpára és műlépre, drótsarkantyú kerékre. Pergetőt, műlépprest, viaszolvasztót csak akkor szerezzünk be, ha már szükség lesz rá.

223. Milyen eszközökre van szükség fekvő és rakódó kaptárakhoz?

Vésőszerű feszítő vasra, melynek a vésőszerű vége, kis lapátot képez, míg a másik vége be van hajlítva, hogy kaparni is lehet vele. Azután keretbakra, műlépragasztó lámpára, műlépragasztó deszkára, drótsarkantyúra és végül a keretek drótozásánál árra (fúróra) mellyel a keretet fúrjuk ki.

224. Miért jó a kétanyás kaptár?

Azért jó, mert az akácvirágzásra hatalmas családokat tudunk létrehozni, ami aztán igen sok mézet tud adni.

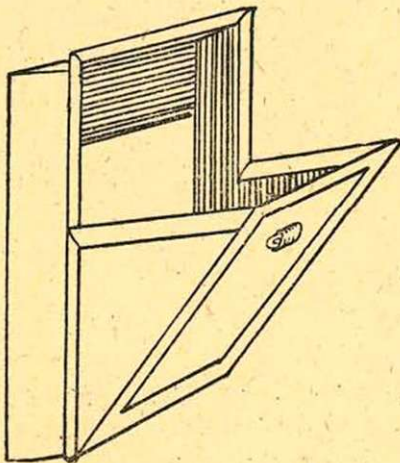
225. Milyen vidék felel meg a kétanyás rendszernek?

A gyöngye vidék is, éppen ezért, mert ha csak pl. akácvirágzás van, ezt az egyet is jól ki tudjuk vele

használni. Ahol pedig 2—3 hordás is van egy nyáron, ott természetesen még jobb.

226. *Milyen kaptár felel meg a kétanyás családnak?*

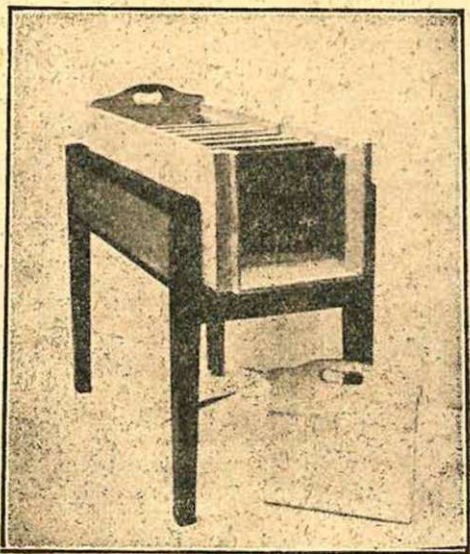
A nagy Ignác-féle fekvőkaptár, amelybe belefér 32 darab 32+50 cm nagyságú keret, ezenkívül az anyanevelő ládika, három ugyanilyen kerettel (de csak a fentemlített nagy keretek a megfelelőek).

24. ábra. Bádogseprógarat.

227. *Hogy lehet egy kaptárban két anya?*

A kaptár közepén keretbefoglalt Hannemann-rácscsál van elválasztva, mely rács vékony deszkával van leborítva, hogy a méhek át ne mehessenek rajta. A Hannemann-rácstól jobbra is és balra is van egy-egy népes család; amikor egyesítjük őket, akkor a Hannemann-rácscról a deszkát levesszük.

25. ábra. Kerettartóláda. Ebbe szedjük ki a kereteket.

228. *Hogyan bővíthetjük az Ignác-z-féle kétanyás kaptárban a fészket?*

A kaptár mindkét végén van egy-egy válaszfal és ezzel bővíthetjük vagy szűkíthetjük.

229. *Hogyan vizsgálhatjuk át a családot az Ignác-z-féle kétanyás kaptárban?*

Kivesszük az anyanevelőt és annyi keretet húzunk a helyére, amennyit akarunk és így 1—2 perc alatt mindent megállapíthatunk.

230. *Hogyan kereshetjük meg az anyát az Ignác-féle kaptárban ?*

Vagy kiszedjük a lépeket, vagy pedig a lépeket húzogatójuk el egymástól és anélkül, hogy kiszedtük volna, megkerestük az anyát.

231. *Odaragasztják-e az Ignác-féle keretek füleit a kaptár széléhez ?*

Nem, mert a méhek nem tudnak a keretek füleihez hozzájutni.

232. *Hogyan győződhetünk meg az Ignác-féle kaptárban a fiasításról ?*

Széthúzzuk a lépeket és a támadt nyílásba egy tükröt bocsátunk, amiben meglátjuk, hogy van-e pete vagy nyitott fiasítás a sejtekben.

233. *Mi a kezdőméhész teendője ?*

Az állományát szaporítsa és építtessen.

234. *Hány családdal kezdjen a kezdő méhészkedni ?*

2—3 családdal, mert ha sokkal kezd, nem tanul meg méhészkedni, hanem csak kapkodni. Ha az első évben megtanulja a méhészkedést, akkor jövőre vehet hozzá annyit, amennyivel bír foglalkozni. Aztán meg az első év után el is mehet a kedve a méhészkedéstől.

235. *Mikor vásároljunk méhcsaládokat és rajokat ?*

Családokat mindig tavasszal, rajokat pedig, ha vidékünkön akácvirágzás után nincs hordás, csak akácvirágzás előtt, vagy akácvirágzás alatt. Ha ősszel vásárolnánk méhcsaládokat, a tél folyamán elpusztulhatnak az anyák, esetleg vérhasban stb. az egész család.

236. *Mire legyünk tekintettel a méhek vásárlásánál ?*

Először is arra, hogy egészséges területről vásároljunk, azután hogy népes legyen a család, fiatal legyen az anya és elegendő méz legyen náluk.

237. *Miről lehet megismerni, hogy fiatal az anya?*

Ha az anya fiatal, akkor a szárnyak hegyei még nem töredeztettek, nem rojtosak, sűrűn zárt sorokban petézik, a szőrözete nincs lekopva (ha le van kopva, akkor a potroha fényes fekete) és még ha élénk a mozgása.

238. *Miről ismerjük fel, hogy a család elég népes-e ?*

Arról, hogy március végén a méhek ha 16—18 országos méretű lépet fednek el, akkor elég népes, vagy ha a kaptár nagyobb méretű (vándor vagy rakodó), a fészeknek kétharmadát elfoglalja a nép, akkor elég népes.

239. *Hány keret mézes lépe legyen a vásárlandó családnak ?*

Március végén (országos méretű) 3—4 teljes és 3—4 félig meghordott mézes lépe ; kilogrammban kifejezve : 4—5 kg. Nagyméretű kaptárakban 2—3 keret méz (6—7 kg).

240. *Hány kiépített léppel vásároljuk a családokat ?*

Minél több kiépített munkásajtű lépeket vásárolunk egy családdal, annál jobb. Országos méretűből legkevesebb 20 kiépített lép legyen a vásárolt családnál, nagyobb méretű lépekből pedig legalább annyi, amennyivel a kaptár fészke vagy amennyivel az egész kaptár tele lesz.

241. *Miről ismerjük meg az öreg- és az újlépeket ?*

Mennél feketébb a lép, annál öregebb és mennél világosabb, annál újabb.

242. *Miért nem jó az öreg lép ?*

Azért, mert a sejtjeiben sok már a bábíng, ezáltal a sejtek szűkek és apró méhek kelnek ki belőle. A méz kamrában azonban az öreg lép is megfelel.

243. *Mennyi legyen a megvásárolt családnál a heresejtes lép.*

Egy és egy fél legyen a legtöbb, mert ha sok a heresejt, akkor sok lesz a here a családnál.

244. *Milyen súlya legyen egy megvásárolt természetes rajnak ?*

Egy kilogrammtól két-három kilogrammig, az egy-kilogrammosak többnyire másodrajok, miért is ez már gyöngé raj. Mennél súlyosabbak, annál jobbak.

245. *Miért nem jó másodrajt vásárolni ?*

Azért nem jó, mert az anya terméketlen és ha kimegy párosodni, elpusztulhat és a család anyja nélkül marad.

246. *Mi a seprett raj ?*

A seprett raj az, amikor több családtól seprik össze a méheket és adnak hozzá egy megtermékenyült anyát.

247. *Jó-e a seprett raj ?*

Rendesen nemigen válik be.

248. *Mikor válik be a seprett raj ?*

Akkor, ha a fiasításos lépekről seperjük le a méheket, amelyek nem pusztulnak el olyan hamar,

mert ezek fiatalok. Ekkor aztán beválnak a seprett rajok is.

249. Milyen súlya legyen a tavasszal megvásárolandó kasnak ?

Egy közepes nagyságú kas súlya mézzel, építménnyel és méhekkal együtt március végén 12—14 kg legyen. Ősszel pedig 22—24 kg.

250. Hogyan állapítsuk meg, hogy a kas meddig van mézzel ?

Egy horgolótűt szúrjunk be a kas csúcsába, Ameddig mézet húz ki a hegye, addig van mézzel.

251. Mikor szállítsuk el a megvásárolt méhcsaládot ?

Három kilométeren belülről kora tavasszal (tisztulási kirepülés után), amikor még a méhek nem járnak ki ; 3 kilométeren túlról később is elvihetjük : március végén, vagy április közepén.

252. Három kilométeren belülről mért szállítjuk el a megvásárolt családot kirepülés előtt ?

Azért szállítjuk el kirepülés előtt, mert ha már kijártak és betájolták magukat, akkor az új helyük-ről a kijáró méhek visszamennek a régi helyükre.

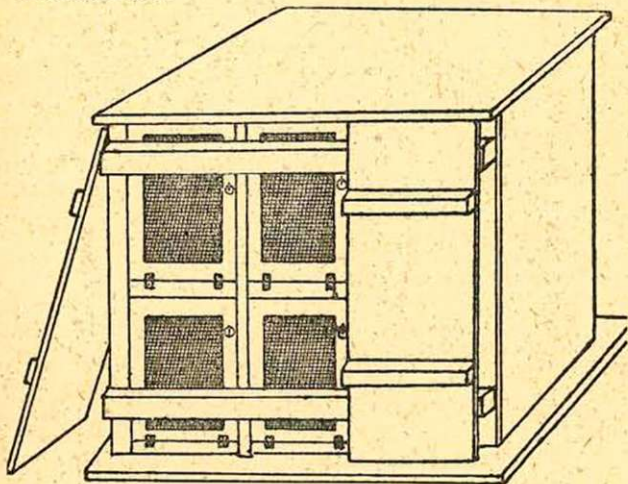
253. Hogyan készítjük el a szállítandó családokat ?

Először is, ha közelre szállítjuk, mielőtt elvinnénk a kaptárakat, bedugjuk a kijárónyílást ronggyal vagy papírral ; azután két ember egyszerűen fel-emeli és odaviszi, ahová kell. Állókaptárakat nagyobb távolságra : (kocsin vagy vonaton) felveszünk a fedődeszkákból 1—2-t és helyébe keretbe foglalt rostaszövetet teszünk. Ha melegnek vannak (12—14 fok C), akkor a fedődeszka helyére helyezett rosta-

szöveten kívül vegyük ki az ablakkeretből az üveget és ide is rostaszövetet tegyünk az üveg helyére, a kaptáron keresztül pedig szegeljünk két darab lécet, ahogy a 26. sz. ábrán is látható és ezekre szegeljük az ajtót, hogy a család elegendő levegőt kapjon. A fedődeszkák végei fölé és az ablakkeret külseje mellé a kaptár oldalához léceket szegeljünk, hogy a fedődeszkák és az ablak ki ne mozduljanak.

Nagy melegben a mézkamrából (ha már ott is vannak méhek) kiszedjük az összes lépeket és oda engedjük fel a méheket. Ha csak lehet, éjjel szállítsuk a családokat.

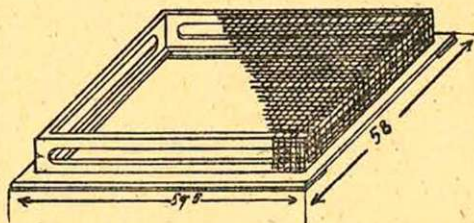
26. ábra. Hármás állókaptár szállításra elkészítve, csak még a két ajtó nincs felszelve. Ha vagonrakomány van, akkor az ajtókat nem szükséges felrakni.

254. Hogyan szállítjuk a vándorfekvő- és a rako-dókaptárakat ?

Vándorfekvő kaptárt könnyű előkészíteni, (11. ábra), mert csak felszedjük a fedődeszkákat és rá-

rakjuk a keretbe foglalt rostaszövetet, amivel már a keretet is lezorítottuk, azután pedig kinyitjuk a szellőztető nyílásokat.

Rakodó kaptárnál szintén úgy járunk el, hogy a keretekre tesszük a rostaszövetet, de ha nyáron nagy meleg van és messzire szállítjuk a méheket, akkor ajánlatos a felső fiókból (mézkamrából) a lépeket kiszedni és a méheket ide fölereszteni, hogy meg ne fulladjanak. A kiszedett lépeket ládákból vagy zsákokban szállítjuk.

27. ábra. Egy Ignác-féle kétanyás kaptárban 2 van. Az újabbaknak már az elejére tesszük a rostaszövetet és a keretek fölé nem magasztottat teszünk, hanem keretbe foglalt síma rostaszövetet.

255. Hogyan legyen a rostaszövet kerete elkészítve ?

Úgy, hogy a rostaszövet legalább is 4—5 cm-rel álljon magasabban a keretek fölött (27 sz. ábrá) és a rostaszövet keret oldalán is legyen 4—5 cm rostaszövet.

256. Milyen sűrű legyen a rostaszövet ?

Nagyon sűrű se legyen, de ritka sem, mert esetleg a méh a fejét beledugja, nem bírja vissza kihúzni és így a fej leszakad. 3 négyszög mm-nél semmiestre se legyen a rostaszövet nyílása nagyobb.

257. Mennyi mézet hagyjunk szállítás közben a kaptárban ?

Tavasszal, március—áprilisban, amikor vásároltuk a méheket, úgy hagyjuk, amint télen volt. Ősszel, ha a vándorlásról megyünk haza, szintén, de nyáron, mikor vándorolni megyünk a méhekkal, akkor 3—4 félig meghordott mézes lépet hagyjunk csak náluk ; a teljes mézes lépeket mind ki kell szedni, mert a kaptárban keletkező nagy melegben leszakadozik.

258. Adjunk-e a méheknek szállításkor vizet ?

Egy-két lép sejtjeit öntsük tele állott vízzel és ezt tegyük be utólsóknak a kaptárba, de csak vándorlásnál, vagy ha tavasszal több napot vesz igénybe a szállítás.

259. Jó-e befecskendezni szállításnál a rostaszöveten keresztül a kaptárba vizet ?

Ha nem tettünk volna be a családnak 1—2 lépben vizet, akkor útközben egyszer vagy kétszer fecskendezhetünk, de sokat nem szabad, mert olyan gőz fejlődik a kaptárban, amelyben a méhek elpusztulnak.

260. Mivel zárjuk el a rőpnyílást szállításkor ?

Amikor napközben teljesen elkészítettük a kaptárt szállításhoz, akkor este, amikor már a méhek nem járnak, a rőpnyílást hosszú fadugókkal (amilyen széles a kijáró) zárjuk el és félfordítókkal megrögzítjük. De lehet rostaszövettel is, a fadugó azonban jobb, különösen a kieresztésnél.

261. Hogyan erősítjük a kijáróra a rostaszövetet ?

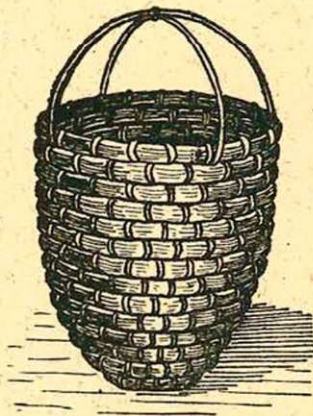
Először az összes kaptárakon levő kijárókra rajzszeggel erősítjük oda, majd azután rászegjük.

262. *Mit vigyen a méhész magával szállításkor ?*

Egy csavarszeghúzó és rongyokat, hogy az úton esetleg a kaptáron támadt nyílást azonnal betömhesse vele, vagy agyagfélélet, amivel rögtön betömhetjük a nyílást.

263. *Hogyan készítjük el a kast szállításhoz ?*

A kast csúcsára állítjuk és az alját lepedővel (nem fátyollal, organtinnal, mert azt kirágják a méhek) bekötjük. Ha népes a család, akkor a kas alján (a nyílás fölött) szúrunk át boltívesen, egymással keresztbe, két nyársat, ami magasan tartja a lepedőt és úgy kössük be, miáltal a lepedő alatt a méhek bőven kapnak levegőt.* (28 sz. ábra).

28. ábra. A népes kasoscsalád nyáron szállításra elkészítve

* Lásd méhészet gyakorlatitanácsadó kezdő és előrehaladott méhészek számára. VII. kiadás.

264. *Hogyan helyezzük el a kocsiban és a vonaton a kaptárakat ?*

Rugónélküli kocsiban szalma tetejére helyezzük el a kaptárt, úgy, hogy a menetirányba lappal nézzenek a lépek, a vonaton pedig élével álljanak a menetiránynak, hogy a kocsi (vagón) ide-odarángatásánál a lépek össze ne verődjenek.

265. *Miért jobb a méheket autóval szállítani ?*

Azért, mert nem kell attól tartani, hogy a méhek (ha véletlenül kiszabadunának), megölik a lovakat, aztán sokkal gyorsabb a szállítás autóval, mert még aznap este vagy éjszaka, amikor felraktuk a méheket, már oda is értünk velük. És az autó helybe áll.

266. *Mit csináljunk a lovakkal, ha szállítás közben a méhek kitódulását nem tudjuk rögtön megakadályozni ?*

Azonnal, gyorsan fogjuk ki a lovakat és vigyük el őket jó távolba, (ha volna közel erdő, abba) mert, különben a méhek egy-kettőre megölik a lovakat, amennyiben a lónak elég, ha 200—300 méh megsűrja.

267. *Hogyan helyezzük el a kast a kocsin és a vasúti kocsiban ?*

A kocsiderékban a kast csúcsával lefelé szalma közé állítjuk ; vonaton pedig, ha többet szállítunk, lécekből készült tartókba állítjuk szintén csúccsal lefelé.

267/a. *Egy egész vasúti kocsirakománynál mind a két oldalán becsukjuk-e a kocsi ajtaját ?*

Nem, hanem csak az egyik oldalon, de ezt is csak akkor, ha hideg szél fúj, mondjuk ősszel. Nyáron a nagy melegben még éjjel is nyitva kell hagyni

mínd a két oldalon az ajtókat, hogy a méhek elég levegőt kapjanak; egész kocsirakománynál szükséges, hogy a méhész maga is ugyanabban a kocsiban kísérje a méheket.

268. Milyen távolságról nem lehet a méheket betájolás után elszállítani?

Ha tavasszal a méhek a helyükön már kijárnak (betájoltak), akkor csak úgy vihetjük el őket, ha 3 kilométernél távolabb visszük, mert különben visszamennek a régi helyükre. Ugyanígy visszamennek nyáron is. A raj azonban nem megy vissza, mert önként mondott le helyéről.

269. Megérkezésnél hová rakjuk a méheket?

Mindjárt arra a helyre, ahol állandóan maradnak, mert ha 2—3 nap múlva helyet változtatunk, akkor a kijáró méhek mind visszamennek előbbi helyükre, ahol — ha nem tudnak sehová sem bemenni — elpusztulnak.

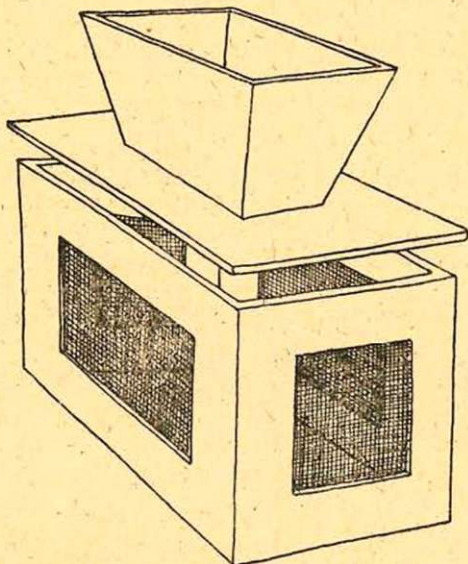
270. Hogyan szállítják a rajokat?

A rajokat postán kis könnyű faládikákban szállítjuk, melynek az oldalain is és a tetején is 16—18 □-cm rostaszövevel lezárt nyílás legyen, nehogy a méhek megfulladjanak, Nem árt a ládatetőre belülről egy darabka rongyot erősíteni, amelybe a méhek belekapaszkodnak.

271. Mi a teendő megérkezés után?

A megérkezés után, amikor már a helyükre tettük a családokat, de még mielőtt kieresztenénk, tegyünk eléjük 8—10 méter távolságra egy dézsában vizet, melynek a tetején jó sűrűn vessző vagy nád-szálak legyenek. Azután tegyük szabaddá a röpnylást, hogy a méhek mielőbb kirepülhessenek és ha

nem izgatottak, 1—2 óra múlva, ha pedig izgatottak, különösen nagy melegben, akkor másnap vizsgáljuk át a családöt, hogy nem-e pusztult el az anya, vagy a lépek nem szakadoztak-e le szállítás közben.

29. ábra. Rajszállító láda. Tölcséren a raj be lesz öntve azután rá lesz téve a tölsér helyének a teteje.

272. *Kell-e a rajnak szállításkor mézet és vizet adni?*

Nem, mert mézet eleget visz a mézhólyagjában. Vízzel nélkül kibírja, amíg oda nem ér.

273. *Hogyan szállítsuk közelre a rajt?*

A rajt közelre úgy szállítjuk, hogy egyszerűen odavisszük, abban az edényben, amelybe be van fogva.

274. *Visszamegy-e a raj régi helyére ?*

A raj csak abban az esetben megy vissza a régi helyére, ha az anya ottmaradt, egyébként nem.

275. *Mikor ad a vasút kedvezményt a méhek szállításánál ?*

Ha a méhész vándorol a méhekkal, akkor 55%-ot ad. Ha azonban költözködik, vagy vásárolta a méheket és azért szállítja, akkor nem ad semmi kedvezményt.

276. *Vándorlásnál a hazaszállításkor mennyi súlyra ad kedvezményt a vasút ?*

Csak annyira, amennyire elinduláskor adott. Ha például 5 kaptárral többet hoznánk vissza, azt már a rendes díjszabásért szállítja haza, noha ugyanabba a kocsiba van berakva, amelyben a többi kaptár.

277. *Mézszállításkor ad-e kedvezményt a vasút ?*

Nem ad, még akkor sem, ha egy vagon méhrománnyal mentünk is és ha ugyanazzal hozzuk is haza a gyűjtött mézet. A mézért a teljes díjat kell megfizetni.

278. *Ha darabárúként adjuk fel a méheket, hány kilogramnál lehet kísérrni a méhésznek ?*

Személyvonatnál legkevesebb 1200 kg súlynak kell lennie és ha a térfogatot jól ki tudjuk használni, akkor külön kocsit adnak a méhek szállítására és egy kísérrő is mehet velük. Teherárúként 2000 kg-nak kell lennie a szállítmánynak, máskülönben, ha nincsenek meg a fentemlített súlymennyiségek, akkor gyűjtőkocsiba rakják a méheket és az ajtókat rázárják.

279. *Milyen kocsi legjobb a méhek szállítására ?*

Vándorlásnál a gyümölcsszállító Ggh. kocsik a legjobbak, vagy pedig olyan laposkocsi, amelynek

nagyon alacsony vagy nincs is oldala, de ekkor úgy kell a kaptárakat elhelyezni, hogy fogják egymást, mert különben lerázódnak.

280. A méhek kísérijének kell-e jegyet váltani ?

Még akkor is kell egy egész harmadosztályú jegyet váltani, ha félárújegy váltásra jogosító arcképesigazolvánnyal rendelkezik.

281. Mi történjen akkor, ha útközben a vasút hibájából valami bajuk történik a méheknek ?

Megérkezéskor a méhészt addig ne szállítsa el a méheket az állomásról, amíg a főnökkel a jegyzőkönyvet fel nem vétette. Ha pedig véletlenül elviszi, akkor ott, ahová vitte a méheket, 2 tanu jelenlétében bontsa fel a kaptárakat és ezekkel a tanukkal irasson alá egy nyilatkozatot.

282. Hogyan állapítsuk meg, hogy a megfulladt család milyen népes volt, ha nincs mérleg ?

Úgy állapítjuk meg, hogy külön egy csomóba ki olvasunk 1000 megfulladt méhet és azután a többi lehullott méhből csináljunk ugyanolyan méhcso-mókat, mint amilyen a kiolvasott 1000 méh és ha most már 50—60 csomó lett az orsz. állókaptárból, akkor 50—60 ezer bogárból állt a család, igen népes volt. Ha pedig fekvő a kaptár és 70—80 ezres csomó lenne a megfulladt családból, akkor is igen népes volt. Ugyiszintén ha a kétanyásnál 170—180 ezres csomó lenne, az is igen népes volt. A többi kaptárban is ugyanígy állapíthatjuk meg, hogy milyen népes volt a család.

Súlyra megállapítva 1000 lehullott méh, öt és féldeka.

283. Hogyan bánjunk a méhekkel ?

Mindig csendesesen és nyugodtan: izzadtan és egyéb szaggal, de különösen istálószaggal ne menjünk

a méhekhez, mert annál jobban szúrnak. Ha izzadtak vagyunk, akkor előbb mossuk le magunkat.

284. *Mi izgathatja még a méheket ?*

A kellemetlen szagok, az idő megváltozása, zörgés, túl nagy meleg, anyátlanság és ha olyan növényről hordják a nektárt, melynek következtében sok kéksav választódik ki náluk. Sokszor azonban maga a faj olyan, amelyik mindig dühös.

285. *Mit csináljunk a testbeszakadt fulánkkal ?*

Húzzuk ki azonnal, illetve tiszta körmünkkel kaparjuk ki jól, vagy pedig egy darab posztót tartunk magunknál s ezzel simítsuk meg azt a helyet, ahol a fulánk van és a posztó kihúzza a fulánkot.

286. *Mivel védekezzünk a méhszúrások ellen ?*

Igen jól védekezhetünk a golyós Dáthe pipával, (30 sz. ábra) melyet törmelék dohánnyal öntünk

30. ábra. Golyós Dáthe-pipa, melyet csak fújni kell.

tele, de nem tömjük meg és alulról gyújtjuk meg, amit aztán csak fújni kell. Fűrészporrall is megtölhetjük, de a dohány jobb.

287. *Lehet-e még mással a szúrás ellen védekezni ?*

Vörös nyerskarbollal és kreolinnal, melyeket a gyógyszerertárban lehet beszerezni.

288. *Hogyan készítsük el a vörös nyerskarbolt ?*

10 cm magasan tiszta vizet öntünk egy üvegbe és ennek a víznek a tetejére öntünk fél centiméter magasan nyerskarbolt és ebből a karbolos vagy kreolinos vízzel egy fejkötő-kendő nagyságú vásznat gyöngén meglocsoljuk vele, azután ha felszedünk a fedődeszkából néhányat, a karbolos rongyot rátérítjük a keretekre és a méhek leszaladnak a karbol szagától a kaptárba ; de ne hagyjuk rajta sokáig a karbolos rongyot, legfeljebb amíg 3—4 et olvasunk, mert ha sokáig rajta hagyjuk : a méz magába szívja a karbolszagot és a kereskedő nem veszi meg a mézet.

289. *Van-e még más védekezés a szúrások ellen ?*

Igen, ha arcvédőt teszünk a fejünkre, melynek rostaszöveve, eltakarja az arcunkat és gumikesztyűt húzunk a kezünkre. Nők esetleg férfinadrágot huzzanak a szoknya alá és a bokában kössék körül. Aki pedig dohányozni szokott, az dohányozzék.

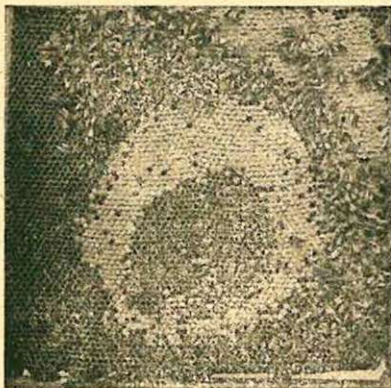
Pudvásfával, fataplóval és a megszáritott sás buzogányával is szokták a dühös méheket füstölni a vulkán füstőlőből.

290. *Mikor tartjuk meg az első tavaszi átvizsgálást ?*

Február végén vagy március elején, amikor az első tavaszi meleg napok vannak, a hőmérő legalább 10—12 fok C meleget mutat és ezenkívül a méhek is járnak már,

291. *Miről győződünk meg az első átvizsgálásnál?*

Arról, hogy van-e síma fedett fiasítás (31 sz. ábra), mert ha ez van, vagy esetleg zárt sorokban friss pete, (minden sejtben szabályosan letéve 1—1) akkor az anya is megvan. Ezenkívül tisztogassuk ki az aljdeszkát. Ha sok méh hullott el a télen s a

31. ábra. Síma fedett fiasítás. Középen már ki vannak kelve.

család legyöngült, akkor szedjük ki a lépekből s szűkítsük meg a fészket.

292. *Ha az első átvizsgálásnál nem találunk anyát (nincs pete, se fedett fiasítás), mit csinálunk az ilyen anyátlan családdal?*

Ha van tartalék anyánk, akkor azt adjuk be hozzájuk, ha pedig ez nincsen, akkor egyesítsük egy gyenge anyás családdal,

293. *Március elején nem lehetne-e anyát neveltetni az anyátlan családdal ?*

Neveltetni lehet, mert az anyát még télen is megnevelnék, de nem tudna megtermékenyülni. Hűvös időben az anya nem megy ki és ha 40 napig nem párosodik meg, azután már többet nem repül ki párosodni. Aztán meg ilyenkor még herék sincsenek, azok csak április végén, vagy május elején kelnek.

294. *Hogyan történik az egyesítés ?*

Az egyesítés úgy történik, ha álló vagy rakodó a kaptár, hogy az anyás család fészke fölött levő fedődeszkából felvesszünk egyet, helyébe keretbe foglalt rostaszövetet teszünk és az anyátlan családot estefelé berakjuk a rosta fölé a mézkamrába, másnap pedig lerakjuk a fészekben levő családhoz.

Vándorfekvő kaptárakban is lehet rostaszövet közt egyesíteni, de lehet úgy is, hogy a kaptárban levő anyás családot a kaptár egyik végébe helyezzük, az anyátlan családot pedig a másik végébe, mind a kettőt dohányfüsttel megfüstöljük, a tetőt lecsukjuk és másnap összerakjuk.

295. *Miért kell rostaszövet között egyesíteni ?*

Azért, mert a rostaszövet között a két család azonos szagú lesz és így az összerakásnál nem bántják egymást. Ez a legbiztosabb egyesítés.

296. *A napnak melyik szakában egyesítsünk ?*

Ha lehet mindig estefelé, de még világosan.

297. *Ha azért egyesítünk, mert gyöngék és mind a két családnak van anyja, melyik anyát vesszük el ?*

Mindig az öregebbet, vagy a gyöngébben petéző anyát vegyük el és ha lehet, mindig a meganyátlantított családot vigyük az anyás családhoz.

298. *Miért tartjuk meg az első átvizsgálást az első meleg időkben ?*

Azért, mert esetleg hat hétig sem jön olyan meleg, hogy megnézhetnénk a családokat, addig pedig az anyátlan családok esetleg már ályanyások lesznek.

299. *Mikor tartjuk meg a nagy átvizsgálást ?*

Amikor már jó napos idők járnak és a méhek is rendszeresen röpködnek.

300. *Miről győződünk meg a nagy átvizsgálásnál?*

Arról, hogy a családnak van-e elegendő méze és hogy az anyának nincs-e valami hibája. És végül tisztogassuk ki az aljdeszkát.

301. *Felülkezelhető kaptárnál hogyan nézzük meg, hogy van-e síma fedett fiasítás ?*

A fészek közepéből (ahol a méhek össze vannak húzódva), kiveszünk egy lépet, megnézzük, hogy van-e síma, fedett fiasítás. Ha ebben nem volna, akkor addig szedjük ki a lépeket, amíg nem találunk. Megtörténhetik, hogy egyáltalán nincs, mert hiányzik az anya.

302. *Hogyan állapítjuk meg a tükrösben, hogy van-e anya ?*

Úgy állapítjuk, hogy a fészek közepétől szét-húzzuk a lépeket és ha síma, fedett fiasítást látunk a következő lép sejtjeiben vagy akármelyikben, akkor megvan az anya. Ezután a széthúzott lépeket összetoljuk és készen vagyunk a vizsgálatnál.

303. *Hogyan adjuk be a lépesmézet fekvő, vagy rakodó kaptárokba ?*

Ha lépesmézet adnánk be, akkor ezt mindig a fiasítás mellé tegyük. A pergetett mézet és a fel-

főzött cukrot etetőbe és a keretek tetejére, de csak este.

Ha nincs etetőnk, akkor tányér vagy lábasha is beadhatjuk, de a méz vagy a cukor-szirup tetejére vessződarabokat tegyünk, hogy a méhek bele ne fulladjanak.

304. *Hogyan pótoljuk tavasszal a mézhiányt?*

Ha van lépes méz, akkor azt előbb bevisszük egy meleg helyiségbe és 24 óra leforgása után állókaptárban utólsónak tesszük be a családnak a fészkébe; ha nincs lépes méz, akkor langyosított, pergetett mézet kell edényben beadni, de a tetejére vessződarabokat kell rakni, hogy a méhek bele ne fulladjanak és csak este szabad beadni, mert ha nappal adjuk a méheknek, kiüt a rablás. Ha nincs méz, akkor adjunk cukrot, amelyet úgy készítünk el, hogy egy kilogramm cukorhoz öntünk nyolc deci, vagy legtöbb egy liter vizet, (de csak tavasszal) azt 15 percig forraljuk, a tetejére feljött habot leszedjük és ezt is este, mielőtt a sötétség beállna, langyos állapotban beadjuk a méheknek. De adhatunk nekik cukorlepényt is, amelyet úgy készítünk el, hogy addig forraljuk a vízbe felolvadt cukrot, amíg ha lecseppentünk belőle egy márványlapra, vagy cserépre és az ott meg nem keményedik. Vagy pedig a vízbe cseppentjük és ha ott is megkeményedik. Ekkor aztán öntsük ki egy tepsibe, amelybe előbb tegyünk be egy ív vízbe mártott pergament papirost, amelyiken ha a cukor megkeményedik, kivehetjük és a papírt újból használhatjuk. Ha nagyon kemény lenne a cukor és a méhek ezért nem hordanák, akkor mártsuk vízbe és úgy tegyük be. Nyerscukrot tavasszal csak akkor adhatunk a méheknek, ha a télen nem szenvedtek vérhasban. A cukormelaszt nem jó a méheknek adni.

305. Hogyan pótoljuk a mézhiányt ősszel ?

Ha nem lesz elég a családnak télire a lépes méze, akkor már szeptember közepe előtt, vagy ha melegek vannak, akkor esetleg valamivel később, meg kell kezdeni a pergetett méz télire való elraktároztatását, hogy szeptember közepéig, — amíg a hidegek be nem állnak — be is pecsételhessék; ha nincs méz, akkor adjunk a családnak fehér cukrot (sárgát, [nyersét], télire nem szabad adni). A cukornak kilogrammjához télire hat deci vizet adunk, 15 percig forraljuk és a habot leszedve, (ha hideg van, langyosan, ha meleg van, hidegen) beadjuk edényekben a kaptárba, mint a tavaszi etetésnél.

306. Hogyan pótoljuk a mézhiányt télen ?

Ha a méheknek télen kell mézet adni, akkor a családokat vigyük be jó meleg elsötétített helyiségbe és ott hordassuk fel velük azt a mézmenyiséget, amennyivel tavaszig kitelelnék. (Ekkor éjjelnappal hordhatják.) Ha azonban ősszel elvégezhető, akkor ne maradjon az etetés télire, mert a téli etetés elég kellemetlen. A helyiség kihűlése után vigyük ki a méheket.

307. A napnak melyik szakában adhatjuk oda a mézet vagy cukrot ?

Kint a szabadban még a lépes mézet is mindig csak estefelé, amikor a méhek már nem járnak. Ha azonban estefelé nem érnék rá, akkor a lépesmézet beadhatjuk nappal is, de a kijárányflást 2 órára zárjuk be rostaszöveggel, hogy rablás ne legyen. Pergetett mézet vagy cukrot csak este szabad adni, mert különben kiűt a rablás.

308. Milyen adagokban adhatjuk be a mézet ?

Mindig csak annyit adjunk be egyszerre, amennyit a család estétől reggelig el bír raktározni 80

dekát, esetleg 1 kg-ot egyszerre. Mikor már hűvösesek vannak és nem járnak egyszerre 5—6 kg-ot is beadhatunk, de a fészek fölé.

309. *Mennyit adunk egyszerre téli etetésnél a szobába hordott családoknak?*

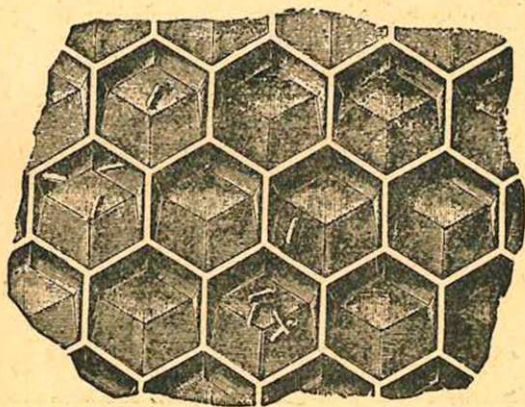
Amennyi befér a kaptárba. Esetleg mindamennyi szükséges neki.

310. *Mit nevezünk ályányás családnak?*

Azt nevezük ályányás családnak, ahol nincs anya és egy munkásméh felcsap anyának, illetve elkezd petézni, amely petékből törpe herék származnak.

311. *Miről ismerjük fel az ályányás családokat?*

Arról, hogy az ályánya egy sejtbe 2—3—4 petét tesz le aztán az álcát púposan fedik be. Ezekből csak herék származnak. Az ilyen család anyabőlcsőt is csinál, amelybe 20 petét is rak az ályánya. Végül az ályánya nem petéz be minden sejtet, hanem ritkán (nem zárt sorokban) petézik. (32. ábra)

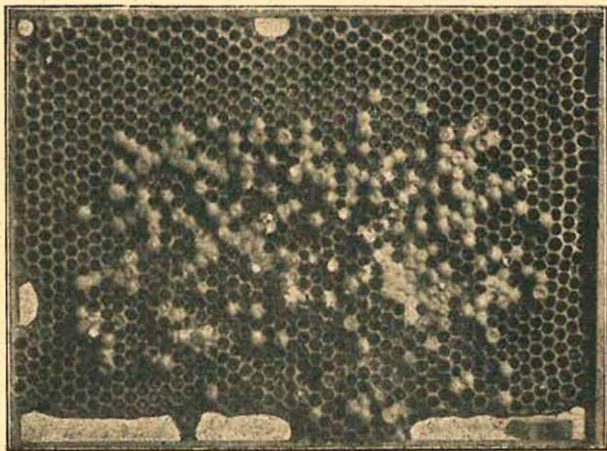
32. ábra. Ályánya rendetlen petézése. 2—3-mat is tesz egy sejtbe.

312. *Meg lehet-e az ályányát ismerni ?*

Nem lehet megismerni, mert az ugyanolyan mint a többi munkásméh.

313. *Hogyan hozzuk rendbe az ályányás családokat ?*

Ha már nagyon legyengült (elnéptelenedett), szedjük ki az összes lépeket a méhekkal együtt, zárjuk el a kijárónyílást és seperjük le a lépekről a méheket a kertnek valamely sarkában egy zsákdarabra, ahonnan visszarepülnek és estig bekéretőznek a többi családokhoz ; ha pedig még népes a család, akkor szintén szedjük ki egy szálíg a kaptárból és leseprés előtt egy jó népes családtól vegyünk ki 3—4 lépet méhekkal és az egyik lépben friss pete legyen. Ezeket tegyük be az ályányás család helyére

33. ábra. Púposan befedett ályányás fiasítás.

és most az álynyásat seperjük le a kaptártól 80—100 lépésnyire egy pokróc félére. Az álynya, amely már elszokott a repüléstől, ott marad a leseprett helyen egy maroknyi méhhez, ahol elpusztul; ha azonban mégis visszarepülne a kaptárba, akkor megismerik és megölik és nevelnek maguknak anyát az áttett petéből. Az álynyától származó fedett fiasítást (33. ábra) le kell nyesni és egy más családnak beadni, ahol kitisztítják a sejteket.

314. Ha az anyanevelőben tartalék anyánk van, betehetjük-e népével az álynyás család helyére?

Igen, oda tehetjük a népével együtt a kiséprett álynyás család helyére, de az anyát tegyük zárkába és műléppel ragasszuk le, nehogy a visszatóduló méhek megöljék.

315. Mikor végezzük az álynyás család kiséprését?

Mindig délután, estefelé, mert ha d. e. csináljuk, könnyen kiüt a rablás.

316. Miért nem lehet az álynyás családnak friss petét vagy termékeny anyát adni?

Azért, mert ha a nép készítené is anyabölcsőt, az álynya lerágná, és kidobná belőle az anyát; épiigy meg is ölné a beadott anyát.

317. Mivel idézzük elő a rablást?

Ha napközben etetünk, ha mézet csepegtetünk el s nem töröljük fel, ha mézesedényeket, lépeket stb. hagyunk kint, ha hordástalan napokban, különösen augusztus—szeptemberi meleg napokban méhészkedünk. Ezért, mikor meleg van, ne méhészkedjünk. Ha az anyátlan és gyenge családokat nem egyesítjük, ez is elősegíti a rablást, különösen kora tavasszal, amikor megindulnak a méhek.

318. *Hogyan ismerjük fel a rablást ?*

Ha a röpnylásból ketten-hárman is tuszkolnak, ráncigálnak kifelé egy idegen méhet, ha ketten összekapaszkodva sűrögve-forogva hullanak le a földre a röpdeszkaról és még késő este is távoznak méhek a megtámadott családtól.

319. *Hogyan állítsuk meg a rablást ?*

A rablást úgy lehet megállítani: ha a rabolt család röpnylását több órára (esetleg félnapig) rostaszövettel elzárjuk, de csak tavasszal, amikor még gyöngé a család és nincs meleg, vagy egy méh kijárására szűkítjük a kijárót, továbbá tehetünk a röpnylásba egy üvegcsövet, körülötte pedig tömködjük be ronggyal, hogy a nyíláson ne mehessen be csak egy méh. Egész biztosan meg lehet állítani a rablást azzal is, ha egy ponyvával — ami a földig leér — letakarjuk az egész kaptárt, végül pedig, ha más-képpen nem bírjuk megállítani, akkor vigyük be a rabolt családot egypár napra egy elsötétített helyiségbe. Addig tehetünk a helyére egy üres kaptárt, ha van.

320. *Hogyan állítsuk meg nagy melegben a rablást ?*

Nagy melegben a kijárónylást nem szabad még rostaszövettel sem elzárni, sem pedig egy nyílásra megszőkíteni, mert megfulladnának a méhek, hanem takarjuk le vizes ponyvával a kaptárt egészen a földig.

321. *Hogyan történjék a vérjeltrissítés ?*

Úgy, hogy a harmadik-negyedik községben levő egészséges méhesből hozunk egy jó tulajdonsággal bíró családtól származó fiatal, termékeny anyát, ezt adjuk be egy népes családnak és ezzel a családdal neveltetjük a jövő tavasz- és nyáron a heréket;

nemkülönben ettől adunk friss petét az anyátlan családoknak és jövőre a tartalékanyákat is ettől neveltetjük.

322. Hogyan erősítjük fel a gyenge családokat ?

Egy népes családtól vegyünk el méhek nélkül egy érett, fiasításos lépet (amely már be van fedve) s ezt adjuk be a gyengének. Nyolc nap múlva újból adjunk be egy másik népes családtól még egy ilyen fiasításos lépet, amiből ha kikelnek a méhek, a gyenge család felerősödik. De ezt csak akkor végezzük, ha a gyöngének jó anyja van, mert ha az anya hibájából gyöngé, akkor az ilyentől vegyük el az anyját és egyesítsük egy jó anyás gyöngé családdal.

323. Ha mind a két család gyöngé és mind a kettőnél fiatal anya van, hogyan egyesítsük ezeket ?

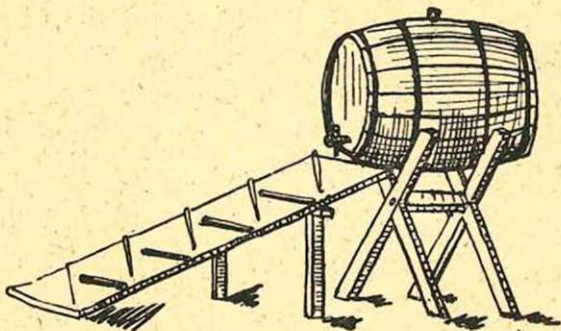
Az egyik család lépeit méhekkal együtt mind kiszedjük a kaptárból és beteszünk egy üres lépet, erre rátesszük az anyát, hozzámennek a kaptárban bennmaradt méhek, adunk neki egy mézes lépet, a népet pedig oda egyesítjük a másik gyöngé, de anyás családhoz, másnap a kijáró méhek egy része visszamegy a régi helyére az anyához és majd az egyesített családból akácelvirágzás után műrajt készítenk az otthagzott anyához.

324. Hogyan gondozzuk tavasszal a családokat ?

Vizet adunk be a kaptárakba, ha nincsen mézük, akkor azt is adunk nekik, de adjunk nekik pörkölt lisztet is (kint a szabadban) tisztogassuk a kaptár aljdeszkáját, bővítsük vagy szűkítsük a fészket, erősítgessük fel a gyenge családokat, alkalmazzunk serkentő etetést.

325. *Mikor adjunk vizet a családoknak ?*

Február végén, március elején, amikor még nem járnak ki, a kaptárban pedig nincs már lecsapodás, adjunk be a kaptárba langyos vizet, az etetőbe, vagy befőttes üvegbe, melynek a szája sűrű vászonnal legyen bekötve és a keretekre legyen fordítva. Ezenkívül kora tavasztól egész nyáron át állandóan álljon friss víz 8—10 méter távolságra a méhes elött.

34. ábra. Csepegőitató.

326. *Milyen itatót használjunk kint a szabadban ?*

Csapravert hordót vagy bádogedényt, amelyből állandóan csepeg a víz egy deszkára, ahonnan cik-cakban folyik lefelé.

327. *Miért jó a csepegő itató ?*

Mert nem fertőzik meg a vizet a gyomorvészes családok, mint az állandóan egy helyben álló vizet.

328. *Fontos-e a méheknek a langyos víz ?*

Igen, tavasszal, amikor még hűvösebb idő van, olyan itatót használjunk, amelyben a víztartó alatt égő petróleumlámpa tartja melegen a vizet.

329. *Mikor kezdjük meg a serkentő etetést és meddig etessünk ?*

Április elején kezdjük meg és egészen a főhordásig etessünk.

330. *Mire jó a serkentő etetés ?*

Arra, hogy az anyát több pete lerakására kényszerítjük és így a család a főhordásra felerősödik.

331. *Szükséges-e a kétanyás kaptárakban serkentést alkalmazni ?*

A kétanyás családoknál nem feltétlenül szükséges a serkentő etetés, különösen ott, ahol őszi hordás is van, mert tavasszal akác előtt, amikor egyesítjük őket, népesekké válnak.

332. *Miért nem kezdjük meg előbb a serkentő etetést ?*

Azért, mert a fiasítás ilyenkor nagy mértékben szokott megindulni és a fiasítás kiterjed és ha most már fagyos éjszakák jönnének, a család összehúzódna, a fiasítás takaratlan maradna s meghülne.

333. *Serkentő etetésnél hogyan és mivel keverjük az etetőmézet ?*

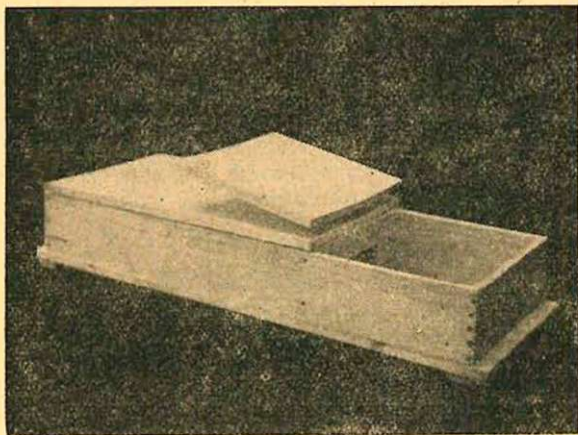
Április 1-től április 20-ig két rész méz és egy rész víz, április 20-tól pedig a főhordásig (ákácvirágzásig) egy rész méz és egy rész vízből álló keverékkel.

334. *Serkentő etetésnél mikor és mennyi enni-valót adjunk be egyszerre ?*

Minden serkentendő családnak külön-külön minden este 3—4 evőkanálnyit adjunk be a kaptárba, de csak mindig estefelé, mert ha nappal adjuk be, rablásra ösztönöznénk az idegen méheket.

335. Szabad-e a serkentő etetést abbahagyni, ha már megkezdjük?

Nem, mert akkor a család kidobálja a fiasítást és sokkal nagyobb lesz a kár, mint hogyha az etetést meg sem kezdtük volna.

35. ábra. Ignác-féle etető fából, amelyből etetés közben nem tudnak a méhek kijönni.

(Dr. Koppán J. felv.)

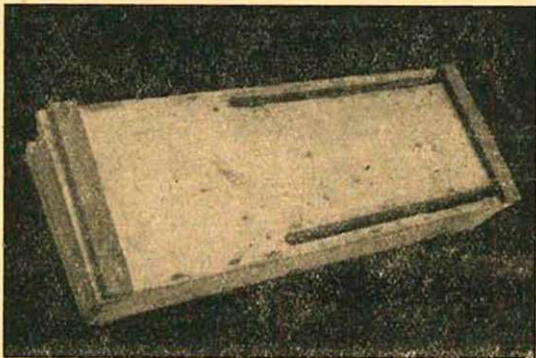
336. Milyen etető és utató jelet meg legjobban?

Úgy a serkentő, mint a szükség-etetésnél legjobb az Ignác-féle etető, amelyet a fészken kívül helyezünk el a keretek fölé és amelybe akár mézet, akár pedig ha vizet öntünk be, a méhek nem jöhetnek ki belőle. Szükséges ezenkívül, hogy az etetőben kívülről állapíthassuk meg, hogy a méhek elvitték-e már a mézet az etetőből. (Üveget tegyünk a környé-
lásra.) (35—36. ábrák. Leírását l. a 37—38-ik ábrákon.)

337. Mikortól meddig lehet tartalékanyákat neveltetni ?

Tartalékanyákat május közepétől július végéig lehet legbiztosabban neveltetni.

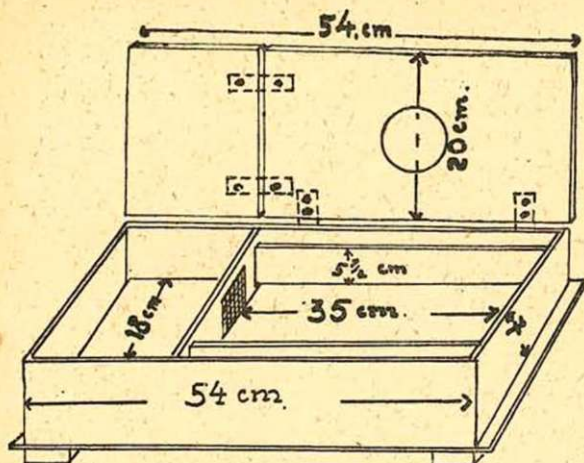
36. ábra. Ignác-féle etető alulról nézve, ahol feljárnak.
(Dr. Koppán J. felv.)

338. Miért nem lehet előbb és később neveltetni anyát ?

Azért, mert előbb még hidegek vannak és az anya nem megy ki termékenyülni (párosodni), később pedig már nem biztos, hogy lesz-e here ami megtermékenyítse.

339. Milyen családtól szabad tartalékanyákat neveltetni ?

Csak olyantól, amely mindig népes és mindig több mézet gyűjtött, mint a többi és szelíd természetű.

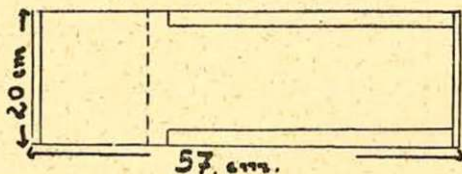
37. ábra. Ignác-féle etető méretei, melybe belefér 5 kg méz is.

340. Fontos-e április 1-től az anyanevelő családot serkentőleg etetni ?

Fontos, mert a népes család mindig nagyobb anyabölcsőket készít, mint a gyöngye.

341. Hogyan neveltetjük a tartalékanyákat ?

Akácvirágzás előtt (ha melegek vannak) 9—10 nappal vegyük el attól a jótulajdonságú családtól az anyát, amelyet serkentőleg ettünk és tegyük

38. ábra. Alulbejáró méretei. Ezekről bárki elkészítheti.

az anyanevelőbe, bőven méhekkal és mézzel együtt és 4 nap múlva az elvett anya helyén a befedett anyabölcsőket (ha volna) csipkedjük le (csak a nyitottakat hagyjuk meg). Azután ettől számítva 5 nap múlva újból nézzük meg és a család által készített anyabölcsők közül az aprókat csipkedjük le (minden lépen csak a két legnagyobbat hagyjuk meg), ezeket az anyabölcsős lépeket méhekkal együtt rakjuk be (minden lépet külön-külön) az anyanevelőbe és mindegyikhez seperjünk még 1—1 lépről méheket és tegyünk be hozzájuk 1—1 mézes lépet. Ezután az ezelőtt 9 nappal elvett anyát zárkába téve, müléppel leragasztva adjuk vissza a volt családjának és a helyére tegyünk be egy lépet bölcsővel együtt, de méhek nélkül és takarjuk be a nevelő családokat.

342. Mi történik ezután az anyanevelőben ?

Az történik, hogy az anyák kikelnek és ha meglesznek párosodva, kicserélhetjük velük az öreg anyákat, vagy műrajt készíthetünk velük.

343. Hogyan tehetünk még tartalékanyákra szert?

Ha rajzás után a megrajzott családtól anyabölcsős lépeket szedünk ki (3—4-et) és azokat külön-külön méhekkal együtt behelyezzük az anyanevelőbe, és mézet adunk nekik és ott kikelnek a fiatal anyák.

344. Mennyi méhet tegyünk be az anyanevelőbe az anyabölcsővel ?

Annyit, amennyi az anyabölcsős lépet (az öreg méhek visszatérése után is) vastagon tudja takarni.

345. Mennyi lépet adjunk az anyanevelőbe ?

Előre 1 virágporos lépet, ha ez nincs akkor 1 üreset, utána az anyabölcsősét és utolsónak egy mézes lépet. Későbbben, ha szaporodik, bővíteni lehet,

346. *Hogyan neveltetünk olyan családdal anyát, amelynek nincs már friss petéje ?*

Jó tulajdonsággal bíró családtól kiveszünk egy friss petés lépet, a méheket visszaseperjük és csak a petés lépet tesszük be az anyátlan családhoz, amelyet 4 nap mulva megnézünk és a befedett anyabölcsőket (ha volna) lecsipkedjük. Ezután 5 nap mulva újból megnézünk és most már az apró bölcsőket semmisítjük meg és csak két szép befedett bölcsőt hagyunk meg, amelyből 7—8 nap mulva kelnek ki az anyák.

347. *Hogyan neveltetünk olyan családdal anyát, amelynél már öreg az anya ?*

Akácélvirágzás után elveszük az anyát és összemorzsolva eldobjuk, a családot 4 nap mulva megnézünk és a befedett bölcsőket lecsipjük, azután 5 nap mulva a befedett apró anyabölcsőket semmisítjük meg és csak két szép nagy bölcsőt hagyunk meg.

348. *Mi az oka annak, ha az anyátlan család, amelynek friss petét adtunk be, nem készít anyabölcsőt ?*

Az lehet az oka, hogy a kaptár fala (ha kettes vagy hármas) megrepedt és a család egyesült a szomszéd családdal és ezért ölte meg a saját anyját és nem csinált anyabölcsőt. Vagy pedig terméketlen, vagy pedig szervi hibában szenvedő anya van nála, amely nem tud petézni, vagy anyabölcső is lehet a családnál, amit nem vettünk észre.

349. *Mit csináljunk a szervi hibába esett anyával ?*

Megfogjuk és kidobjuk és adunk a családnak jó tulajdonságú családtól friss petét vagy anyát, ha van a nevelőben.

350. *Hogyan lehet olyan családnak tartalékanyát adni vagy neveltetni vele, amelynek a kaptárában a fal megrepedt és a család átjár a szomszédhoz ?*

Kiszedjük a családot a kaptárból és a repedést begitteljük, vagy enyves gipsszel betömjük, azután friss petét, vagy másnap egy tartalékanyát adunk be neki, amit egész biztosan elfogad.

351. *Hogyan adjuk oda a tartalékanyát egy idegen családnak ?*

Az anyát betesszük egy anyazárkába (10. ábra) vagy gyufaskatulyába (9. ábra), amelynek a nyílását úgy ragasztjuk be vékony műléppel, hogy egy gyufaszélvastagságú nyílás maradjon, hogy az anyát meg-
etethessék és így tesszük be a családhoz. Ha a család az anyát elfogadja, akkor 4—5 órán belül kiereszti, ha pedig termékelten anyát adnánk neki, azt nem fogadja el és ki sem engedi.

352. *Ősszel, vagy tavasszal (amikor, hűvös van, vagy ha éjszaka lehülhet a levegő) hová tegyük az anyát a kaptárban ?*

Hűvösben, vagy ha várható, hogy lehül a levegő, mindig betesszük a fészekbe a méhek közé és pedig úgy, hogy egyik lép felsősarkában vágunk egy nyílást és ebbe a nyílásba tegyük a zárkát anyával együtt. Nyáron a kijárónyíláson is bedughatjuk a zárkát, vagy pedig ha álló a kaptár, az utolsó felsőlépet kivesszük és az alsóra tesszük a zárkát, ahol a műlépet kirágják és kiengedik az anyát.

353. *Fontos-e a here neveltetése ?*

Nagyon fontos, mert csak úgy válnak jó tulajdonságú családok, ha nemcsak az anya, de a here is jó tulajdonságú családtól származik.

354. *Hogyan neveltetjük a heréket ?*

A jótulajdonságú családhoz tegyünk be a fiasítás után új heresejtes lépet, már kora tavasszal ha nincs új, akkor az öreg lépek sejtjeiből ki kell vágni az öreg, szűk heresejteket, hogy újat építsen a család, vagy tegyünk be egy ujjnyi szélességű műlépszalagot, hogy ezt építsék ki és így majd szép fejlett, erős herék termékenyítik meg a fiatal anyákat. A többi silányabb természetű családoknál pedig semmisítsük meg a herefiasítást.

Végül pedig a herenevelő családokat szintén etessük serkentőleg, hogy minél előbb heréket is neveljenek.

355. *Hogyan készítjük a mesterséges anyaneveléshez az anyabölcsőket ?*

Először készítünk egy mártogató pálcikát, amely 15—20 cm hosszú és 8 mméter átméretű (vastag) és az egyik végét gömbölyítsük le és most ezt a legömbölyített végű pálcikát előbb a vízbe mártjuk, gyöngén megtöröljük, azután 5—6-szor forró viaszba mártjuk, mindig lejjebb-lejjebb, hogy a feneke vastagodjon. Ezután újból vízbe mártjuk és onnan kivéve, 8—10 mm hosszúságban körülvágjuk és lehúzzuk a bölcsőt, melyeket felragasztjuk a dugókra. (39. ábra.)

356. *Mi kell még a mesterséges anyaneveléshez ?*

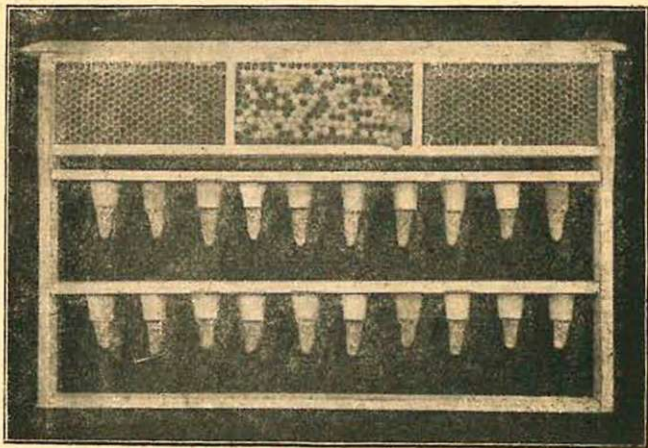
Keltetőkeret, libatollból vagy fémből készült álcázó kanálka és anyabölcsőzárka (kalitka), nevelő keret és sejtszűrő készülék.

357. *Mit nevezünk nevelő családnak ?*

Azt a családot, amely jó népes, az anyabölcsőket jól fedi és kikelti.

358. *Hogyan álcázzuk be a mesterséges anyabölcsőket és hogyan keltetjük ki?*

A nevelőcsaládtól elveszük az anyát 9 napra, az összes anyabölcsőit lecsipkedjük, ugyan e napon beteszünk egy már használt (de nem öreg) lépet egy jótulajdonságú családnak a fiasítása közé, amit másnap, ha be van petézve, vegyünk ki, vágjunk

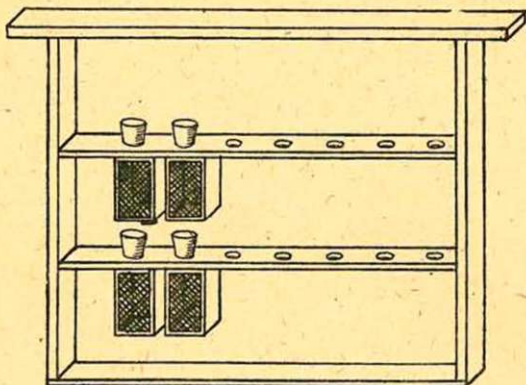

39. ábra. Dugókra ragasztott anyabölcsők.

(Dr. Koppán J. felv.)

ki a bepetézett sejtekből egy jó tenyérnyi nagyságút, tegyük ezt be a nevelőkeret felső részébe, (39. ábra) ragasszuk fel forró viasszal a dugókra a mesterséges bölcsőket, cseppentsünk minegyikbe egy-egy csepp mézet, rakjuk be ezt is a nevelőkeretbe és így tegyük be a nevelőcsaládhoz. Innen 2—3 nap múlva vegyük ki, majd vegyünk ki valamelyik családtól egy olyan fiaslépet, amelyben 1—2 napos álcák

vannak és ezekből az álcákból dobáljunk ki annyi álcát az egyik kiskanállal, amennyinek a tápláléka elég lesz az átrakott álcáknak és most a kidobott álcák táplálékát rakjuk be az anyabölcsőkbe és a jótulajdonságú családtól származó álcákat szintén rakjuk be az álcázókanállal az anyabölcsőkbe s így a nevelőkeretet tesszük be a nevelőcsaládhoz. 6—7 nap múlva — amikor a bölcsők be vannak fedve — kivesszük, rakjuk föl a bölcsőkre a zárkákat, (40. ábra)

40. ábra. Keltető keret, a bölcsőn zárkák vannak.

betesszük a nevelőkerettel együtt a keltetőgépbe, ahol állandóan 35 C fokos melegben 8 napra ki fognak kelni.

359. Hány darab anya kelhet ki egyszerre a keltetőgépben ?

2—3—400 darab is kikelhet egyszerre. Attól függ, milyen nagy a keltetőgép.

360. *Csak villanymelegítéssel lehet az anyákát keltetni?*

Lehet kőolaj (petróleum) lámpával is fűteni, csak szellőztetője legyen a keltetőgépnek, hogy a petróleum szaga kijöhessen a keltetőgépből.

361. *Ha nincs keltetőgépünk, hogyan keltetjük ki egyszerre az anyákat?*

Az összes bölcsőket a nevelőkerettel együtt bent hagyjuk a nevelőcsaládnál, de itt is rárakjuk a bölcsőkre a zárkákat, hogy a kikelt anyákat meg ne ölhessék. (40 ábra.)

362. *Mit csinálunk a kikelt anyákkal?*

Szétosztjuk a pároztató ládikákba.

363. *Hogy történik az anyák szétosztása?*

Amikor az anyák kikeltek, a következő reggel

41. ábra. Pároztató ládikák.

Ignácz: A méhészet kiskátója.

1 türes keretbe ujnyi szélességű műlépet ragasztunk és ezt betesszük a pároztató ládába, teszünk bele két evőkanál cukor kovászt, azután a fiasításos lépekről seprünk bele kétfélmaréknyi méhet és így betesszük egy sötét szobába, ahonnan este kihozzuk és bele teszünk egy anyazárkát anyával együtt, úgy hogy a dugót kivesszük a zárkából és helyét cukor kovással tömjük meg és így tesszük a pároztatót ki a kertbe, (41. sz. ábra) ahol a cukorkovászt kiszedik a zárka nyílásából, hogy az anya kijöhessen belőle és mikor megtermékenyül, fel lehet használni.

364. Hogy készítjük el a cukorkovászt ?

A finomra törött porcukrot forró mézzel keverjük össze, mert máskülönben a cukorkovász szétfolyik.

365. Mire vigyázzunk a mesterséges anyanevelésnél ?

Arra, hogy tiszta kézzel dolgozzunk. Tiszták legyenek az eszközök is, valamint az az asztal, amelyen dolgozunk és ne legyen ott semmiféle szagosító, sem a ruhánk ne legyen szagos, mert ha ezeket nem tartjuk be, az anyanevelés nem sikerül.

366. Milyen időben készítsük a mesterséges anyanevelési műveleteket ?

Május 10-ike táján, de ha hideg volna, akkor később is végezhetjük, esetleg meleg helyiségben.

367. Hogyan festjük meg az anyákat ?

Finom szeszt, sellakot és rikító festéket összekeverünk, vesszodarabba szúrunk egy gombostűt, az anyát a lépen méhekkal együtt leborítjuk erre a célra készült szitával és a festékebe mártott gombostű gömbjével a festéket az anya torához értetjük.

368. *Minden évben egy színnel jelöljük ?*

Nem, hanem minden évben más és más színű festékkel. Mondjuk : piros, fehér és zöld színekkel.

369. *Lehet-e még mással megjelölni az anyákat ?*

Lehet, ónlemezzel (stanióllal), ami szintén ráragad az anya torára, ha ragasztóval bekenjük az ónt. Ez is lehet piros, fehér és zöldszerű. És végül kis számokkal.

370. *Miért jó az anyákat megjelölni ?*

Azért, mert így könnyebben meglátható a népe között ; azután, ha kicserélné a népe, vagy megtalálna rajzani, ezekből mindig megállapíthatjuk, hogy anyacsere volt vagy rajzott a család. És végül így mindig tudjuk, hány éves, mert hiszen minden évben más-más színnel jelöljük meg.

371. *Hogyan küldjük postán az anyát ?*

Rostaszövet oldalú ládikát készítünk és ebbe helyezük be az anyát, 20—25 méhhez együtt. Az útra rostaszövettel letakart cukorkovászt adunk be neki és »Minta érték nélkül« jelzéssel postára adjuk.

372. *Ha megérkezik az anya, hogyan adjuk be a családnak ?*

Ládikástól együtt betesszük az anyátlan családnak és 24 óra múlva kiengedjük a ládikóból a kaptárba.

373. *Mit csináljunk olyan családdal, amelynek bár nincsen anyja és a szomszéddal sem jár össze és mégis megöli a betett anyát ?*

Valószínűleg meddő álnya van nála. Kiseperjük, mint álnyas családot és a helyére friss petés-

lépet teszünk méhekkel együtt, amelyből nevelnek anyát, vagy anyát adunk neki zárkába.

374. Hogyan lehet a mézgyűjtést kihasználni ?

Úgy, hogy ha a főhordásra népes családokkal rendelkezünk, ha a lépeket megbecsüljük, nem hagyjuk hogy tönkre menjenek és nem építtetünk sokat, ha az anyákat és a heréket jó mézgyűjtő családoktól neveltetjük, ha a gyöngé családokat főhordásra egyesítjük és ha messze vagyunk a mézelő virágoktól, közelebb visszük hozzájuk a családokat.

375. Hogyan lehet a főhordásra népes családokat létrehozni ?

Úgy, hogy ügyeljünk arra, hogy a családoknak nyáron-télen bőven legyen mézük. Szükséges ezenfelül, hogy fiatal (1—2 éves) anyjuk legyen.

376. Hogyan lehet a több termelést elérni ?

Ha olyan kaptárakkal méhészkedünk, amelyekben két anyával lehet s családokat fejleszteni.

377. Mit csinálunk főhordás előtt a kétanyás családdal ?

Főhordás előtt 10 nappal az egyik anyát elveszszük, összenyomva kidobjuk és a két nép a Hanne-mann-(anya)-rácsoson keresztül egyesül, mely rácsot azonban most ott hagyjuk a helyén, csak később helyezük tovább.

378. Hogy tudjuk meg, hogy az akác 10 nap múlva virágzik ?

Úgy tudjuk meg, ha az akácvirág fürtje 3—4 cm hosszú, akkor rendes időjárás mellett 10 nap múlva virágzik.

379. *Hogyan történik a kétanyás családnál az egyesítés a fekvőkaptárban ?*

Úgy történik, hogy amikor a kétéves anyát kidobtuk a kaptárból, a Hannemann-(anya-)rácsról levesszük az elzáró deszkát és a kaptárt lecsukjuk. Négy nap múlva azután megnézzük, hogy az elvett anya helyén csináltak-e anyabölcsőt, ekkor a befedett bölcsőket lecsipkedjük és a nyitott bölcsőket meghagyjuk, öt nap múlva újból megnézzük és a készített bölcsőkből egy lépen két szépet meghagyunk, ezt méhekkal együtt betesszük az anyanevelőbe, hozzátéve még egy üres és egy mézeshépet, de ezeket is méhekkal. A többi felesleges bölcsőt megsemmisítjük, a meghagyott anyát pedig a H.-ráccsal 8 keretre a kaptár jobb végébe zárjuk és ezzel készen is vagyunk akácra.

380. *Az egyesítésnél minden esetben eldobjuk az egyik anyát ?*

Ha mind a két anya fiatal, akkor nem pusztítjuk el egyiket sem, hanem betesszük az anyanevelőbe méhekkal együtt és szétválasztásnál újból visszaadjuk és a helyén az ottmaradt nép nevel magának anyát. De ugyanezt megtehetjük a 2 éves anyával is, hogy egyesítésnél nem dobjuk el, hanem ezt is méhekkal együtt betesszük az anyanevelőbe, ahol tovább petéz és a család szétválasztásánál visszaadjuk, és amikor a nevelőben maradt népe nevel egy fiataalt, és ha meg lesz termékenyülve, akkor ezzel a 2 évest kicseréljük.

381. *Milyen esetben vegyük el mind a két anyát egyesítéskor ?*

Akkor, ha mind a két család igen népes. Az öregebb anyát eldobjuk, a fiataalt (egyévest) három léppel, de fiasítás nélkül méhekkal betesszük az anyanevelőbe. Méz is legyen egyik lépben. A Hannemann-rácsot ilyenkor kivesszük a kaptárból.

382. *Miért vesszük ki mind a két anyát ?*

Azért, mert ilyen esetben igen sok mézet hordanak be.

383. *Az elvett anyának a fiasításával mi történik ?*

Semmi, ottmarad, ahol volt, akkor is, ha mind a két anyát vesszük is el.

384. *Építenek-e minden alkalommal az elvett anya helyén bölcsőket ?*

Ha a család elég népes és ha az akác nem korábban, hanem a rendes időben kezd virágzni, akkor építenek.

385. *Ha mind a két anyát kivettük a kétanyás kaptárból, nevelnek-e mind a két anya helyén fiatal anyát ?*

Mind a két elvett anya helyén nevelnek anyát és néha mind a kettő megmarad, de egy rendszerint megmarad.

386. *Mi történik a két kijáró nyílással ?*

Semmi, mind a kettő úgy marad mindig nyitva.

387. *Meddig marad a kétanyás kaptárban egy anya ?*

Addig, amíg a behordott akácméz be nem ért, illetve, amíg azt el nem vettük. Ha azonban második akácra vándorolunk a méhekkal, akkor nem egyesítjük össze az első akác után, hanem a második akácméz elvétele után egyesítjük össze és az anyanevelőből ekkor adjuk vissza az anyát.

388. *Mikor választjuk kétfelé az egyesített családot, illetve hogyan vesszük el a mézet a kétanyás kaptárból ?*

Akkor vesszük el, amikor a méz már beérett. (A mézes sejtek be vannak pecsételve.) Ilyenkor kiszedjük az összes mézeslépet a kerettartó ládába, vagy bakra, a Hannemann-rácsot feivesszük, rá tesszük az elzáródeszkát, kétfelé választjuk vele a kaptárt és a Hannemann-rács mellé jobbról is és balról is az újabb teljes mézeslépekből beteszünk 4—4 darabot; ez lesz a téli készlet. Ezután a kaptárnak abba a felébe, ahol nem volt anya, átteszünk a fiasításból kétharmadot, de friss pete is legyen. Tegyük be továbbá mind a két részbe még néhány darab üres lépet is és az elveendő mézeslépekről a kaptár mindkét felébe seperjük le a méheket.

389. *Mikor anyásítjuk meg a kétfelé választott családnak azt a részét, amelynek nincs anyja ?*

Amikor a mézet elvettük, akár mindjárt is, de másnap még jobb. Az anyanevelőből kifogjuk a megtermékenyült anyát és egy gyufadobozban, melyet műléppel leragasztottunk, a kijárónyílásba tesszük, ahol kiengedik. (9. ábra.)

390. *Ha még nincs megtermékenyülve az anyanevelőben az anya, akkor hogyan anyásítjuk meg az anyátlan családot ?*

Megvárjuk, amíg az anya megtermékenyül a nevelőben. Addig a család szétválasztáskor kapott friss petére készít anyabölcsőt. Mikor azután az anya megtermékenyült, kifogjuk és beadjuk a családnak, az anyabölcsőt pedig az anya helyére tesszük az anyanevelőbe méhek nélkül,

391. *Tarlóvirágra egyesítjük-e a kétanyás családokat ?*

Ha a tarlóvirág elég nagy és mézel, akkor egyesítjük, ha azonban a virág még kicsi és úgylátszik, hogy lesül, akkor ne egyesítsük.

392. *Tarlóvirágzás: egyesítésnél hová tesszük a kifogott anyát ?*

Ha az anyanevelőben újból van fiatal termékeny anya, akkor a kaptárból kivett egyéves anyát eldobjuk, ha azonban nincs, akkor betesszük 3 lép-pel és méhekkal, de fiasítás nélkül az anyanevelőbe.

393. *Mit csináljunk a tarlóvirágzás ideje alatt, ha az anyanevelőben sok a fiaslép ?*

Kiveszünk belőle és betesszük a kaptárnak abba a felébe, amelyben nincs anya (de vigyázzunk, hogy anyabölcsőt ne csináljon) és ezt többször megismételhetjük, mindaddig, amíg a méheket nem szállítjuk haza és hazavándorlás előtt egy pár nappal vagy még aznapon szétválasztva a családot, az anyát is visszaadjuk népével együtt. Persze az anyát zárkában.

394. *Álló kétanyásnál hogyan egyesítünk ?*

A fészekből (alulról) kifogjuk az anyát, egyik fedődeszka helyére keretbefoglalt rostaszövetet tesszünk. Másnap felülről (mézkamrából) az összes fiasítást anyával együtt letesszük a fészekbe, felrakjuk a fészek fölé a Hannemann-rácsot és a mézkamrát telerakjuk üres lépekkel. Ugyanígy kell csinálni a rakodónál is.

395. *Mit csinálunk a mézkamra kijáró nyílásával ?*

Semmit. Itt is éppen úgy hagyjuk szabadon mind a két kijáró nyílást, mint a fekvő kaptárnál.

396. *Hogyan választjuk kétfelé az álló kaptárban egyesített családot ?*

Kiszedjük a mézkamrából az összes mézeslépeket, felszedjük a Hannemann-rácsot s fedődeszkával elzárjuk a fészket a mézkamrától és a mézből a téli készletet (országosból 11-et) felrakjuk a mézkamrának a felső sorába. Ezután a fészkekből kezdjük kiszedni a mézet és mikor a fiasításhoz érünk, az összes fiasításos lépeket felrakjuk a mézkamrába, de az anyát lent hagyjuk a fészekben. Ide is betesszük a téli enivalót: 11 mézeslépet, majd tele rakjuk üres léppel a fészket. Fent azután nevelnek anyát.

397. *A következő évben melyik anyát vesszük el ?*

Ugyanúgy, mint a múlt évben: a fészkekből a kétéveset.

398. *Minden kaptár megfelel a kétanyás rendszernek ?*

Csak nagy (32×50 cm méretű) kaptár felel meg. A belső beosztás lehet akármilyen.

399. *Miért nem felel meg a kisméretű kaptár két anyának ?*

Azért nem felel meg, mert akkor időnap előtt rajzani készül. És a kisebb méretű kaptár azért sem jó, mert ha azt akarjuk, hogy ugyanolyan tér álljon, úgy az egyik, mint a másik anyának rendelkezésére, akkor igen hosszú kaptárt kell csinálni és ez nemcsak a szállításnál nem jó, de a nép egyesítésénél messzire esik az anyától. Legjobb olyan kaptár, amelybe 50 cm széles és 32 cm magas keretből bele megy 32 drb. és külön az anyanevelőbe 3. (Kaptár belhossza: 135 cm.)

400. *Mit nevezünk átmeneti ládikának ?*

Azt a keretekkel ellátott ládikát, amelyet a kas csúcsára teszünk.

401. *Mikor használjunk átmeneti ládikát ?*

Akkor, ha bő hordás van, vagy pedig ha a kasos családot kaptárba akarjuk áthelyezni és végül akkor, ha a vidék olyan jó, hogy a ládikán kívül még a kasba is tudnak a méhek télire mézet gyűjteni.

402. *Mire jó az átmeneti ládika ?*

Arra, hogy a kasos családtól is kipergethessük a fölös mézet és arra is, hogy a kaptárba való áttelepítésnél már keretbe kiépített lépekkel rakhassuk át a családokat.

403. *Mit nevezünk gyámolnak ?*

Azt a keretekkel felszerelt ládát, amelyet a kas alá teszünk azért, hogy a családtól műrajt készíthessünk és a gyámolba (kastoldalékba) hordott mézet kipergethessük.

404. *Tegyünk-e a kas és az átmeneti ládika közé Hannemann-(anya-)rácsot ?*

Igen, mert ha nem teszünk, akkor az anya felmegy a ládikába és telepetézi a sejteket.

405. *A kas és a kastoldalék közé tegyünk-e anyarácsot ?*

Ha azt akarjuk, hogy a kastoldalékba mézet hordjanak, akkor tegyünk, ha azonban műrajt akarunk belőle készíteni, akkor ne tegyünk. De ez esetben a kastoldalékon legyen a kijáró. Meg kell jegyezni, hogy a méh a mézet nem szívesen hordja lefelé, ezért a toldalékba csak akkor hord, ha a kas-

ban nem tudja a fiasítástól és az odahordott méztől elhelyezni.

406. Mikor nyissuk meg a mézkamrát ?

Tekintet nélkül arra, hogy itt van-e a főhordás vagy sem, ha már a család annyira népes, hogy az állókaptárban a fészek ablakját sötéten elfödik, vándorfekvő- és rakodókaptárban akkor, ha a fészek tele van méhvel, nyissuk meg; egyébként pedig akkor nyitjuk meg, amikor már az akác 2—3 nap mulva virágzik és a család elég népes.

407. Minden családnak megnyissuk a mézkamrát?

Nem; csak azoknak a családoknak, amelyek népesek (ahol a fészek tele van méhvel). Azoknak, amelyek a fészket csak félig lakják, ne nyissuk meg.

408. Hová helyezzük a Hannemann-(anya)-rácsot ?

Állónál előre, a fészek fölé. Fekvő kaptáraknál oldalt, a fészek mellé, rakodónál a fészek fölé.

409. Az egész mézkamrát megnyissuk ?

Ha a család igen népes és melegnek vannak, akkor az egészet, de ha nem népes, vagy hidegek lennének és kétharmadát foglalják el a fészeknek, akkor csak félig. Egyébként bővíteni később is lehet, ha látjuk, hogy szükség van rá.

410. A mézkamra megnyitásánál hány darab műlépet építtessünk ki a mézkamrában ?

Ha nincs szükségünk lépre, akkor 1—2 darabot, esetleg legtöbb lehet kisméretűből hatot, nagyméretűből pedig 2—3 darabot. Természetesen ha szükségünk van többre, akkor annyit építtessünk, amennyit a szükség megkíván.

411. Minden alkalommal építenek a méhek ?

Nem. Legszívesebben épít az akácvirágzás ideje alatt ; ezért ha építtetni akarunk, akkor azt végeztessük el akácvirágzás alatt, mert azután már, ha van is egy kis hordás, nem építenek, vagy ha épít is, csak nagyon lassan.

412. Mi a méhészt teendője a főhordás alatt ?

Az a teendője, hogy a repülésükről figyelje meg a családokat és az állókaptárnál néha-néha nézzen be az ablakon a kaptárba, hogy nem az utolsó lépbe hordják-e a mézet ? Ha már abba hordanák, az akác pedig még több napig virágzik, akkor ki kell szedni az érett mézből kb. 10—12 keret lépet és helyére üres lépeket lell beadni, hogy ezeket is telehordják. Fekvő kaptáraknál szintén nézzük meg a mézkamrát és ugyanúgy járjunk el, mint az állókaptárnál. és ott marad, míg a mézet el nem vesszük.

Rakodókaptárnál a mézkamrát levesszük, helyébe teszünk egy másik fiókot üres lépekkel és a telt mézkamrát feltesszük a tetejére harmadiknak.

413. Mit csináljon a méhészt, ha már az utolsó lépben is csillog méz és az akác még csak egy vagy legföljebb két napig virágzik ?

Ha álló a kaptár, vegye le a fészek- és a mézkamraablakokat s tegyen a helyükre üres lépeket és így tegye fel az ajtót. Ha fekvő, akkor meg egykét érett telt lépet ki kell venni és helyébe üreset tenni. Rakodónál ugyan így járjunk el.

414. Mit csináljunk azokkal a telt mézeslépekkel, amelyek tele vannak mézzel és el kell venni, mert a családnak már nincs üres lépe, a hordás pedig még mindig tart 6—8 napig ?

Ha azért kell kiszedni a mézzel telt, de éretlen lépeket, mert a család nem tudja az újabb gyűjtést

elraktározni, akkor ha van olyan család, amely nem tudja a mézkamráját telehordani, betesszük ehhez, ha pedig nincs ilyen család, akkor kipergetjük és az üres lépeket visszaadjuk oda, ahonnan kivettük.

415. Milyen időben mézelnek a virágok ?

Napfényes meleg és páratelt levegőben mézelnek jól; hidegben nem.

416. Nagy melegben mézelnek-e a virágok ?

32 fok melegben már nem mézelnek, mert a virágban levő különféle aromák olyan vegyületekké alakulnak át, amit a méhek nem hordanak el.

417. Minden talajban mézelnek a virágok ?

Homokos talajban csak az akác mézel jól, más virág vagy semmit, vagy csak keveset; vannak virágok, amelyek egyik talajban jól mézelnek, míg a más vidék talajában semmit sem. Ilyen a tarlóvirág is, hogy homokban nem mézel.

418. Lehet-e az Arzola-permetezés ellen védekezni?

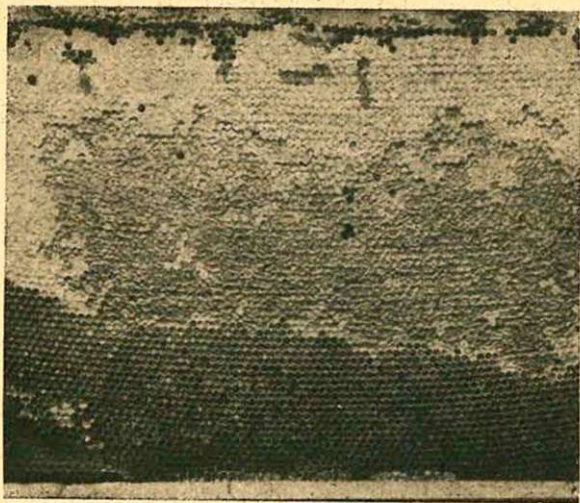
Arzolóval a gyümölcsfákat virágzása alatt, sem permetezni, sem pedig porozani nem szabad. Azonban a virágzás utáni időben, ha permeteznek, az is árt a méheknek, különösen akkor, ha a méhesünk a gyümölcsösben áll, mert a méhek rá mennek a fa levélzetére harmatért. Ily esetben vigyük el a méheket 4 km távol- ságra.

419. Mikor vegyük el a mézet ?

Akkor ha már teljesen érett.

420. Mikor érett a méz ?

Akkor, amikor a méhek már az utolsóknak behordott lép sejtjeit is kezdik befedni (lepecsételni).

42. ábra. Befedett mézeslép, ami már be van érve.

421. *Ha nincs még megérve a méz és elveszük, mi történik az éretlen mézzel ?*

Folyik, mint a víz, megsavanyodhatik és émelygős ha lenyeljük.

422. *Hogyan vegyük el a mézet a családoktól ?*

Álló kaptárnál úgy, hogy előbb kiszedjük a mézkamrából az összes telt, beérett mézes lépeket és helyükre üres lépeket rakunk be. Azután tegyük fal az ablakot, vegyük le a fészek ablakát, ide tegyük fel a seprőgaratot és ebbe egy szál libatollal seperjük bele a mézes lépekről a méheket ; a leseprett lépeket pedig rakjuk be tetővel ellátott ládába.

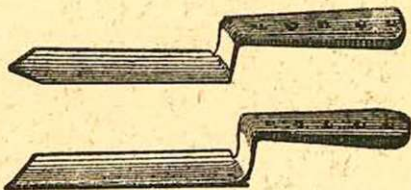
Fekvő és rakodó kaptáraknál a mézzel telt lépeket szintén kiszedjük, helyükre üres lépeket teszünk és ezekre seperjük a méheket a kaptárba.

423. Minden mézet elvegyünk?

A fészkekből sohase vegyük el a mézet. A mézkamrában is hagyjuk ott a téli készletet.

424. Hogyan pergetjük ki a mézet?

A lepecsételt mézes lépek sejtjeiről a viaszfedet fedelezőkéssel lenyesegetjük, vagy pedig sejt-nyitóvillával felnyitjuk. (43. sz. ábra). Ha ez meg van, akkor keretfüllel vagy véggel lefelé a pergetőbe állítjuk a lépeket és először csak lassan, később fokozatosan gyorsabban addig forgatjuk, amíg a méz felerésze ebből az oldalából kifolyott. Ezután fordítsuk át a lépeket és először ezt is lassan, később gyorsabban hajtva a mézet innen teljesen kipergetjük. Ha ezzel készen vagyunk, fordítsuk vissza a lépeket a félbemaradt oldalra és most már ebből egészen pergessük ki.

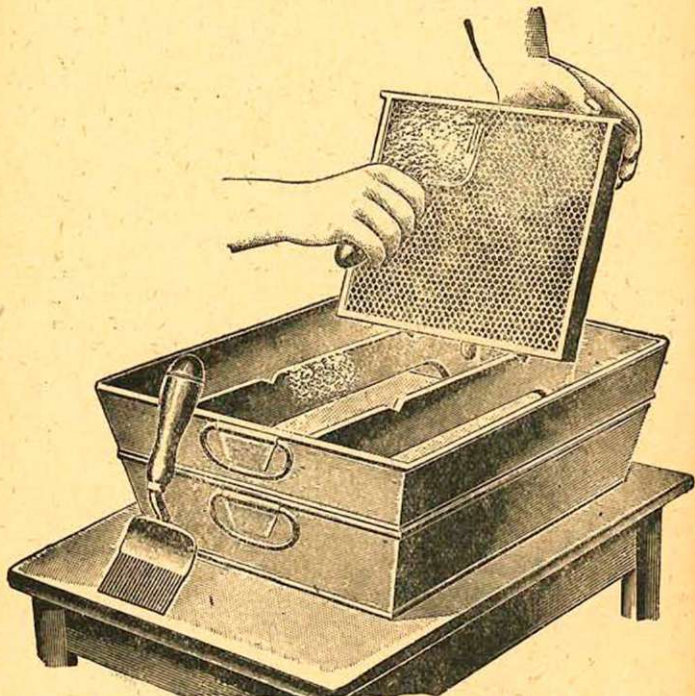
43. ábra. Fedelező kések.

44. ábra. Sejtnyitó villa.

425. Minden lépet kipergessünk ?

Nem. Az új lépekből — ha ez nem volna, akkor amilyen van (amennyiben nem tettük vissza a mézkamrába) — tegyük el minden család részére országosból 7, nagyobból 4—5 teljes mézes lépet télire a lépszekrénybe, amelyeket minden 10—14 napban meg kell kénezeni. Ha azonban még őszig bőven és biztosan lesz hordás, akkor nem szükséges eltenni.

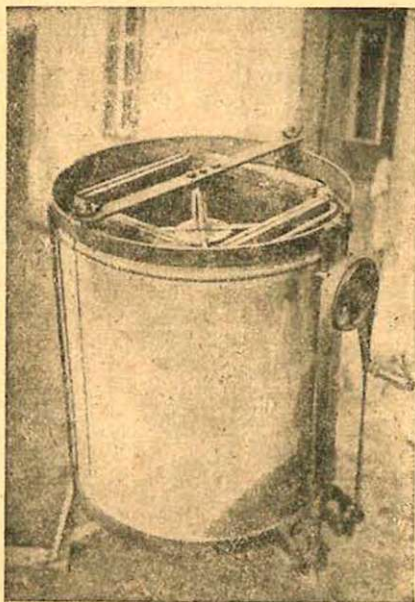

45. ábra. Fedelező tartó és tepsi, amelybe mindjárt a lefedezett viasztörmelékét is berakjuk, ahol megsűrődik a méz az alsó tepsibe.

426. Mit csináljunk a kipörgetett lépekkel ?

Nyáron adjuk vissza a családoknak. Ősszel betelelés után a kipörgetett lépeket már csak tavasszal a bővítésnél adjuk be.

46. ábra. 50×32 nagy kereteknek golyós-csapágyra berendezett pergetője. 4 keret fér bele véggel.

427. Ősszel, betelelés után, hidegben hogyan pergetjük ki a mézet ?

24 órával előbb hordjuk be a kipörgetni való lépeket meleg helyiségbe, pörgetés után pedig a lépeket tegyük el jövő tavaszig a lépszekrénybe.

Ignác: A méhészet kiskönyve.

8

428. *Szabad-e a kipergedett lépeket kirakni a szabadba, hogy a méhek kiszedjék a benne maradt csepp mézet?*

Nem szabad sem nyáron, sem pedig ősszel a betelelés után (amikor már nem lehet beadni), mert az idegen méhek rárepülnek és odaviszik a ragályos betegséget.

429. *Hol képződik a nektár?*

A virágok kelyheiben.

430. *Hogyan alakítják át a méhek a nektárt mézzé?*

Általuk termelt savakat adnak hozzá és így alakítják át élvezhető mézzé.

431. *Mit nevezünk ikrás méznek?*

Amikor a méz elveszti folyékonyságát és olyan lesz, mint a fagyos zsír.

432. *Minden méz megikrásodik?*

Előbb-utóbb minden méz megikrásodik, évek múlva még az akácméz is, amelyből a szőlőcukor kiválik és leülepedik az edény fenekére és ott jégesedik meg, míg a megmaradt gyümölcs pedig egészen meghigul.

433. *Mi okozza a megikrásodást?*

Amelyik mézben kevesebb a gyümölcscukor, az néha már 3—4—6 hónapra kezd ikrásodni, amelyikben pedig a szőlőcukor kevesebb, az csak évek múlva kezd ikrásodni. Végül az az akácméz is megikrásodik, melyben sok a víz. (Híg.)

434. *Hogyan lehet a megikrásodott mézet ismét folyékony állapotba hozni?*

Ha a mézes edényt mézzel együtt vízzel telt edénybe tesszük és 30—40 fok C-ig fölmelegítjük. Ettől 2—3 hétig folyékony marad, de későbbben újból megikrásodik.

435. *Hogyan hozzuk híg állapotba a sejtekben megikrásodott mézet?*

Lefedezzük és a tűzhely fölé rácsra állítjuk, ahol folyékonyvá válik a lépben megikrásodott méz. Mikor a lép már kihült (nem puha), kipergethetjük.

436. *Mennyi a méz fajsúlya?*

1415—1440 gramm között váltakozik.

437. *Milyen edényben tartsuk a mézet?*

Üveg-, zománczott vagy fehérbádgedényekben; hordófélében nem, mert a fa szárad, a dongák szétválnak és így a méz kifolyik.

438. *Szabad-e horgany- és horganyozott bádogban mézet tartani?*

Kereskedőnek nem szabad, csak a méhésznek, de jobb, ha a méhész sem tartja ebben.

439. *Miért nem jó a horgany és a horganyozott bádogedény a méznek?*

Azért, mert a mézben lévő savak marják a horganyt és a méznek mérgező hatása lesz.

440. *Mikor mossuk ki a fehérbádogkannát, ha kifogy belőle a méz?*

Jövőre, amikor újból mézet teszünk bele, mert különben megrozsdásodik.

441. *Mit csináljunk a mézes lépekről pergetésnél lefedezett törmelékkal?*

Szűrőbe rakjuk, átszűrjük és azután langyos vízzel mossuk ki a még benne maradt mézet, amit a méheknek is odaadhatunk, a törmelékből pedig a viaszt kiolvasztjuk.

442. *Milyen helyen tartsuk a mézet?*

Száraz helyen. Pincében nem jó.

443. *Pergetés után hány napra tisztul meg a méz?*

8—10 nap múlva. Ekkor a tetejére felszállott viasztörmeléket és habot lekanalazzuk.

444. *Mitől savanyodhatik meg a méz?*

Ha kipergetjük, még mielőtt beérne és ha erjedő anyag jut bele, mint pl. kenyérmorzsa, gyümölcs stb.

445. *A méz meddig áll el?*

Ha be van érve, örökké.

446. *Megfagy-e a méz?*

A beérett méz bármilyen hideg legyen, sohasem fagy meg. Sőt, még az a föld sem, amire ráöntjük.

447. *Megég-e a méz?*

Ha meggyullad a kaptár és a kaptár farészei égnek, ezen az égő szenes deszkán a méz áttöri magát, elfolyik, de nem ég meg. De kifolyik a kaptár kijáró nyílásán is. Ha azonban egy vasedényben a tűz közepén áll és nem tud elmenekülni, egy ideig forr és aztán meggyullad és elég és vastag sötét megszenesedett réteg marad a helyén.

448. *Meg lehet-e a földre kifolyt mézet állapítani a földben, amikor már beitta ?*

Vegyileg (kémiailag), még 10 hónap múlva is ki lehet mutatni a mézet a földben.

449. *Meg lehet-e a földben a ráfolyott viaszt és a ráhullott virágpórt állapítani akkor, amikor már betaposódott a földbe ?*

A vegyész ki tudja mutatni nemcsak a viaszt és a virágpórt, de még azt is, hogy ha a méhes leég, hogy égett-e bele méh.

450. *Milyen hatása van a mézzel való táplálkozásnak az emberi szervezetre és egészségre ?*

Aki sok mézet eszik, annak nem lesz érzelmeszedése, fizikai és szellemi ereje emelkedik, igen jó egészsége lesz és sokáig él. A gyermekek csontfejlődésére és vérképződésére, szintén nagyon jó és a betegség nem igen fog rajtuk.

451. *Hogy termeljük a csemegegémet ?*

A nagy keretbe 30—40 dekának megfelelő kis kereteket rakunk, melyekbe vékony műlépszalagokat ragasztunk és ezeket kiépítve hordják majd bele a méhek a mézet. Az a fontos, hogy a család népes legyen, de ne legyen túlnagy mézkamrája és egészlép se legyen náluk, hanem csak kiskeretekkel felszerelt keretek.

452. *Mikor rajzik a méh ?*

Akkor, ha már nem fér el a kaptárban.

453. *Miről vesszük észre, hogy a család rajzani készül ?*

Arról, ha a méhek csomóban kiülnek a röpnyílás elé és napközben is a röpnyílás felett, a kaptár

homlokdeszkáján mászkálnak és nem igen mennek virágra. Legbiztosabban pedig arról, ha anyabölcsőket találunk náluk, amikor az anya is megvan a kaptárban és még nem öreg.

454. Rajzáskor melyik méhek hagyják el a kaptárukat ?

Az öreg méhek az öreg anyával. Mielőtt azonban elhagynák kaptárukat, anyát nevelnek az ottma-

47. ábra. A rajzani készülő családok kiülnek a kaptár vagy a kas kijárójába és reggel is ott vannak, amikor hordani kellene.
(Dr. Koppán J. felv.)

radt fiataloknak. Mielőtt elindulnak, előbb teleszívják magukat mézzel és így mennek el.

455. *Mi az oka annak, ha a kirepült raj újból visszahúzódik a kaptárba, ahonnan kijött?*

Vagy nem jött ki az anya, vagy ha ki is jött, leesett a földre és nem tud fölrepülni.

456. *Mit csinálnak a méhek, mikor rajzanak?*

Amikor jönnek ki a kaptárból, olyan vastagon szaladnak kifelé, amilyen bő a kijáró-nyílás és a levegőbe emelkedve, erősen zúgnak és 100—200 □-öl területen röpködnek (kóvályognak), amíg le nem telepednek vagy vissza nem húzódnak.

457. *Mit csináljunk az olyan rajjal, amelynek leesett az anyja és a nép visszahúzódik abba a kaptárba, ahonnan kijött?*

Ha a leesett anya még fiatal, akkor vegyük fel és tegyük vissza a röpnyíláson át a kaptárába és csináljunk a családból másnap műrajt; ha pedig már öreg az anya, akkor hagyjuk a földön elpusztulni. A raj ugyanis ebben az esetben esetleg egy fiatal anyával fog néhány nap múlva kijönni. Esetleg készíthetünk a családnál lévő anyabölcsővel műrajt és akkor nem rajzik.

458. *Mit érünk el azzal, hogy az öreg anyát nem tesszük vissza?*

Azt, hogy most van alkalom arra, hogy a család fiatal anyát nevelhet magának. Ha pedig most meghagynánk, esetleg olyankor pusztulna el (a télen), amikor nem tud a család másikat nevelni.

459. *Először hová telepedik le a raj?*

A közelbe eső fákra egy csomóba.

460. *Mikor megy a raj a fa legmagasabb ágára ?*

Ha az anya fiatal, a potrohája nem nagy és könnyű.

461. *Hogyan segítenek azon a méhészek, hogy a rajok ne menjenek magasan ?*

Van méhész, aki levágja az anya szárnyainak a felét. Vannak, akik a méhes elé 3—4 kast kötnek ki a fára 4—5 méter magasságban, az egyiket csúcsával felfelé, a másikat lefelé és beleszúrnak egy öreg anyát (ha nem is él) vagy üres lépet tesznek bele, amiben már volt fiasítás; ebbe a raj behúzódik és könnyű levenni.

462. *Meddig marad a raj az első helyén ?*

Egy órán belül nem megy el, de egy órán túl minden percben elmehet.

463. *Mit nevezünk első-, másod- és harmadrajnak ?*

Előrajnak azt, ami elsőnek jön ki a kaptárból, másodrajnak azt, ami az első raj után 9—10—11 napra és harmadrajnak azt, amely a másodraj után 4—5 napra jön ki.

464. *Mit nevezünk unokarajnak ?*

Az első rajnak a raját.

465. *Milyen időtájban szoktak az első- és a másodrajok kirepülni ?*

Az előraj szélszemes időben 9 órától délután 3—4 óráig, a másodraj azonban délután 6—7 óráig és szelesebb időben is kijön.

466. *Milyen anyával jön ki a másod- és a harmadraj ?*

Rendszerint terméketlen anyával.

467. *Mit jelent az, amikor a másodraj több csomóban telepedik le a fára ?*

Azt jelenti, hogy annyi terméketlen anya van nála, ahány csomóba telepedtek le.

468. *Hogyan fogjuk be a több csomóba telepedett másodrajt ?*

Ha a méhész az anyákat fel akarja használni, akkor fogjon be minden csomót külön-külön és tegye őket külön-külön anyanevelőbe, ha pedig nincs anyára szüksége, akkor is fogja be őket külön-külön de az egyik csomó kivételével fogja ki az anyákat és dobja el, a népet pedig tegye össze egy kaptárba.

469. *Hogyan fogjuk be a rajt ?*

Ha elérjük a rajcsomót, permetezzük meg jól vízzel és úgy rázzuk be a rajfogóba, vagy ha a fa törzsén van, szintén permetezzük meg, de ilyenkor egy libatollal alulról felfelé söpörjük a rajfogóba.

470. *Mibe fogjuk be a rajt ?*

Kasba, ládikába (amelybe keretet is tehetünk, de nem befogáskor, hanem előbb). Aztán bádog, vagy rajfogó zsákba.

471. *Hogyan fogjuk be azt a rajt, amelyet a rajfogóba se berázni, se beseperni nem lehet ?*

A rajfogóba teszünk egy fias vagy üres lépet (a fias jobb) és a rajfogót a raj fölé kötjük, mire a raj szépen behúzódik a fogóba.

472. *Hogyan fogjuk be a rajt akkor, ha a fenyő ágai közé telepedett ?*

A rajfogóba fias vagy üres lépet teszünk és a fa alá tesszük, azután a fenyőt felülről jól megrázzuk, hogy a méhek lehulljanak. Ha nem mennének a

rajfogóba, hanem felmáztak volna a fára, akkor újból rázzuk le, amíg bele nem húzódnak a fogóba.

473. Hogyan fogjuk be akkor, ha sövényfélébe húzódtott volna a raj?

Tegyünk oda szorosan a sövény mellé egy asztalfélét és tegyük erre azt a rajfogó ládát, amelybe előzőleg egy fias, vagy öreg lépet tettünk és ezt minél közelebb tegyük a rajhoz, ami behúzódik a rajfogóba.

48. ábra. A kereszttel jelölt a raj, melyet tulajdonosa Útő Dániel befog.

474. Hogyan foghatjuk el a kijárónyílásban a rajt?

Készítünk rostaszövetből 60—70 cm hosszú zsákot (az egyik végét vászonnal varrjuk be) és lessük a rajt és amikor azt látjuk, hogy a raj megindult, a zsákot rögtön felerősítjük fél fordítókkal a kaptárra, majd kihúzzuk a zsákot vízszintes irányban, alátesszünk egy karót. Mikor már minden méh benne van, odaöntjük őket, ahová kell.

475. Hogyan fogjuk be a rajt kint a határban?

A rajfogó edényt a balkezünkkel a raj alá tartjuk és a jobbkezünkkel megfogjuk a gallyat, amelyen a raj van és rántunk egyet az ágon, hogy a raj a rajfogóba essen és a rajfogót letesszük a fa alá, hogy a szétrepent méh, ami visszatelepedett az ágra, estig lejjön a rajfogóba, de ha az anya az ágon, maradt, akkor a rajfogóból visszamennek az anyához amit újból be kell fogni.

476. Hány rajt tegyünk egy nagy fekvőkaptárba?

Mindig két rajjal telepítsük be a nagy fekvőkaptárakat; akkor is, ha egyenys.

477. Mi az oka annak, ha a befogott raj újból visszarepül oda, ahonnan befogtuk?

Az az oka, hogy az anya ottmaradt, miért is fogjuk be újból.

478. Miért rajzik a kasból előbb a méhcsalád, mint a kaptárból?

Azért, mert a kasból nem tudják a méhészek a mézet kivenni, mint a kaptárból. Ha nem veszik el a kaptárból, akkor onnan is hamarabb rajzik.

479. *Meddig képezi a raj a méhésztulajdonát?*

Az 1894. évi XII. t.-c. 59. §-a értelmében 48 óráig; tehát ezen időn belül — még ha be is fogta valaki — tartozik visszaadni.

480. *Mit csináljon a méhésztulajdonos akkor, ha a szomszéd nem akarja megengedni azt, hogy az ő telkére repült rajt a tulajdonos befoghassa?*

Menjen el az előjárósághoz, ahonnan egy hivatalos személy az 1894. évi XII. t.-c. 59. §-a értelmében köteles a helyszínen megjelenni és a raj befogásának megengedését elrendelni. A méhtulajdonos pedig vigyázzon, hogy kárt ne csináljon, mert azt meg kell téríteni.

481. *Hány darab lépet teyünk be a kaptárba helyezendő rajnak?*

Az első rajnak annyit, amennyi az előbbi fészékében volt; a másodrajnak pedig kétharmadát, a harmadrajnak pedig felét annak, mint amennyi az elhagyott fészékben volt.

482. *Adjunk-e mézes lépet a rajnak?*

Egy mézes lépet feltétlenül, mert esetleg ott hagyja a kaptárt és megszökik.

483. *Ha nincs lépes mézünk, akkor mit adjunk a rajnak?*

Pergetett mézet vagy cukorfőzetet egy edényben.

484. *Hogyan válasszuk szét az összeszállt rajokat?*

Tegyünk egy sötét helyiségbe egy ládát vagy üres kádats állítsunk bele annyi zöld ágat, ahány raj szállt össze, azután fogjuk be az egész rajt és öntsük a ládába. Estig vagy reggelig minden raj külön-külön felhúzódik egy-egy ágra.

485. *Hogyan állapítjuk meg, hogy ki a raj tulajdonosa, ha ketten is igényt tartanak rá ?*

Befogjuk a rajt, kifogunk közüle vagy 6 méhet, ezek torát színesre festjük, elvisszük jó távol, elengedjük és akinek a méhesébe repülnek a festett méhek, azé a raj.

Vagy pedig kifogjuk az anyát, a méheket kiöntjük és ahová mennek, azé a raj.

486. *Hogyan akadályozhatjuk meg a rajzást ?*

Úgy, ha minden 8 napban az anyabölcsőket lecsípkedjük mindaddig, amíg nem csinálnak bölcsőt, vagy kidobjuk az anyát és csak egy szép nagybölcsőt hagyunk meg; végül pedig, ha műrajt készítenek a családból.

487. *Hogyan akadályozzuk meg a másodrajt ?*

Úgy, hogy amikor az első rajt befogjuk, utána rögtön a rajzott családnál egy anyabölcső kivételével az összes bölcsőket lecsípkedjük, ha pedig már kikelt volna a fiatal anya, akkor az összes bölcsőket megsemmisítjük.

488. *A napnak melyik órájában legjobb műrajt készíteni ?*

Legmegfelelőbb délelőtt 10—11 órakor szélcsendes, napos időben; de ha ekkor nem érünk rá, később (délután) is készíthetjük.

489. *Hányféleképpen lehet műrajt készíteni ?*

Háromféleképpen: rajállapotba tevással, megosztással és röprajtkészítéssel.

490. *Mikor készítsük a műrajt ?*

Ha akácvirágzás alatt rajzani készül a család, akkor rögtön rajállapotba tesszük a családot; ha

pedig nem akar rajzani, akkor csak az akác elvirágzása után.

491. Jó-e műrajt készíteni akácvirágzás előtt ?

Nem jó, mert ha a családot kétfelé osztjuk, kevés lesz a méz, esetleg semmi.

492. Mit csináljunk azzal a családdal, amely akácvirágzás előtt akar rajzani ?

Semmisítsük meg az összes bölcsőit, amíg az akác nem kezd virágzani és ha már virágzik, tegyük rajállapotba a rajzani készülő családot.

493. Hogyan tesszük rajállapotba ?

Az akác elvirágzása előtt vagy az elején, vagy az után, úgy készítjük, hogy elveszük a család összes fiasításos lépeit (anya nélkül) méhekkal együtt s berakjuk egy üres kaptárba. Ha a fiasításos lépeket nem takarnák el a méhek, akkor még seperjünk hozzá a családtól annyi méhet, hogy a fiasítást jó bőven eltakarják. A törzsnek (családnak) pedig adjunk be üres lépeket, hogy az anya petézzon. Ha üres lép nincs, akkor mülépet adjunk be.

494. Hogy csináljuk megosztással a műrajt ?

A fiasítást kétfelé osztjuk. Például tíz fias lépből ötöt berakunk méhekkal és anyával együtt egy üres kaptárba, teszünk hozzá üres és mézes lépét. A másik öt lép a törzsnél marad (maradjon friss pete is), ahol nevelnek maguknak anyát.

495. Hogyan készül a röpraj ?

Egy üres kaptár fészket d. e. telerakjuk üres lépekkel, egy zárkába, de müléppel leragasztva, beletesszük az anyát és ezt a kaptárt odatesszük annak a kaptárnak a helyére, amelyből a röprajt

készítjük; a virágra kiment méhek mind visszamennek a régi helyükre, ott találják ugyanolyan kaptárban az anyjukat, mint amilyenben voltak, behúzódnak és készen van a röpraj. De készíthetjük anyagölcsővel is vagy friss petével. Természetes ezt csak akkor csináljuk, ha hordás van.

496. *Melyik műrajkészítés a legjobb?*

A rajállapotba való tevés, mert ez közelíti meg legjobban a természetes rajzást.

497. *Minden családból készíthetünk műrajt?*

Csak a jó népes családokból.

498. *Hány műrajt csinálhatunk egy családból?*

Ha nem akarunk anyagi áldozatot hozni, akkor minden családból csak egyet.

499. *Hogyan készítünk 2–3 gyöngye családból egy műrajt?*

Ugy, hogy minden családtól elveszünk 3–4 fiasításos lépet méhekkel együtt, berakjuk a keret-tartó ládába, 3–4 cm távolságra egymástól, ahol a méheket megfüstöljük dohányfüsttel vagy megpermetezzük mézes vízzel és letakarjuk lepedővel és így hagyjuk 20 percig, azután berakjuk egy üres kaptárba.

500. *Hogyan készítünk az Ignác-féle fekvőkap-tárba több családtól műrajt?*

Több családtól kiveszünk családonként 1–2 fiasításos lépet méhekkel együtt és berakjuk az Ignác-féle kaptárba, 3–4 cm távolságra egymástól, megfüstöljük őket dohányfüsttel, felrakjuk a fedő-deszkákat a keretek fölé és lecsukjuk a kaptárt, 4–5 óra múlva a berakott lépeket összetoljuk és kész a műraj.

501. *Hogyan készítünk rajt az országos méretű vagy más méretűből az Ignác-féle fekvőbe?*

Az országos vagy más kaptárból az összes fias lépet átvisszük az Ignác-féle fekvőbe, egyik lépet az aljával, a másikat véggel rakjuk le a kaptár fenekére (úgy ahogy elfér); 21 napra, mikor már minden fiasítás kikelt, a lépeket kiszedjük, a méheket visszaseperjük és a kiszedett lépeket átszabjuk a nagykeretbe, visszarakjuk és az anya hamarosan megtermékenyül s rendben lesz a család.

502. *Hogyan készítjük az Ignác-féle kétanyás kaptárból a műrajt?*

Megfogunk egyszerre két teljes mézes lépet és ezt betesszük egy üres kaptárba a H.-rács jobboldalára, melléje 6—8 fias lépet, zárónak 1—2 üres lépet és készen van. A kaptár másik felében ugyanígy. Az egész öt percig tart, mert egyszerre három lépet is lehet vinni.

503. *Hogyan készítsünk gyors felszaporodásnál egy népes családból 2—3 műrajt?*

Úgy készítünk, hogy a családot április 1-től serkentőleg etetjük és amikor már tele van a fészek (ha álló vagy rakodó) fiasítással, akkor rakjuk fel az összes fiasításos lépet a mézkamrába, de anyarácot ne használjunk, a fészket pedig rakjuk tele üres lépekkel s amikor már sok a kaptárban a fiasítás, akácvirágzás előtt csináljunk egynegyedrészes fiasítással, de anyával egy műrajt üres kaptárba, majd 10 nap múlva a törzsből csináljunk még 2 rajt anyabölcsőkkel, de a törzsnél is maradjon egy harmad fiasítás és bölcső; adjunk azután minden rajtnak 1—2 mézeslépet és takarjuk be őket melegen.

504. Hogyan készítsünk több rajt fekvőkaptárból ?

Ugyanúgy, mint ahogy az 503. feleletben van elmondva, azzal a különbséggel, hogy a fekvőkaptárból nem rakjuk a fiasítást sehová, mint a rakodónál vagy az állónál, hanem folyton bővítjük a fészket és anyarácsot itt sem használjunk.

505. Hogyan kezeljük a gyorsrajokat ?

A gyorsrajokat, amikor már megteremnényültek a fiatal anyák és petéznek, kezdjük meg náluk a serkentő etetést, amit csak ősszel, beteleléskor hagyunk abba, de a következő tavaszon, április elsőjén újból kezdjük meg, hogy minél népesebbre fejlődjenek.

506. Hogyan készítsük a seprött rajt ?

A seprött rajt úgy készítjük, hogy kiszedjük a fiasításos lépeket és ezekről annyi méhet seprünk egy ládába vagy kasha, amennyit akarunk.

507. Hány családtól készítsünk egy seprött rajt ?

Amennyivel nem gyöngítjük meg a családokat. Vagyis csinálhatjuk 6—8—10 családtól is egyet-egyét. Mennél több családtól készítjük, annál kevessebbet seprünk be egy családtól.

508. Miért csak fiasításos lépről seperjünk méheket a seprajhoz ?

Azért, mert ezen vannak a fiatal méhek. Az öreg méhek nem jók, mert egy-kettőre elpusztulnak.

509. Mikor adjuk oda a seprajnak az anyát ?

Másnap, addig tegyük a seprajt hűvös, sötét helyiségbe, de adjunk neki mézet.

510. *Mikor ne készítsünk műrajt ?*

Mikor elfagy az akác, gyöngék a családok és ha más virágzásra is rossz az esztendő.

511. *Hogyan készítsük a rajt kasból ?*

A kast csúcsára állítjuk és a nyílására borítunk egy türes kast. Az érintkezésnél egy lepedővel körülkötjük és az alsó kast alulról mindig feljebb és feljebb két vesszővel jobbról-balról addig veregetjük, amíg

49. ábra. Rajkidobálás kasból.
(Dr. Koppán J. felv.)

a felső tıres kasban egy méhcsomó nincs, ahol az anya is ott van. Azután az új rajnak a kasát állítsuk a törzs helyére, vagyis annak a családnak a helyére, amelybıl a mőrajt készítettük. Ezt nevezzük dob-rajnak.

512. Mirıl vesszük észre, hogy az anya is a csomóban van ?

Arról, hogy az üres kasban a felvonult méhek egy csomóban vannak, ha szét vannak, akkor nincs ott az anya.

513. Meddig lehet a méheket a kasból kidobolni ?

Addig, míg melegek vannak; mihelyt beállnak a hűvös napok (ősszel), már nem mennek ki.

514. Hogyan gondozzuk a rajokat ?

A természetes rajt befogás után 3—4 nap múlva vizsgáljuk át és ha nem volna anya nála, akkor adjunk neki friss petés lépet. Azután tisztogassuk ki az aljdeszkát és ha nincs méze a rajnak, akkor adjunk nekik; esetleg alkalmazzunk serkentő etetést; ha gyenge, akkor adjunk be egy másik népes családtól elvett érett, fiasításos lépet méhek nélkül; 8 nap múlva még egyet adjunk be, és ahogy a szükség kívánja: bővítsük vagy szűkítsük a raj fészket.

515. Minden rajt megvizsgáljunk 3—4 napra, hogy van-e anya ?

Megvizsgálhatunk minden rajt, azonban petét négy napra csak az első rajnál nézhetünk, illetve találhatunk, mert a másod- és harmadrajoknál nincs még pete, mert terméketlen anyával mentek ki. Ezeknél legfeljebb 14—16 nap múlva találunk petét. Ha erre az időre nem találunk, akkor ezeknek is adjunk friss petét, nehogy ályanyások legyenek.

516. Mi a teendője a rajzás után a méhésznek ?

Vizsgálja át az összes családokat, hogy van-e mindenhol anya. Ahol nincs, oda adjon be friss petés lépet, amelyet négy nap múlva nézzen meg, a befedett anyabölcsőt csípje le és csak a nyitottat hagyja meg. Öt nap múlva újból nézze meg és az apró anyabölcsőket metélje le, csak két szép példányt hagyjon meg; majd 24 nap múlva nézze meg, hogy az anya petézik-e már.

517. Mindig meg kell keresnünk az anyát, ha azt akarjuk megtudni, hogy van-e anya ?

Nem. Elég, ha minden sejtben egy friss petét találunk.

518. Hogyan védekezzünk a mézharmat ellen ?

Tavasszal és nyáron a mézharmat nem veszedelmes, de ősszel igen, mert télen vérhast kapnak tőle a méhek és belepusztulnak. Ezért leghelyesebb 4 km távolságra vinni a méhéket, vagy kiszedni a jó mézet és ősszel a begyűjtött mézharmatot kivenni és helyette a jó mézet visszaadni. Ez az egyedüli védekezés.

519. Hogyan vesszük észre, hogy a méhek a mézharmatot hordják ?

Arról, hogy augusztus--szeptemberben a fűz és a jegenye leveleiről édes nedvet gyűjtenek, ha megnézzük a fák levézetét, fényes, nedves és néha levéltetvek is vannak rajtuk. Néha a kaptár feneke úgy néz ki, mintha liszttel volna behintve, amint hordják kifelé a megjegecesedett mézharmatot (de nem mindig jegecesedik meg). Ugyanez látszik a kijárónyílásban is és előtte a földön.

520. *Mikor vándoroljon a méhészt?*

Akkor, ha a vidéken csak egy hordás van, vagy messze esik tőle a virágzó növény és hogyha ott, ahová megy, bőven van mézelő virág és az idő is kedvező.

521. *Vándorlásnál (nyáron a nagy melegben) mire legyünk tekintettel?*

Arra, hogy úgy legyenek a méhek elhelyezve, hogy bőven kapjanak levegőt és hogy a mézes lépek ki legyenek szedve. Azután ahová vándorolunk, ne legyen sem ott, sem a környéken ragályos betegség. És amennyiben nem vonattal vinnénk a méheket, ha csak lehet, autón vagy rúgós (féderes) kocsin szállítsuk őket.

522. *Hogyan járjunk el a második akácra való vándorlásnál?*

Nagy vonásokban a következőképpen: először is már kora tavasszal keressük ki azt a helyet, ahová vándorolni akarunk. Azután úgy alkudjunk ki, hogy amennyiben pergetünk, (mert a jég is elverheti a virágot), adunk kaptáranként $\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{2}$ kg mézet. Nagyon célszerű továbbá, ha a megbizottunknál hagyunk egypár válaszborítékot (megfelelő értékű bélyeggel és minta érték nélkül) jelzéssel), melyekben a virágzást megelőzőleg 3—4 naponként, később naponként küldjön nekünk virágot, hogy pontosan tájékozva legyünk a virágzás idejéről.

523. *Mire legyünk tekintettel a tarlóvirágra való vándorlásnál?*

Tarlóvirágra csak akkor vándoroljunk, ha a július elég nedves volt, ha a virág nem kisujjni apró; továbbá ha július végén, augusztus elején megázott a föld (legalább 60—80 mm csapadék volt).

Végül pedig legyünk figyelemmel arra, hogy fekete földben, nem pedig homokosban legyen a tarlóvirág (tisztesfü), mert homokban nem mézel.

524. Ha vándorlásnál másnak a hibájából elpusztultak a méhek, ha nincs mérleg, hogyan állapítsuk meg, hogy milyen népes volt a család ?

Olvasson ki 1000 méhet és amilyen csomó lesz a megolvasott 1000 méh, ugyanolyan csomókat csináljon a többi lehullott méhekből és ahány csomó lesz belőle, akkor annyi ezer méh volt az elpusztult család. Lásd a 282. kérdést.

525. Mit csináljon a méhésztudós augusztusban, ha a családok meggyöngültek és nincs kilátás hordásra ?

Hajtsa le a mézürből a fészekbe a méheket és zárja el a mézürt. Rakodó kaptárnál ürítse ki a felső ládát és fedődeszkát rakjon a fészek fölé. Ha pedig fekvő a kaptár, akkor szűkítse összebb a családot. Ezáltal több mézet hordanak és jobban telehordják mézzel a lépeket. Végül a viaszmosolyok ellen is jobban tudnak így védekezni.

526. Hogyan állapítsa meg a méhésztudós, hogy elég lesz-e a méz télire ?

Ha rossz az esztendő, úgy augusztus végén, szeptember elején — ha máskor nem lehet, — estefelé — össze kell írni a családoknál mennyi a teljes, mennyi a fél, a háromnegyedes mézeslép és ha ezt papíron elosztjuk, akkor látni fogjuk, kell-e a családokat etetni, vagy elég lesz-e a lépes méz, amit náluk találtak.

527. Mikor teleljük be a méheket ?

Szeptember közepe után vagy október elején, amikor már hűvösebb napok járnak.

528. Miért nem lehet előbb betelelni a családokat?

Azért nem lehet, mert korábban még annyi a fiasítás, hogy a teljes mézes lépeket (különösen az állóknál) nem lehetne elhelyezni s ezenkívül melegebb időben a rablás is hamarabb kiütne.

529. Miért szükséges a méhek betelelése?

A méhek betelelésével tulajdonképpen az életben maradásukat biztosítjuk, amennyiben gondoskodunk a kellő mennyiségű táplálékukról és a fészek téli elrendezéséről.

530. Hogyan történik a betelelés?

Alsó kijárával bíró országos méretű álló kaptáraknál vagy más méretű kaptáraknál úgy történik, hogy a fészekből kiszedjük a két első lép kivételével az összes lépeket, melyek közül külön tesszük a fiasításokat, teljes mézeseket, félig meghordottakat, öreg lépeket és azt a lépét is (két lép közé), amelyiken az anya van; azután rögtön visszateszszük azt a lépét az alsó sorba, amelyen az anya van és most már a mézkamrájából kezdjük a lépeket kiszedni s amint a teljes mézes lépekhez értünk, azokból 7—8-at méhekkal együtt a fészek felső sorába, az alsó sorba pedig a fiasításos lépeket, azután 6—7 félig mézzel meghordott mézes lépét, utolsónak pedig 1—1 öreg üres lépét teszünk, majd felvesszük a Hannemann-rácsot s ezután a mézkamrából az összes méheket lehajtjuk a fészekbe, ezt fedődeszkával elzárjuk a mézkamrától és feltesszük az ablakot a mézkamrára; a még kint levő lépekről a méheket lesöpörjük a fészekbe és amikor már minden méh a fészekben van, feltesszük az ablakot és az ajtót. Ezzel a család be van televe.

A felül kijáró álló kaptáraknál a teljes mézes lépeket a legfelső sorba, alája a fiasításokat és a

félig meghordottakat, azután pedig a többi alsó sorba az üres lépeket tesszük és az egész kaptárt lakja a család.

531. Hogyan teleljük be a fekvőkaptárakban a méheket ?

A kijárónyílással szembe helyezzük el a teljes mézes lépeket, és a teljes mézeslépek mellé jobbról-balról a félig meghordottakat rakjuk, aztán egyik oldalra 2—2 vagy 3—3 üres zárólépet teszünk.

532. Hogyan teleljük a rakódót ?

Ugyanúgy, mint a fekvőt.

533. Hogyan teleljük be a kétanyás családot ?

A Hannemann-rács jobboldalára is és a baloldalára is 4—4 teljes mézes lépet teszünk, ezek mellé egyik felébe is meg a másik felébe is 4—5 fél mézes lépet, azután a fiasítást és végül az üresekét. Ha népes a család, az összes lépeket bent hagyjuk.

534. Szabad-e a teljes mézes lépek közé üres vagy félig meghordott lépet helyezni ?

Semmi szín alatt sem szabad, mert ez a hosszú, szigorú télben könnyen a család halálát okozhatja.

535. Adjunk-e be télire virágporos lépet a családnak ?

Igen. Álló kaptárnál előre vagy az alsó sorba, fekvőnél vagy rakodónál pedig a félmézesek után, ha azokban nem volna.

536. Hány kilogramm mézet adjunk télire egy családnak ?

Országos méretű álló kaptárba 8—10—12 kilogrammot. Gyöngébbnek kevesebbet, népesebbnek

többet. A felül kijáró kaptáraknál a fent említett mennyiségnél többet kell adni 2—4 kg-mal.

537. Hány kilogramm méz szükséges télire a fekvő kaptárban levő családnak ?

16—18 kg, szükséges, felül kijárónál 18—20 kg.

538. Hány lépre teleljük be a családokat ?

Mindig többre, mint amennyit eltakar a család, mert levegőre is szükségük van. A felül kijáró kaptárt azonban egészen tele hagyjuk léppel.

539. Hány sorra teleljük be a gyenge családot ?

Ha a gyenge családokat a fiatal idei anya kedvéért minden áron ki akarjuk teleltetni, akkor, ha álló a kaptár, az alsó sorban egy sorba törtéjük. Előre teszünk egy virágporos lépet, utána a fiasításosat s ez után a mézcs lépeket. A keretek tetejére vesszöt vagy zsindelyből hasított pálcikát teszünk és erre rakjuk a fedődeszkát. Felülkezelőknél 2 léppel többre, mint amennyit eltakar.

540. Hány teljes mézes lépet adjunk az egy sorra telelt gyöngye családnak ?

Annyi teljes mézes lépet adjunk be, amennyit eltakar az 1 sorra telelt család.

541. Jó-e a méheket pincében teleltetni ?

Igen, ha száraz, szellős, sötét és a méhek nincsenek zavarva, a tél pedig hideg.

542. Hány fok meleg legyen a pincében vagy veremben ?

3—4, de legtöbb 6 C. foknál nagyobb meleg ne legyen, mert először is nyugtalanul telelnek, másodsor megindul a fiasítás, a méz elfogy és éhenpusztulnak.

543. *Mi az előnye a pincében vagy veremben való telettetésnek?*

Az, hogy egy télen alig fogyasztanak többet, mint 1, esetleg $1\frac{1}{2}$ kg mézet, míg a szabadban ez idő alatt 4—5 kg-ot.

544. *Mikor vigyük le a méheket a pincébe, verembe stb. és mikor hozzuk fel?*

Akkor vigyük le, mikor már kezd fagyni; fel pedig akkor hozzuk, ha a fagyveszély már elmúlt, február végén, március elején.

545. *Előbb nem hozhatjuk föl?*

De igen, ha azt látjuk, hogy a decemberi egy-két napos hideg után állandóan gyöngé és úgy is marad az idő, akkor hordjuk föl és fönt is hagyhatjuk.

546. *Mitől féltsük a pincében vagy a veremben a méheket?*

Az egerektől, ezért lehordás előtt a fogas szűkítőt fel kell rakni.

547. *Jól telet-e minden család a pincében és veremben?*

Sokszor csak a gyöngék, a népesek nyugtalanok, különösen ha nincs elég levegő és a helyiség meleg.

548. *Lehet-e még más helyiségben is teletetni?*

Hegy oldalába vágott verembe és külön e célra épített épületben, amelyen szellőztető is van és télen nem zavarja senki.

549. *Milyen rőpnyílásszűkítőt használjunk és mikor rakjuk azt fel?*

Fogas szűkítőt (nem összetolható), amelyet szeptember közepe után vagy teleléskor már felrak-

hatunk, hogy az egerek ne mehessenek be a kaptárba. A következő tavaszon a gyümölcsvirágzásnál pedig leszedhetjük.

550. Hogyan fejlesztjük le a kasos családot kaptárba ?

Rátesszük a kast tavasz kezdetén egy olyan ládára, amelyben olyan keretek vannak, műléppel beragasztva, mint amilyenek a kaptárban lesznek, vagy pedig ha felül kezelő a kaptár, akkor a kaptárra tesszük a keretek fölé és amelyekben szintén műlépek vannak és mikor az anya lemegy a ládába vagy a kaptárba, anyarácsot teszünk a kas és a láda, illetve a kaptár közé, hogy az anya föl ne mehessen a kasba. Ilyenkor a kijárónyílás a ládán, illetve a kaptáron legyen, hogy ott járjanak ki és be a méhek. Ősszel aztán a kas lépeit átszabhatjuk keretekbe. De esetleg nyáron is átszabhatjuk és este adhatjuk be a kaptárba.

551. Mikor telepítsük át a családot kasból kaptárba ?

Rajzás után 20—21 napra, de legjobb ősszel, amikor már az összes fiasítás kikelt és hűvös napok vannak, de még nem fagy, mert nyáron hamarabb kiüthet a rablás.

552. Ha ősszel nem érnénk rá, mikor lehetne még az átszabást eszközölni ?

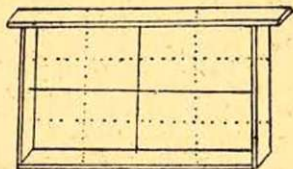
Tavasszal, március első napjaiban, amikor itt vannak az első meleg napok. A fiasítást ilyenkor be kell vinni meleg helyiségbe és ott beszabni.

553. Csak kasokat lehet átszabni ?

Kis kereteket szintén lehet nagy keretekbe illetve nagy kaptárakba.

554. *Hány lépet szabunk át az országos méretűből az Ignác-z-féle nagy keretbe ?*

Négyet. A keretbe keresztbe + (50. sz. ábra szerint) fél vagy 1 milliméter vastag drótot húzunk és minden részbe egy-egy lépet teszünk, amelyet hánccsal átkötünk.

50. ábra. 4 drb orsz. méretű lépet lehet e nagy keretbe beleszabni. A keresztvonal + drótot, a pontok ..... az átkötőhánccsal ábrázolja.

555. *Hogyan melegítsük föl a hideg kaptárt ?*

Tegyünk bele 2—3 rét rongyot, erre forró téglát és csukjuk le a kaptárt. Mikor felmelegedett, a téglát és rongyot vegyük ki.

556. *Hogyan történik a kasból való áttelepítés kaptárba ?*

A kast csúcsára állítjuk, a nyársakat kihúzzuk vagy éles fanyeső ollóval elvágjuk és azután egy éles késsel a kast a léputcák irányába kétfelé vágjuk, a lépeket egyenként kiszedjük, a méheket a kaptárba seperjük róla, azután a lépet lapjával az asztalra helyezzük, ráteszünk egy üres keretet, a kereten belül a lépet elvágjuk és belenyomjuk a keretbe, azután a kaptárba rakjuk. Ha pedig a lép kiesne a keretből, akkor kössük körül hánccsal vagy pápírsineggel.

557. *Mikor és hogyan szédítsük le a kasokból a méheket?*

Késő ősszel, amikor már a fiasítás mind kikelt, a kas alá teszünk egy ládát, amelybe egy tölcésáralakú rostaszövet van elhelyezve. Ez alatt a rostaszövet alatt gyujtsunk meg egy száraz salétromos vásznat, melynek füstjétől a méhek a föléje helyezett kasból lehullanak a tölcésáralakú rostaszövet körül. A méheket azután hamarosan egy ládikába vagy kap-tárba öntjük, mert magukhoz térnek.

558. *Hogyan készítjük el a salétromos vásznat?*

Veszünk egy deka salétromot, feloldjuk egy deci vízben és ebbe áztatjuk a 10 □ cm vásznat, amit megszáritott állapotban a kas alatt meggyujtunk.

559. *Ha kások családokat vásárolunk, csak a tulajdonos szédítheti le a méheket?*

Ha az állományunk szaporulatára olcsón megvesszük a méheket, akkor mi is leszédíthetjük, csak utána szedjük ki a kasból a lépeket, hogy nincs-e benne ragályos álcárothadás.

560. *Mit csináljunk a leszédített kassal, illetve a méhcsalád fiasításával?*

Hogy a ragályos álcárothadást be ne hureoljuk a saját méhesünkbe, szedjük ki a kasból a lépeket s figyeljük meg, hogy a lépek sejtjeiben nincs-e kikeletlen fiasítás. Ha találunk, azt bontsuk fel és ha enyvhez hasonló nyúlós anyagot húzunk ki a felbontott sejtből, akkor ragályos. Ebben az esetben a méheket ne vigyük el és fertőtlenítsünk mindent amit a kas megvizsgálásánál használtunk. Lásd a »Méhék ragályos álcárothadása és az ellene való védekezés« című könyv II. kiadását.

561. Mikor takarjuk be a méheket ?

Összel, amikor már dér van ; az állónál tegyünk a fedődeszkára is és a fészekablakra is 5—5 ív ujságpapírt, vándor és rakodó kaptáraknál ugyan ennyit teszünk.

562. Meddig hagyjuk fent a takarókat ?

Amíg a mézkamrát meg nem nyitjuk, vagy amíg állandó 16—18 fok melegnek nem lesznek.

563. Csak papírral lehet a méheket betakarni télire ?

Lehet még szalmapárnával, szénával, ronggyal stb., ami nem vizes, csakhogy a szalmapárna, ha kiszedjük, sok helyet foglal el és gyúlékony.

564. Hogyan takarjuk be a széna-, vagy szalmapárnával a méheket ?

Úgy, hogy a fedődeszkát szedjük le és csak a szalmapárna legyen a kereteken.

565. Miért nem teszünk vastagabb takarót a papírból ?

Azért, mert akkor erősen izzad a család és megpenészednek a lépek.

566. Mit csináljon a méhészt azzal a családdal, amely télen erősen zúg ?

Kaparóvassal nyúljon be a röpnyíláson és ha az aljdeszkáról léptörmeléket húz ki, akkor egér van bent ; ha összeharapdált méheket húz ki, akkor cickány van bent. Ha cukormorzstát húz ki, akkor megcukrosodott a méz, ilyenkor langyos vizet adjunk be a méheknek a fészek fölé, mellyel feloldják a megcukrosodott mézet.

567. *Hogyan adjuk be a vizet ?*

Ha nincs megfelelő itatónk, akkor egy befőttes üveget öntsünk tele langyos vízzel, kössük be a száját sűrű vászonnal és ezt szájjal lefelé fordítsuk a kerektekre, ahonnan az átszűrődő vizet elhordják és feloldják a megjegecesedett mézet.

568. *Hogyan fogjuk ki az egeret és a cickányt ?*

Felteszünk egy zsákot a röpnyílásra és megkezdjük a lépeknek a kiszedését. Erre az egér biztosan zsákba fut. Hidegben vigyük be a kaptárt a melegre és ott bontsuk ki.

569. *Hogyan védekezünk a cinkék és a harkályok ellen ?*

Egy olyan sodronyhálót feszítsünk ki a méhes elé, amelynek a szemein (nyílásán) nem férnek át a madarak. Ezenkívül dobáljuk meg úgy a harkályokat, mint a cinkéket. A harkály különben se megy oda, ahol emberek járnak.

570. *Minden harkály veszedelmes ?*

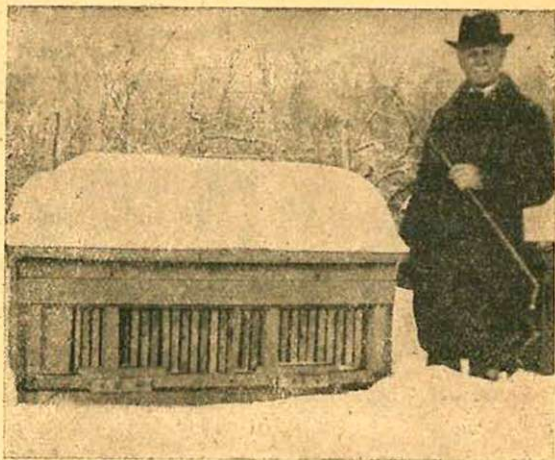
Leginkább a zöld harkály. A tarka harkály nagyon ritkán bántja a kaptárt. Vaktöltéssel riasztjuk el.

571. *Mit csináljon a méhész télen a röpnyílásba lehullott méhekkal ?*

Egy darab vesszővel kaparja ki onnan a méheket.

572. *Havazáskor mi a teendője a méhésznek ?*

Tisztogassa le a havat úgy a kijáró deszkáról, mint a kaptárak elől.

51. ábra. Télen-nyáron nyitva álló kaptárban azért nem fagnak meg a méhek, mert mézük van.

573. *Mi a teendője a tisztulási kirepülésnél a méhésznek?*

Terítsen a méhes elé — ha van — szalmát, szedje le a röpnylásszúktítőket, figyelje meg, hogy repül-e minden család.

574. *Hogyan kényszerítse a méhész azt, a családot a tisztulási kirepülésre, amely nem akar kirepülni?*

Zörgesse meg jól a kaptár oldalát és ha így sem akar repülni, akkor fecskendezzen be hozzájuk langyos mézet, vagy etesse meg őket ugyancsak langyos mézzel és ez majd kihajtja őket.

575. Mit csináljon a méhész a tisztulási kirepülésnél lehullott méhekkal ?

Szedje össze egy szitába, borítsa le és vigye a melegre. Ha már fölmelegedtek, eressze őket szabadon.

576. Mikor hullanak le a méhek éhen ?

A méhek lehullhatnak nyáron is ha nincs mézük és olyan hűvös az idő, hogy nem járnak; legtöbbször azonban a tavaszi hűvös időkben hullanak le éhen a kaptár aljdeszkára, de lehullhatnak télen is. Ha most már észre vesszük, hogy baj van a kaptárban és azt látjuk, hogy még egyik-másik mozog, akkor permetezzük meg őket langyos mézes vízzel, vagy cukros vízzel és magukhoz térnek, azután adjunk nekik elég mézet és a család rendben lesz. Ha hideg volna, akkor vigyük be őket meleg helyiségbe és ott permetezzük meg.

577. Mivel etessük télen a méheket?

Télen nem jó a méheket etetni, de ha nincs ennivalójuk, a következőképpen járjunk el: a kaptárakat behordjuk egy jól befűtött, elsötétített helyiségbe és ott a mézet egyszerre mind beadhatjuk nekik, majd ha kihűlt a helyiség és már összehűzódtak, akkor kitesszük őket a helyükre.

Télen gyöngén langyos pergetett mézzel etessünk, de még jobb lépesmézet berakni s ha méz nincs, akkor cukorsziruppal (1 kg-hoz 6 deci vizet adjunk). Sült csirkével semmiesetre sem szabad, mert nem eszik meg.

578. Hogyan gondozzuk télen a méheket ?

Néha-néha megnézzük nincs-e a kaptár körül valami baj, a kijárónyílás nincs-e eldugulva, a hallgatócsövet tegyük a kijárónyílásba és hallgassuk meg, hogy élnek-e.

579. *Mit csináljunk akkor, ha már december 15-től február elejéig állandóan szigorú hideg volt és attól lehet tartani, hogy a fészekből kifogyott a méz, tovább húzódni pedig mézes lépekre nem bírnak?*

Bevisszük a családokat egy jól befűtött és elsötétített helyiségbe, ahol 5—6 napig hagyjuk, mikor áthúzódtak a mézeslépekre, hagyjuk kihűlni a helyiséget 2 napig, hogy összehúzódjanak, majd a helyükre visszük őket. Ha nincs helyiségünk, akkor forró téglákat rakjunk a fedődeszkákra, hogy belül a kaptár annyira felmelegedjen, hogy áthúzódhassanak.

580. *Hogyan olvasszuk ki a viaszt?*

Egy fazékba vagy üstbe teszünk egy darab széles cserepet, hogy a zsák oda ne süljön és teleöntjük vízzel, azután a léptörmeléket beletesszük egy ritka szövetű zsákba, amit bekötünk, majd a zsákot tartalmával együtt behelyezzük az üst vízbe; azután zsineggel ellátott téglát teszünk a zsákra, hogy a zsákot a fazék fenekére nyomja s elkezdjük lassú tűzön főzni, miáltal a tiszta viasz a víz tetejére jön fel. A viaszt lekanalazzuk vízbe, vagy ha meghűl a víz az üstben, a megfagyott viaszt kiemeljük. Vagy esetleg a lép törmeléket nem tesszük zsákba, hanem csak vízbe s főzéskor ritkás rongyon az alatta lévő vízbe átszűrjük. Jobb azonban zsákba.

581. *Milyen üstöt használjunk viasz főzésre?*

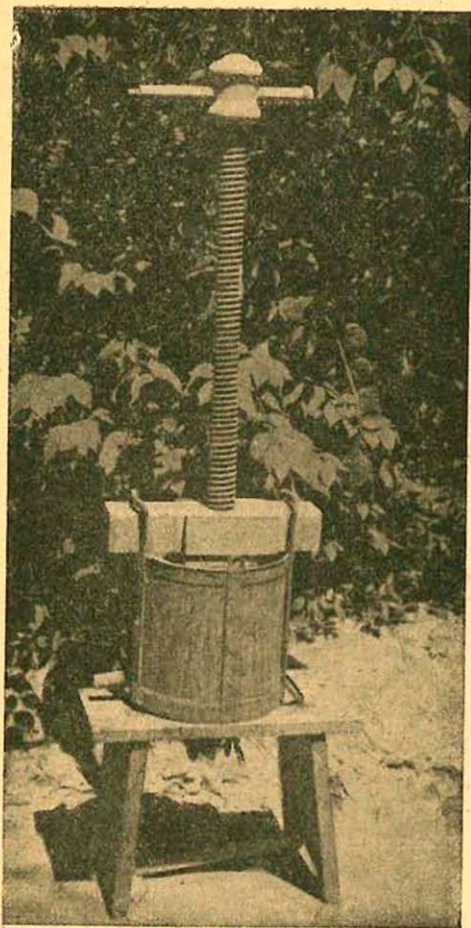
Zománcozott, réz vagy fehérbádóg üstöt, mert a vasüstben megbarnul a viasz.

582. *Jó-e a viaszt kipréselni a zsákból?*

Igen, mert préselve több viaszt nyerünk belőle.

583. *Hogyan történik a préselés?*

A zsákot, amikor egy ideig főztük a viasszal és már nem jön viasz a víz tetejére, kivesszük, bele

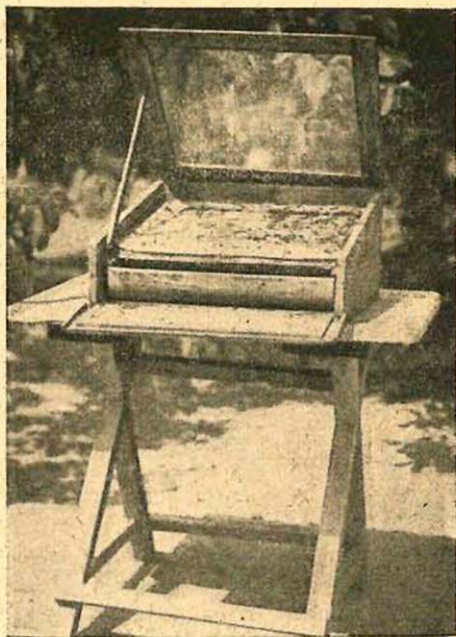
2. ábra. Kútvödörből és káposztáshordó présből készült viaszprés.

tesszük zsákostól a présbe (52. sz. viaszprés) és addig csavargatjuk a prést, amíg csak jön belőle a viasz.

584. *Milyen viaszolvasztó a legjobb ?*

Az a legjobb, amelyben prés is van és mikor már a viasz nagyrésze kiolvadt, a sonkolyt kipréselhetjük.

585. *Milyen viaszolvasztót lehet még használni ?*
Gőzviaszolvasztót.

53. ábra. Napviaszolvasztó. Jól zárható láda, melynek második fekéjén fehérbádóg van, a láda tetején felnyitható üveg alatt a napon kiolvad az öreg lépből a viasz és az alatta levő vizesvályúba folyik.

586. Hogyan fehértjük a viaszt ?

Olyan fatáblát mint egy rajztábla, bemártunk hideg vízbe, onnan a forró viaszba, innen megint a hideg vízbe. Azután a ráragadt viaszlapot lehúzzuk, majd szalagokra daraboljuk, vizes deszkára rakjuk és pormentes helyen kitesszük a napra, ahol többször megöntözzük és megforgatjuk.

587. Szükséges-e a méhészetben a fehér viaszból készült mülép ?

Nem szükséges, legfeljebb akkor, ha csemege mézet termelünk.

588. Hogyan öntjük formába a viaszt ?

Egy széles zománcozott lábasha 2 ujjnyi vizet öntünk, beletördeljük a viaszt, lassú tűznél felmelegítjük és mikor teljesen felolvadt, félrehúzzuk, hogy a tűzhelyen hűljön ki, másnap a kerek tömbviaszt kivesszük, az aljáról a salakot lefaragjuk és készen is van.

589. Ha nem tiszta a viasz, hogyan tisztítjuk meg ?

Tiszta vízben többször lassú tűznél felmelegítjük, esetleg szűrőn megsűrjük.

590. Mikor készítsük a mülépet ?

Tavasszal vagy nyáron, amikor meleg idők vannak. Ha télen készítjük, akkor nagyon megre fűtött szobában végezzük ezt a műveletet, mert különben törni fog, mint az üveg.

591. Hogyan készítjük a mülépet ?

Előbb elkészítjük a kenő vagy öblítőanyagot, amely áll : 1 rész szesz, 1 rész méz és 1 rész vízből ; ha nincs szesz, akkor 2 rész víz és 1 jó rész mézből,

vagy pedig $\frac{1}{4}$ kg háziszappant feloldunk 1 liter vízben. A mülépprest vízszintes asztalra tesszük, beleöntjük az öblítőanyagot, lecsukjuk a tetejét és azután visszaöntjük abba az edénybe, ahonnan kiöntöttük. Mikor az öblítőfolyadék jól kicsurgott a présből, akkor a jó forróra fölmelegített viaszból — egy szűrőn keresztül — merítünk egy szedőkanállal és azt

54. ábra. Mülép-préselés. Első a présbe önti a viaszt, második kiönti a prés szélére kiszorult viaszt, harmadik lefejt a mülépet a prés felső részéről.

félkörben beleöntjük a présbe, amelynek a tetejét gyorsan lecsukjuk. Ezután a prés szélére kiszorult meleg viaszt visszaöntjük az olvasztóba, a prést 3—4 másodpercig hideg vízbe mártjuk és onnan kivéve, a szélire fagyott viaszt kivágjuk és a két hüvelykujjunkt a prés két sarkvasa alá dugva felnyitjuk és a kész mülépet a prés fedeléről levesszük.

592. Mikor jó a mülép ?

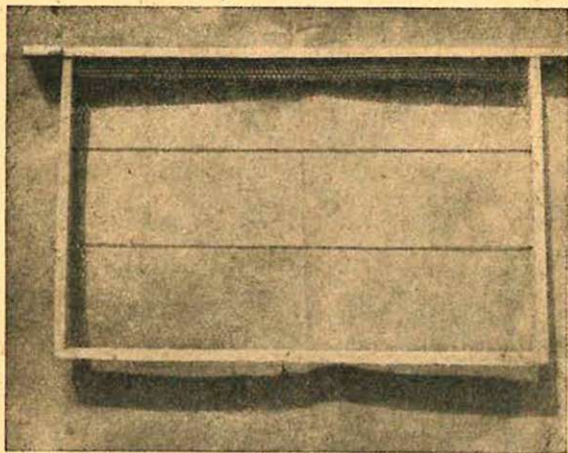
Akkor, ha nem vastag és a sejtnyomok élesek.

593. Mikor ragasszuk be a műlépet ?

Meleg időben, amikor a műlép nem törik.

594. Hogyan készítsük el a műlépet keretbe való ragasztásra ?

Országos méretű műlépeknél mind a két oldalból (alulról fölfelé) kétharmadrészig levágunk 6—6 milliméter szélességű szalagformát, az aljából pedig egy és fél centimétert azért, hogy ha a műlép a kap-tárban egy kicsit nyúlik, legyen alatta annyi hely, hogy nyúlhasson. Ugyanis ha nem lenne elég hely a nyúlásra, akkor a lép kidomborodik és púpos lesz.

55. ábra. Keresztbe húzott 2 szál $\frac{1}{2}$ -ed vastag fekete dró-
nagyszerűen megfelel, csak a keret felső lécének a belső (alsó)
feléhez kell előbb a műlép felső szélét ragasztani, illetve
rákenni.

595. *Hogyan ragasszuk be a műlépet ?*

A keretbe belehelyezzük a ragasztódeszkát, azután a deszkára ráhelyezzük az elkészített műlépet, amelynek le nem vágott részeit egy evőkanállal, melegített viaszból, odaöntjük a felső keretléc belső oldalához, vagy esetleg ragasztólámpával öntsük be mindét oldalon. Lehet még a műlépet hidegen egy tompa késsel is (ha a lép jó puha) a keretre rákenni.

596. *Hogyan ragasztjuk be a nagy keretbe a műlépet ?*

A nagy keretbe bele húzunk 2 szál $\frac{3}{4}$ (háromnegyed) milliméter vastag drótot vízszintesen, a keretet a felső keretléc élére felállítjuk az asztalon, ráhelyezzük a műlép szélét, késsel a felső keretléc belső felére rákenjük és azután a ragasztódeszkán elsimítjuk. Az első kerettől 1 és fél—2 cm magasabban álljon a műlép alja és oldalt 2—3 mm távolságra legyen a keret oldalléctől, hogy nyúlhasson.

597. *Drótozzunk-e minden keretet ?*

Csak a nagyméretű kereteket, az országos méretűt nem.

56. ábra. Műlép sarkantyút melegítő szeszlámpa.

598. *Hogyan drótozzuk a kereteket ?*

A kereteket még ha nagy keret, akkor is csak keresztbe drótozzuk (55 ábra) szerint és pedig 2 szál $\frac{3}{4}$ milliméteres fekete drót azért elég, mert a vízszintes drót tarja meg a lépet, hogy le ne csússzon.

599. *Hogyan sarkantyúzzuk a drótot a műlépbe ?*

Úgy, hogy a sarkantyút megmelegítjük és rá tesszük a drótra és ha nagyon meleg a sarkantyú, akkor gyorsan végigtoljuk a dróton, ha pedig nem nagyon meleg, akkor még lassabban és így a meleg

57. ábra. Virágzó cseresznyefák.

(Dr. Koppán J. felv.)

sarkantyútól a mülép megolvad és a mülépbe nyomott drót belefagy a mülépbe. A ragasztó deszka belseje vizes legyen.

600. Mikor ültessük a mézelő fákat ?

Ősszel, levélhullatás után, amikor már a dér jól megcsípte a vesszőt ; vagy pedig kora tavasszal, amikor a megfagyott föld felpuhul.

601. Milyen mézelő fákat ültessünk ?

Gyümölcs, akác, későn virágzó akácfélék, mint a szurkos akác (a japán akácból csak néhány darabot egy községbe), kis- és nagylevelű hárs (de csak fekete földbe, vagy agyagba, mert a hárs homokban nem mézel), olajfűzt, bálványfát (ecetfa), kölrejtériát, gledicsiát, szilfát, fürtösjuhart, katalpa stb.

602. Milyen mézelő bokrokat ültessünk ?

Fehérvirágú lonc (loncéria), hóbogyó, mahónia, vadribizli, szelídribizli, egres, mogyoró, som, málna, buxus (ha nem nyírják), vadszőlő- és amorfa-bokrokat.

603. Milyen mézelő magvakat vessünk ?

A facélia (április végén vessük), bükköny, bal-tacim, nyúlszapuka, híborhere, apróvirágú fehérhere, borsó, repce, dinnye, tök, uborka, napraforgó, pohánka (ez utóbbinak a méze beteteelésre nem a legjobb), lucerna, izsóp, rezedá, levendula, bazsalika, zsálya, citromfű, mentafélék, mályvarózsa, gaillardia pictaú, (papagájvirág), nyári orgona, kanadai szolidagó, (mimóza vagy aranyvessző), balzamin fehérvirágú), somkoró stb. magvait,

604. *Milyen vadvirágból gyűjtenek a méhek?*

Tarlóvirág (tisztesfű), árvacsalán, kakukfű, bogáncsfélék, kígyószisz, vadrepce, sárkerep, vadzsálya, pitypang (gyermekláncfű) és földibodza, liceum füzike (erdei cserje), hanga virág, fodormentaféle, fekete peszér, gyöngyajak stb.

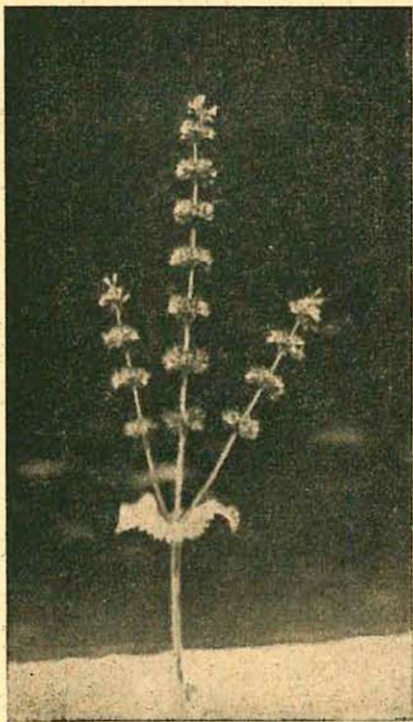

58. ábra. Facélia, Jól mézél és részletekben vethetjük.

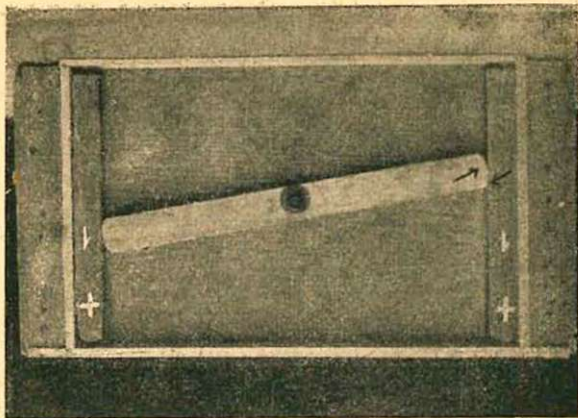
(Dr. Koppán J. [elv.])

605. Minden talajban egyformán mézelnek ugyan azon növények ?

Nem ; pl. a homokban már a bőven mézelő tarlóvirág sem mézel. Úgyszintén a hárs se mézel homokban.

59. Ábra. Mézelő lózsálya.

60. ábra. Keretszegelő forma.

(Dr. Koppán J. felv.)

606. Mennyi virágot kell összejárni a méhnek egy kg akácmézért ?

Egy kg méz begyűjtéséért : 2 millió 400.000 akácvirágot járnak össze a méhek.

607. Mennyi virág kell az akácból egy kifejlett méhcsaládnak, hogy eleget gyűjtsenek belőle ?

Egyenyás családnak az akácból : 2 millió 3-400 ezer virág szükséges, hogy jövedelmező legyen. Kétfenyás családnak már egyesítve kaptáranként 7 millió virág kell.

608. Egy kat. hold akácra, hány méhcsalád felel meg, hogy az ne legyen túlterhelve ?

Ha az erdőben a fák vastagsága a földszínétől számítva 1 méter, magasságban 50 cm a fa külső

körvastagsága, akkor ilyen erdőből 1 kat. holdra az egyenyás családból: 14, kétanyás családból pedig 5 egyesített család felel meg. Természetes, ha vékonyabb körvastagságú fák vannak az erdőben, akkor 1—2—3—4 családdal kevesebb család felel meg egy holdra.

609. Mennyi mézet adhat egy kétanyás család az akácvirágból?

Összeegyesítve a téli készletükön kívül (amit az akácból szoktam nekik meghagyni): 60—70 kg-ot, de nem ritka a 90—100 kg sem.

610. Mennyi virág van egy kat. hold akácerdőn?

Ha a fák egy öl távolságra vannak ültetve és a fák körvastagsága a földtől 1 méter magasságban 50cm vastagok, akkor rendes virágzásnál átlagban 32—34 millió virágszem van. (Tehát nem fűrt.)

611. Az erdőben egy fán hány ezer virágszem szokott nyúlni?

Átlagban 12 ezret számítok az erdőben lévő minden egyes fára; mert az erdőben csak a hegyén van virág a fának, míg az erdő szélén szintén átlagban darabonként 50 ezret. A szélsőfákon több a virág, mint a belsőfákon, mert a fák koronájának legalább is felét éri a nap.

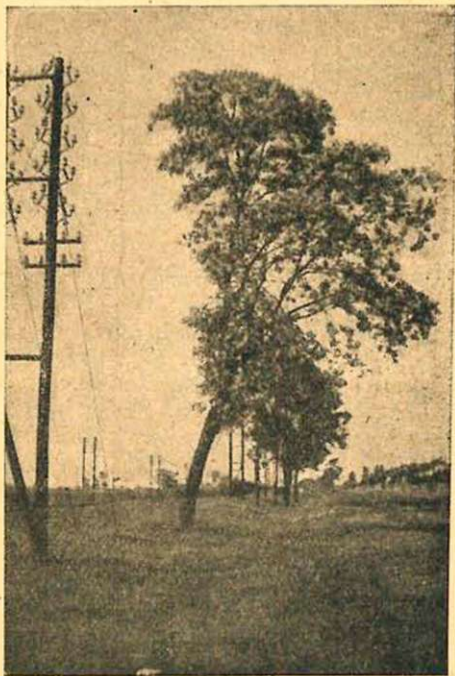
612. Hány ezer virágszem van egy magányosan (nem az erdőben) álló fán, amelynek a földtől 1 méter magasságban a körvastagsága 82 cm?

Azon a magányosan álló fán (nem az erdőben), amelyet egyik oldalról sem takar más fa, átlagban 120 ezer virágszem van.

613. Hány kat. hold akácerdő van Magyarországon? Jelenleg: 356 ezer 287 kat. hold akácerdőnk van.

614. *Ki van-e ez a rengeteg akácvirág használva, ami a 356.287 kat. hold jár nyílnak ?*

Rendes virágzás idején : 11 billió 401 milliárd és 184 millió virág van, aminek a legjobb esetben is 5%-a van kihasználva ; mert hiszen ennyi hold akácvirág : 4 millió 988 ezer és 18, egyenyásnak, vagy pedig 1 millió 662 ezer 676 kétanyás családnak nyújtana teljes kielégítő gyűjtési lehetőséget.

61. ábra. Magánosan álló akácfa, 120 ezer virág volt rajta.

615. Hány méhcsalád van Magyarországon ?

A második világháború előtt és alatta : 5—600 ezer körül mozgott a méhcsaládok száma Magyarországon. Hogy jelenleg mennyi méhcsalád van, nehéz azt még csak hozzávetőleg is megállapítani, mert a háború alatt rengeteg méhcsaládot pusztítottak el. Azonban ha 1944/45. telén 80 százalékot tettek tönkre, (ahogy hivatalosan is taksálták), akkor 1945 tavaszán 120.000 élő méhcsalád lehetett.

616. Hány egyenysis és hány kétanyis család felel meg egy kat. hold más egyéb mézelő virágra ?

Tarlóvirágra (tisztesfű) : 3 egyenysis és 1 kétanyis fele meg. Baltacimre : 12 egyenysis és 4 kétanyis. Somkóróra (hubámhere) : 50 és 17 kétanyis. Facéliára, amely április 20—25-ike között lett elvetve : 12 és 4 kétanyis. Repcére : 3 és 1 kétanyis. Szöszösbükkönyre : 4 és 1 és fél kétanyis.

617. Miért kevesebb kétanyis család felel meg egy hold mézelő virágra ?

Azért, mert ha a kétanyis kaptárban a családok kivannak fejlődve és össze lesznek egyesítve : háromszor annyi méh van benne, mint egy közepes nagyságú egyenysis kaptárban. És háromszor annyit (de néha többet is) gyűjtenek mint az egyenysisak.

BETŰSOROS TÁRGYMUTATÓ:

- Anya 110—130, 143, 144,
 293, 337—339, 341—348,
 458
 Anyanevelés mesterségesen
 293, 355—366
 Anyabölcső 131, 132
 Anyák festése 367, 370
 Anyák szállítása 371, 372
 Anyásítás 62—64, 349—352
 Arzola elleni védekezés
 418
 Álcák 153, 156
 Átmeneti ládika 400—402,
 404—405
 Álanyás család 310—316
 Báb 157
 Családok gondozása 324
 Csemegeméz termelése 451
 Cinkék elleni védekezés 570
 Eger kifogás 568, 569
 Erdőben egy fán hány virág
 van 611
 Egy kat. hold akácra, hány
 család felel meg 608
 Egyesítés 54—61, 63, 65,
 294—297
 Etetés 303—309
 Ehen mikor hullanak le a
 méhek 576
 Építetés 83—87 410, 411
 Első átvizsgálás 290—292,
 298, 301, 302
 Eszközök 222—223
 Fiasítást hány fokban sza-
 bad kiszedni 186
 Főhordás alatt mi a teendő
 412—414
 Földbe jutott virágot meg
 lehet-e állapítani 449
 Gondozás tavasszal 324
 Gyámol 403—405
 Gyenge családok felerősítése
 322, 323
 Gyomorvész 193,—205
 Harkályok elleni védekezés
 570, 571
 Hány kat. hold akác van
 Magyarországon 613,—614
 Hány családnak nyújtana
 gyűjtési lehetőséget a mé-
 zelők 616, 617
 Hány méhcsalád van Magyar-
 országon 615
 Hasznos-e a méhekre a szőlő
 12—16
 Havazáskor mi a teendő 572
 Hány l és 2 anyás családnak
 felelne meg egy hold egyéb
 virág 616

Here 133—142, 145—147,
353, 354
Hidegépítmény 75, 76
Hizlaltlépek 99, 100
Hogyan bánjunk a méhek-
kel 283—289
Hogyan állapítsuk meg, elég
lesz-e a méz télire 526

Ikrásméz 431—435

Kasoscsalád 249, 250
Kas 71, 72
Kasból áttelepítés 556—560
Kaptárokcól áttelepítés 554,
555
Kaptárak számozása 73, 74
Kaptár készítése 35, 66—70
Ki van-e ez a rengeteg virág
használva 614
Kezdő méhészt teendője 233—
234
Keret drótozása 597—599
Kétanyás kaptár 224—232,
377—399, 609
Közönséges álcárothadás 184
Lefedelezett törmelékkal
mit csináljunk 441
Lépek védelme 96—98, 101
Lép 81—87, 411
Liszt 165—168

Magánosan álló fán mennyi
virág van? 612
Májusi vész 211—213, 216
Mennyi virágból lesz 1 kg
méz 606—609
Mennyi virág van 1 k. hold
akácon 610
Méhes eleje merre nézzen
18—22
Mégfulladás méhek megállá-
pítása 282
Méhek ellenségei 17, 217—
221
Méhek vásárlása 235—243
Méhek szállítása 251—282
Méhek 102—108, 158, 159
Méhesalád 109

Méz 160—162, 419—423,
436, 437—440, 442—448,
450
Mézgyűjtés kihasználása
374—376
Mézkamra megnyitása
406—410
Mézelő fákat stb. mikor
ültessünk 600—605
Mézharat elleni védekezés
518, 529
Méhatka 206—210
Mit csináljunk azzal a csa-
láddal, amely megöli a
beadott anyát 373
Mit csináljunk augusztus-
ban, ha nincs hordás 525
Mit csináljunk, ha korán
van itt a hideg tél 579
Mit nevezünk ducnak 23
Mit nevezünk kasnak
24—31
Mit nevezünk kaptárnak
32—52, 53
Mindig meg kell az anyát
keresni? 517
Minden talajban mézel a
virág? 417
Milyen időben mézel a virág?
415—417
Milyen hatással van a méhé-
szet a növényzetre? 3—6
Milyen helyet válasszunk a
méhesnek? 7—11
Mire van még szükségük a
méheknek? 169
Mióta foglalkozik az embe-
riség a méhekkel? 1—2
Munkásméh 148—155, 158,
159
Mülép 88—90, 94, 95, 101,
590—596
Műraj készítés 489—517

Nagy melegben mézelnek-e
a virágok 415, 416
Nagy átvizsgálás 299—300
Nektár 429, 430

Pergetés 424—428
 Penészkör 214—215

Raj vásárlása 244—248
 Rajzás 452—488
 Rablás 317—320
 Ragályos álcározás
 170—183, 185
 Röpnylásba hullott méhek
 571
 Röpnylás szűkítőt rakjunk
 fel 549

Sejtek 91—93
 Sarkantyúzás 599
 Serkentő etetés 329—336,
 340
 Takarás 561—565
 Telelés 527—540

Telelés pincében 541—548
 Tisztulási kirepülés 573—576
 Télen hogyan etessünk ?
 306—309, 577, 578
 Téli gondozás 579
 Többtermelés 53, 374—376
 Törzskönyv 77

Vándorlás 520—524
 Vérfelfrissítés 321
 Vérhas 187—192
 Viasz 78—80, 94, 95,
 580—589
 Virágpor 163, 164
 Vizet adni a méheknek 169,
 325—328, 567

Zúg a család erősen 566

